MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

TEISĖS FAKULTETO

VERSLO TEISĖS KATEDRA

EDVINAS BEIKAUSKAS

VERSLO TEISĖ

ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ SKATINIMO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMAS EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ NACIONALINĖJE TEISĖJE: LYGINAMIEJI ASPEKTAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas

doc. dr. Herkus Gabartas

Vilnius, 2011

TURINYS

1. ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ SKATINIMO POLITIKA EUROPOS SĄJUNGOS IR VALSTYBIŲ NARIŲ NACIONALINĖJE TEISĖJE 6
1.1. ES politikos kryptys ir priemonės AEI naudojimo atžvilgiu 6
1.1.1. Atsinaujinantys energijos ištekliai ES energetikos politikoje 6
1.1.2. Direktyva 2009/28/EB 8
1.1.3. Nacionalinių rodiklių laikymosi užtikrinimas 10
1.2. Atsinaujinantys energijos ištekliai ES valstybių narių teisėje 12
1.2.1. Atsinaujinantys energijos ištekliai Lietuvos energetikos politikoje 12
1.2.2. AEI skatinimas ES valstybių narių nacionaliniuose teisės aktuose 14
1.2.3. Atsinaujinančių išteklių energijos sąvoka ES valstybių narių teisėje 17
1.2.4. Skatinimo priemonės samprata 20
2. TIESIOGINĖS ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ SKATINIMO PRIEMONĖS 23
2.1. Tiesioginės kainų rėmimo schemos 23
2.1.1. Fiksuotų supirkimo tarifų reguliavimas ES valstybių narių nacionalinėje teisėje 24
2.1.2. Priemokų reguliavimas ES valstybių narių nacionalinėje teisėje 26
2.1.3. Mišrus tiesioginių kainų rėmimo schemų modelis 27
2.2. Aukcionai 29
2.3. Atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimai 31
2.4. Parama investicijoms 33
2.5. Fiskalinės priemonės 35
2.6. Pagrindinių AEI skatinimo priemonių reguliavimas Lietuvoje 36
3. NETIESIOGINĖS AEI SKATINIMO PRIEMONĖS 42
3.1. Administracinių kliūčių įveikimas 43
3.1.1. Leidimų išdavimo supaprastinimas 43
3.1.2. Elektros gamybos įrenginių projektavimo ir statybos reikalavimai 45
3.2. Prieiga prie tinklų ir jų naudojimosi garantijos 47
3.3. Kitos AEI naudojimo skatinimo priemonės 53
4. AEI SKATINIMO PRIEMONIŲ SUDERINAMUMAS SU ES TEISE IR BENDROS SKATINIMO SCHEMOS VIZIJA 54
4.1. Nacionalinėje teisėje įgyvendinamų atsinaujinančių energijos išteklių skatinimo priemonių galimos problemos dėl nesuderinamumo su ES teise 55
4.2. Vieningos skatinimo schemos vizija 59
IŠVADOS 61
PASIŪLYMAI 63
LITERATŪROS SĄRAŠAS 65
SANTRAUKA 71
SUMMARY 72

ĮVADAS

Energija yra vienas pagrindinių šių dienų modernaus gyvenimo atributų, be jos neįsivaizduojame pramonės, žemės ūkio, šviesos ar šilumos namuose. XVIII a. prasidėjusi industrinė revoliucija[1] buvo pagrįsta iškastiniu ir ypač taršiu energijos šaltiniu (pagrinde - anglimis). Tačiau iškastinis kuras turi keletą bruožų – jo naudojimas kelia aplinkos taršą ir jo kiekiai yra riboti. Iki šiol iškastiniu kuru paremta energijos sistema turi daug neigiamo poveikio žmonių sveikatai, aplinkai ir panašiai. Pastaraisiais dešimtmečiais aplinkos tarša, klimato atšilimo problemos tapo itin aktualios ir pradėta ieškoti realių jų sprendimo priemonių. Pasaulyje plečiantis judėjimui prieš aplinkos taršą, keliančią pavojų visai žmonijai, valstybių lygiu pasirašyta daug susitarimų, sukurta nemažai programų ir mokslinių projektų. Svarbiausieji iš jų – Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija ir Kioto protokolas – Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos protokolas[2].

Kadangi iškastinio kuro naudojimas yra bene pagrindinis išmetamų šiltnamio dujų šaltinis pradėta plačiau žvelgti į atsinaujinančių išteklių (saulės, vėjo, vandens ir kt.) energiją, kuri dažnai vadinama „žaliąja“ dėl savo minimalaus poveikio aplinkai. Didėjant pasaulio populiacijai[3] atitinkamai didėja ir energijos poreikis visame pasaulyje, todėl šiuo atveju atsinaujinantys energijos ištekliai (toliau - AEI) gali pasiūlyti švarią ir neišsenkančią energiją. Vis dėlto pagrindinė problema, jog daugeliu atvejų atsinaujinančių išteklių technologijos dėl savo kaštų negali normaliai konkuruoti su iškastinį kurą naudojančiomis technologijomis, todėl AEI projektams reikalingas didelis pradinis investicinis kapitalas, kartu dėl energijos rinkos specifikos dažnai kyla problemos apskritai į ją patekti t.y. rinka nėra pakankamai atvira, o kadangi „žaliosios“ energijos kaštai didina kainą vartotojams, tai dažnai lemia net gi priešišką požiūrį į atsinaujinančių išteklių energiją. Europos Sąjunga (toliau - ES), siekdama sumažinti iškastinio kuro naudojimą, kartu kuria bei plėtoja bendrą atsinaujinančios energijos politiką.

[1] Pramonės perversmas, arba industrinė revoliucija, pokyčiai gamybos technologijoje bei organizacijoje, kurių metu buvo pereita nuo manufaktūrinės prie stambiosios mašininės gamybos. Pramonės perversmas ir jį sekusi industrializacija buvo ryškios ilgo Europos modernizacijos proceso, prasidėjusio jau XVIII a., sudėtinės dalys. Plačiau: http://lt.wikipedia.org/wiki/Pramon%C4%97s_perversmas [2011.11.15].

[2] Kioto protokole „nurodoma, kad į B priedą įrašytos šalys (tarp jų ir Lietuvos Respublika), kiekviena atskirai ir visos drauge, užtikrina, kad bendras jų išmetamų šiltnamio dujų, nurodytų A priede ir apskaičiuotų remiantis antropogeniniu anglies dvideginio ekvivalentu, kiekis neviršytų joms nustatytų normų ir kad pirmuoju įsipareigojimų vykdymo laikotarpiu (nuo 2008 iki 2012 metų) būtų galima sumažinti bendrą jų išmetamų šiltnamio dujų kiekį, palyginti su 1990 metais, bent 5 procentais“. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. sausio 23 d nutarimas Nr. 94 „Dėl Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo iki 2012 metų nacionalinės strategijos patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2008, Nr.19-685.

[3] 2011 spalio 31 d. pasaulio gyventojų skaičius perkopė septynis milijardus. Besivystančių ir mažiausiai išsivysčiusių šalių dėka žmonių pasaulyje daugės ir toliau, bent jau iki šio šimtmečio pabaigos. Šaltinis: http://www.veidas.lt/septyni-milijardai-%E2%80%93-ne-riba [2011.11.15].

2008 m. sausį Europos Komisija (toliau - Komisija) pasiūlė naują direktyvą[4] skirtą skatinti naudoti atsinaujinančių išteklių energiją (toliau – AEI direktyva arba Direktyva). Joje numatytas teisiškai privalomas tikslas visoms 27 valstybėms narėms, kad iki 2020 m. ES bendrai pasiektų 20% dalį energijos iš atsinaujinančių išteklių (palyginti su 8,5% 2005 m.) suvartojimą. Vienas iš svarbiausių aspektų tai, kad direktyva sudaromos sąlygos valstybėms narėms pasirinkti kokias skatinimo priemones jos taikys, kad keliami tikslai būtų pasiekiami t.y. leidžiama įsivertinti ir nuspręsti kokiais ištekliais ir kokiomis priemonėmis remti elektros, šildymo ir aušinimo, taip pat transporto sektorius kuomet naudojami atsinaujinantys energijos ištekliai.

ES nustatė bendrą tikslą, atitinkamai paskirstė naštą tarp valstybių narių šiam tikslui pasiekti, numatė tam tikras veiksmų kryptis – taip suformuotas aiškus bendras ES AEI skatinimo politikos lygmuo. Tačiau galutinis rezultatas priklauso nuo valstybių narių, kadangi valstybės narės, įvertindamos savo galimybes ekonominiu, teisiniu, išteklių panaudojimo ir kitais aspektais, pasirenka sau tinkamiausias priemones įgyvendinti nustatytus konkrečius atsinaujinančių išteklių energijos dalies bendrame galutiniame energijos suvartojime įpareigojančius planinius rodiklius – todėl turime dar vieną (t.y. nacionalinį) AEI išteklių skatinimo politikos lygmenį. Atsižvelgiant į tai, kad AEI panaudojimas nėra pakankamai išvystytas, jog galėtų vienodai konkuruoti su tradiciniais energijos ištekliais, dėl to valstybės turi sudaryti kuo patrauklesnes sąlygas nacionaliniame lygmenyje AEI gamybai, tiekimui bei vartojimui, nes tik tokiu būdu bus didinamas verslo bei visuomenės susidomėjimas AEI ir taip pasiektas bendras nustatytas tikslas. Direktyvoje sukuriamos teisinės priemonės ir tarpvalstybiniam AEI skatinimo politikos lygmeniui - tai bendradarbiavimo mechanizmai tarp ES valstybių narių ir jų bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis.

Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo aktualumas yra ženkliai padidėjęs ne tik aplinkosauginiuose santykiuose, bet ir verslo bei politikos srityje, pvz.: Lietuvoje Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo priėmimą lydėjo ne vienas neigiamai nuskambėjęs atvejis[5], kas rodo daugelio subjektų suinteresuotumą šiuo klausimu. Atsižvelgiant į tai, kad atsinaujinančios energijos politika yra pakankamai nauja ne tik Lietuvoje bet ir ES, tai reikalauja nuolatinių tyrimų bei analizių įvairiose mokslo srityse. Lietuvai šiuo atveju yra ypač svarbi kitų valstybių narių geroji praktika, kuriant bei taikant AEI skatinimo priemones.

[4] 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti Direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB (Tekstas svarbus EEE) // OL L 140, 2009 6 5, P. 16—62.

[5] Pvz.: „Dėl Atsinaujinančių išteklių įstatymo buvo kilęs šurmulys paaiškėjus, kad Seimas balsavo vienaip, o projekte atsirado visiškai kita nuostata - atsiradusi pataisa suinteresuotiems asmenims būtų atvėrusi galimybę Lietuvos upėse statyti galingesnes nei 141 megavato hidroelektrines. Tuo tarpu Seimas buvo pritaręs priešingai nuostatai - kad jos negali būti galingesnės kaip 141 megavato.“ http://verslas.delfi.lt/energetics/atsinaujinanciu-istekliu-energetikos-istatymas-seimo-brokas-bado-akis.d?id=45020257 [2011.10.10].

Pažymėtina, kad Europos Sąjunga AEI skatinimo atžvilgiu didžiausią pažangą yra padariusi elektros energijos sektoriuje, šis sektorius kartu sulaukia ir daugiausiai investicijų į energijos gamybą naudojant AEI. Svarbus aspektas, jog nutraukus Ignalinos atominės elektrinės veiklą, Lietuva iš elektros energiją gaminančios ir eksportuojančios, tapo energiją importuojančia valstybe, todėl AEI plėtra yra vienas iš būdų sumažinti energetinę priklausomybę, o aktyvesnis ir efektyvesnis AEI skatinimas padėtų išnaudoti vietinių išteklių potencialą. Šiuo darbu apžvelgus ES valstybėse narėse įgyvendinamas AEI skatinimo priemones, bus galima nustatyti bei įvertinti ir Lietuvos pasirinktas skatinimo priemones šioje srityje.

Iš teisinės analizės pusės, ši sritis Lietuvoje yra pakankamai mažai analizuojama. Mokslinių darbų apie AEI skatinimo priemonių įgyvendinimą ES valstybių narių nacionalinėje teisėje lietuvių kalba kol kas neteka sutikti, analizuojamos tik bendros AEI skatinimo politikos bei priemonių temos[6]. Pažymėtina, jog ši tema yra aktuali ir pakankamai nauja teisinei analizei, o rezultatai gali turėti ne tik mokslinę reikšmę bet ir praktinę, kadangi Lietuvos teisėje įtvirtinamos AEI skatinimo priemonės analizuojamos lyginant su kitose ES valstybėse narėse įtvirtintomis skatinimo priemonėmis. ES valstybės narės taiko įvairius instrumentus skatinant AEI naudojimą, todėl kyla objektyvus poreikis nustatyti kokias priemones ES valstybės narės yra pasirinkusios ir kaip jos įgyvendinamos jų nacionalinėje teisėje. Atsižvelgiant į tai, šio darbo problema keliama valstybių narių taikomų skirtingų elektros gamybos iš AEI skatinimo priemonių atžvilgiu, kadangi galutinis rezultatas AEI plėtros atžvilgiu priklauso išimtinai nuo pačių valstybių. Todėl šiame tyrime formuojamas probleminis klausimas: kokiomis priemonėmis ES valstybės narės įgyvendina savo diskreciją Direktyvos 2009/28/EB iškeltam tikslui pasiekti?

Dėl minėtų priežasčių, taikant kontent analizės metodą, šio darbo tyrimo sritis yra iš dalies siauresnė nei galima, kadangi analizuojami ne visi trys (elektros, šilumos ir vėsumos bei transporto) energetikos sektoriai, o konkretus vienas elektros sektorius. Kartu pažymėtina, kad šiame sektoriuje naudojamos skatinimo priemonės dažnai adaptuojamos ir kituose sektoriuose, pavyzdžiui šilumos sektoriuje. Remiantis tuo, keliamas toks baigiamojo darbo tikslas – nustatyti bei palyginti ES valstybių narių nacionalinėje teisėje taikomas skatinimo priemones elektros energijai iš atsinaujinančių išteklių gaminti. Šis sektorius reikalauja didelių investicijų, todėl investuotojams kyla didelė rizika, jog planuojami projektai dėl patiriamų kaštų gali neatsipirkti. Atsižvelgiant į tai, šiame darbe AEI skatinimo priemonės vertinamos kaip investavimo riziką mažinantys instrumentai, kurie sudaro palankesnes bei saugesnes sąlygas verslo, namų ūkio ir kitiems subjektams investuoti į šias technologijas.

Darbe iškeliami šie uždaviniai, kurie bus sprendžiami, kad tikslas būtų pasiektas:

[6] Mykolo Romerio universiteto Lyginamosios teisės katedroje AEI tema rašyti magistro baigiamieji darbai: Norvaišaitė R. Tarptautinių instrumentų dėl atsinaujinančios energetikos šaltinių įgyvendinimo kliūtys Lietuvoje; Sedrisovaitė I. Atsinaujinančių energetikos išteklių skatinimo priemonės Europos Sąjungos teisėje.

1. Nustatyti objektyvias bei teisines prielaidas AEI skatinimui ES valstybėse narėse;

2. Lyginamuoju aspektu nustatyti ir išanalizuoti ES valstybių narių teisėje įtvirtintas ir naudojamas skatinimo priemones elektros iš AEI gamybos skatinimui;

3. Nustatyti ir išanalizuoti Lietuvos Respublikoje nacionalinėje teisėje taikomas skatinimo priemones kitų ES valstybių narių taikomų priemonių kontekste;

4. Identifikuoti su AEI skatinimo priemonių taikymu susijusias teisines problemas.

Šio darbo tyrimo objektas – atsinaujinančių energetikos išteklių skatinimo priemonių reguliavimas Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėje teisėje. Darbo dalykas – AEI skatinimo priemonės, įtvirtintos ES valstybių narių taikomuose elektros energetikos sektoriaus nacionaliniuose teisės aktuose, jų bruožai, taikymo ypatumai.

Šiam tyrimui keliama hipotezė: ES valstybės narės įgyvendina platų AEI skatinimo priemonių skaičių, o jų veikimo pagrindas – finansinės naštos perkėlimas energijos vartotojams.

Siekiant tinkamai išanalizuoti šio darbo temą, naudojami įvairūs mokslinio tyrimo metodai. Darbo tema, t.y. „Atsinaujinančių energijos išteklių skatinimo priemonių įgyvendinimas Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėje teisėje: lyginamieji aspektai“ sufleruoja, jog daugiausiai naudojamas lyginamasis tyrimo metodas. Žinoma neapsieinama ir be kitų plačiai taikomų metodų – sisteminio, teleologinio, dokumentų analizės, istorinio, kontent analizės, kurie visi harmoningai derinami tarpusavyje. Darbas yra taikomojo pobūdžio krypties, jame pateikiami ir analizuojami tiek teoriniai, tiek empiriniai duomenys, kadangi analizuojama nauja, pažangi praktinės profesinės veiklos sritis, tikimasi, jog šis darbas sukurs ne tik mokslinę, bet ir praktinę pridėtinę vertę.

Magistro baigiamasis darbas susideda iš įvado, dėstomosios dalies, kurią sudaro keturi skyriai, išvadų ir pasiūlymų. Pirmame darbo skyriuje aptariama ES energetikos politika AEI skatinimo atžvilgiu bei jos genezė, taip pat AEI reguliavimas ES valstybėse narėse. Antrajame darbo skyriuje nustatomos ir analizuojamos pagrindinės ES valstybių narių teisėje įtvirtintos ir naudojamos priemonės elektros iš AEI gamybos skatinimui. Trečiame skyriuje dėmesys skiriamas netiesioginėms skatinimo priemonėms. Paskutiniame skyriuje bandoma nustatyti ar skatinimo priemonių taikymas nekelia tam tikrų nesuderinamumo su ES teise klausimų ir vertinama galima bendros – harmonizuotos AEI skatinimo schemos taikymo vizija visose ES valstybėse narėse.

1. ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ SKATINIMO POLITIKA EUROPOS SĄJUNGOS IR VALSTYBIŲ NARIŲ NACIONALINĖJE TEISĖJE

Šiame darbo skyriuje aptariama ES energetikos politika AEI skatinimo atžvilgiu bei jos genezė, bandoma atsakyti kada ir kodėl Europos Sąjungos lygiu kilo poreikis skatinti AEI bei teisinės šio poreikio įgyvendinimo priemonės ES teisėje. Taip pat analizuojamos priežastys lėmusios naujos AEI skatinimo direktyvos priėmimą, bei pagrindinės jos nuostatos. Tokiu būdu bandoma nustatyti teisinių prielaidų AEI skatinimui ES valstybėse narėse genezę ir apibrėžti Europos Sąjungos atsinaujinančių energijos išteklių skatinimo lygmens pagrindinius aspektus. Antrame poskyryje dėmesys skiriamas ES valstybių narių AEI teisiniam reguliavimui, bandoma nustatyti kokiame nacionalinės teisėkūros lygmenyje atsiranda AEI skatinimo priemonių reguliavimas, kaip apskritai suvokiama atsinaujinančių išteklių energija ir jos sąvoka apibrėžiama teisės aktuose, taip pat analizuojama AEI skatinimo priemonės samprata, pateikiamos galimos klasifikacijos.

1.1. ES politikos kryptys ir priemonės AEI naudojimo atžvilgiu

1.1.1. Atsinaujinantys energijos ištekliai ES energetikos politikoje

„Energetikos politikoje nėra paprastų sprendimų, nei vienas energijos šaltinis neišspręs visų problemų ir kartu yra neišsenkantis, neteršiantis aplinkos bei pigus“[7]. Per kelis dešimtmečius ES energetikos politikos prioritetai ne kartą keitėsi bei evoliucionavo, tačiau energijos iš atsinaujinančių išteklių naudojimo skatinimas jau kurį laiką yra tapęs vienu iš esminių ES energetikos politikos sričių. Dar 1986 metais Taryba rezoliucijoje pažymėjo, jog naujų ir atsinaujinančių energijos išteklių skatinimas yra vienas iš energetikos politikos tikslų[8], o 1988 metais šis tikslas buvo patvirtintas Tarybos rekomendacijoje dėl atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtojimo[9].

Tačiau realus žingsnis energijos iš atsinaujinančių išteklių skatinimo link žengtas, kuomet 1996 metais Komisija Žaliojoje knygoje dėl atsinaujinančios energijos pateikė siūlymą iki 2010 metų pasiekti 12% atsinaujinančios energijos galutiniame ES energijos suvartojime,

[7] Communication from the Commission - Energy for the Future: Renewable Sources of Energy - Green paper for a Community Strategy, COM/96/0576 FINAL. P. 6.
[8] Council Resolution of 16 September 1986 concerning new Community energy policy objectives for 1995 and convergence of the policies of the Member States // OJ C 241, 25.9.1986. P. 1–3.
[9] 88/349/EEC: Council Recommendation of 9 June 1988 on developing the exploitation of renewable energy sources in the Community // Official Journal L 160, 28/06/1988. P. 46 – 48.

kaip „ambicingą, bet realų tikslą“ ir kartu pažymėjo, jog aiškiai apibrėžta ir ambicinga atsinaujinančios energijos strategija yra būtina ir leistų ES pramonei sėkmingai konkuruoti pasaulinėje rinkoje[10]. Skatinti AEI dar labiau inspiravo Kioto protokolu[11] prisiimti tarptautiniai įsipareigojimai mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus. Todėl 1997 m. Komisija paskelbė Atsinaujinančiųjų energijos išteklių baltąją knygą[12], kurioje keliamas tikslas – iki 2010 m. padidinti ES suvartojamos energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių dalį iki 12 %[13].

2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė Direktyvą 2001/77/EB dėl elektros, pagamintos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, skatinimo elektros energijos vidaus rinkoje[14]. Direktyva nustatė bendrą orientacinį siekiamą rodiklį – 12% bendro nacionalinio energijos vartojimo iki 2010 metų, o kiekvienai valstybei narei numatė atskirai minimalius orientacinius rodiklius elektrai, pagamintai iš atsinaujinančios energijos šaltinių. Kitas svarbus žingsnis - 2003 m. gegužės 8 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2003/30/EB dėl skatinimo naudoti biokurą ir kitą atsinaujinantį kurą transporte[15]. Ja keltas tikslas - skatinti naudoti biodegalus ir kitus atsinaujinančiuosius degalus siekiant jais pakeisti transporte naudojamus dyzelinius degalus ir benziną kiekvienoje valstybėje narėje[16].

Tačiau 2007 m. paskelbtame Atsinaujinančiųjų energijos išteklių plane[17] atkreiptas dėmesys į lėtą valstybių narių pažangą ir į tai, kad 2010 m. rodiklių visoje Europos Sąjungoje nepavyks pasiekti. Tai lėmė kompleksas įvairių veiksnių, tačiau viena iš pagrindinių nesėkmės priežasčių laikytina tai, jog direktyvose nustatyti nacionaliniai rodikliai tik rekomendacinio pobūdžio[18]. Nuo 2004 m. Komisija buvo priversta pradėti 61 bylą prieš Direktyvos 2001/77/EB nesilaikiusias valstybes nares, o nuo 2005 m. Komisija iškėlė 62 bylas valstybėms narėms dėl

[10] Communication from the Commission - Energy for the Future: Renewable Sources of Energy - Green paper for a Community Strategy, COM/96/0576 FINAL. P. 30; 47.
[11] Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos protokolas, kuriuo siekiama kovoti su visuotiniu atšilimu. Priimtas 1997 m. Protokolu pasiektas susitarimas sumažinti penkerių metų laikotarpiu 2008–2012 m. išsivysčiusiųjų šalių šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimus 5,2 proc. lyginant su 1990 m. kiekiu.
[12] Communication from the Commission - Energy for the future: renewable sources of energy - White Paper for a Community strategy and action plan /* COM/97/0599 final */.
[13] Šios atsinaujinančiųjų energijos išteklių politikos sukūrimo objektyvi priežastis – dėl klimato kaitos ir oro užterštumo atsiradęs poreikis naudoti energiją tausojančiai, siekis pagerinti Europos apsirūpinimo energija užtikrinimą, padidinti Europos konkurencingumą, sukurti pramonės ir technikos naujovių.
[14] OL L 283, 2001 10 27. P. 33-40.
[15] OL L 123, 2003 5 17. P. 42-46.
[16] Trečiame direktyvos straipsnyje numatoma, kad valstybėm narėm iki 2005 m. gruodžio 31 d. rekomenduojama pasiekti 2 % biodegalų ir kitų atsinaujinančiųjų degalų santykinę dalį visame transportui naudojamo benzino ir dyzelinių degalų kiekyje, o iki 2010 m. gruodžio 31 d. - 5,75 % viso transportui sunaudojamo benzino ir dyzelinių degalų kiekio, tiekiamo į rinką.
[17] Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui - Atsinaujinančiųjų energijos išteklių planas - Atsinaujinančių išteklių energija 21 amžiuje: tvaresnės ateities kūrimas {SEK(2006) 1719} {SEK(2006) 1720} {SEK(2007) 12}, /* KOM/2006/0848 galutinis */.
[18] Direktyvos 2001/77/EB 3 straipsnio 1 dalis numato, kad „Valstybės narės imasi atitinkamų priemonių skatinti didesnį elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančiosios energijos šaltinių, vartojimą laikydamosi šio straipsnio 2 dalyje nurodytų nacionalinių orientacinių rodiklių. Šios priemonės turi būti proporcingos siekiamam tikslui“.

Direktyvos 2003/30/EB nuostatų nesilaikymo[19]. Po direktyvų priėmimo per keletą metų ES energetikos padėtis gerokai pasikeitė - didelis naftos kainų šuolis, ES vis labiau tapo priklausoma nuo importuojamų išteklių, galų gale klimato kaitos klausimai tapo ne vien diskusijų objektu, o suvokiama kaip reali grėsmė. Atsinaujinančių energijos išteklių plane Komisija pažymėjo, kad reikia žymiai paspartinti atsinaujinančių išteklių energetikos plėtrą ir pasiūlyta, kad ES pasiektų, jog iki 2020 m. 20 % jos suvartojamos energijos sudarytų atsinaujinančių išteklių energija, taip pat pažymėjo, kad tam reikės žymiai sustiprinti ES reguliavimo sistemą ir kartu būtina nustatyti teisiškai privalomą bendrą atsinaujinančių išteklių energijos planinį rodiklį.

2007 metais Komisija pateikė strategiškai svarbią ES energetikos apžvalgą - Komunikatą „Europos energetikos politika“ [20], joje nurodomi pagrindiniai energetikos uždaviniai – tausumas, tiekimo saugumas ir konkurencingumas. Į tai atsižvelgdami 2007 metų kovą ES vadovai pabrėžė, kad būtina iki 2020 m. užtikrinti, kad būtų sutaupoma 20 % ES suvartojamos pirminės energijos, įsipareigoti 20 % sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir užtikrinti, kad 20 % energijos būtų gaunama iš atsinaujinančių energijos išteklių[21], o Lisabonos sutartimi[22] pirminėje ES teisėje įtvirtinya, kad naujų bei atsinaujinančių energijos formų plėtojimas yra vienas iš ES energetikos politikos tikslų.

Šie sprendimai lėmė, jog ilgai netrukus ES priėmė bendrą energetikos ir klimato kaitos politikos priemonių paketą[23], kuriame iškelti aukšti tikslai (simboliškai apibūdinami formule 20x20x20), kuriuos ketinama pasiekti iki 2020 metų. Vienas iš svarbiausių šio paketo teisės aktų, sukuriantis naują ES energijos iš atsinaujinančių išteklių skatinimo politiką - 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti Direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB[24] (toliau - Atsinaujinančių išteklių direktyva, AEI direktyva).

1.1.2. Direktyva 2009/28/EB

[19] Komisijos Komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui - Pažangos, pasiektos naudojant atsinaujinančiųjų išteklių energiją, ataskaita Komisijos ataskaita remiantis direktyvos 2001/77/EB 3 straipsniu, direktyvos 2003/30/EB 4 straipsnio 2 dalimi ir įgyvendinant ES Biomasės veiksmų planą, COM(2005)628 {SEC(2009) 503 galutinis}.
[20] Komisijos komunikatas Europos Vadovų Tarybai ir Europos Parlamentui - Europos energetikos politika {SEC(2007) 12}.
[21] http://ec.europa.eu/clima/policies/package/index_en.htm [2011.09.05].
[22] Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d. // OL C 306, 2007 12 17, P. 1—271.
[23] Klimatos kaitos priemonių paketą sudaro keturios direktyvos, vienas reglamentas ir vienas sprendimas (2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/29/EB, 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 406/2009/EB, 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB, 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/31/EB, 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/30/EB).
[24] OL L 140, 2009 6 5. P. 16—62.

Apibrėžiant AEI direktyvos dalyką ir taikymo sritį nurodoma, jog direktyvoje nustatoma bendra skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją sistema. Joje nustatomi privalomi nacionaliniai planiniai rodikliai, kuriais apibrėžiama, kokią bendro galutinio energijos suvartojimo dalį turi sudaryti atsinaujinančių išteklių energija ir kokią dalį transporto sektoriuje suvartojamos energijos turi sudaryti atsinaujinančių išteklių energija[25].

Direktyva taikoma visai suvartojamai energijai pagamintai iš AEI, įskaitant sunaudojamą šildymui ir aušinimui (prieš tai buvusios direktyvos atskirai reguliavo tik elektros bei transporto sektorius). Teisiškai įpareigojančių tikslų nebuvimas buvo laikomas vienu iš esminių ES reguliavimo atsinaujinančių išteklių energijos srityje trūkumų, todėl šia direktyva nustatomi ne orientaciniai, bet teisiškai privalomi nacionaliniai tikslai[26], kuriuos įgyvendinus 2020 m. ES atsinaujinančiosios energijos dalis sudarytų 20 % visos suvartojamos energijos. Nustačiusi energijos iš AEI siekiamą suvartojimo procentinę dalį pasiekti iki 2020 m. kiekvienai valstybei, Direktyva palieka teisę valstybėms pačioms pasirinkti kokią dalį suvartojamos AIE joms pasiekti elektros bei šildymo ir vėsinimo sektoriuose, tačiau transporto sektoriuje nustatomas minimalus 10 % AIE kiekis galutiniame suvartojime[27]. Tai reiškia, jog tokiu būdu rinkos dalyviams suteikiamos tam tikros garantijos planuojant investicijas, kas iš esmės yra bene esminis elementas sėkmingai energijos iš atsinaujinančių išteklių politikai. Be planinių rodiklių direktyvoje liečiamos ir tam tikros priemonės remti atsinaujinančios energijos plėtrą, pvz., administracinės procedūros, planavimas, statybos, informavimas ir mokymas, elektros tinklo sistemos klausimai, tokie kaip prieiga prie tinklo ir t.t.

Į AEI direktyvą taip pat įtrauktos daug griežtesnės nuostatos, kuriomis siekiama palengvinti atsinaujinančiųjų išteklių energetikos plėtrą, tokios kaip valstybėms narėms taikomas teisinis reikalavimas parengti nacionalinius atsinaujinančių išteklių energijos veiksmų planus, keisti planavimo tvarką, vystyti elektros tinklus ir pan.[28] Todėl galima teigti, jog sukuriamas tvirtas teisinis pagrindas AEI skatinimui.

[25] Direktyvos 2009/28/EB 1 str. taip pat numatoma, kad direktyvoje nustatomos su atsinaujinančių išteklių energija susijusios taisyklės, reglamentuojančios statistinius perdavimus tarp valstybių narių, bendrus valstybių narių bei valstybių narių ir trečiųjų šalių projektus, kilmės garantijas, administracines procedūras, informavimą ir mokymą, taip pat prieigą prie elektros energijos tinklo. Joje nustatomi tvarumo kriterijai biodegalams ir skystiesiems bioproduktams.

[26] Direktyvos I priede Bendrieji nacionaliniai planiniai atsinaujinančių išteklių energijos dalies bendrame galutiniame energijos suvartojime rodikliai 2020 m, ES valstybėms narėms paskirstoma našta siekiant 20% bendro energijos suvartojimo iš atsinaujinančių energijos šaltinių iki 2020 metų. Lietuvai nustatomas tikslas – 23%.

[27] Taip nuspręsta dėl šių priežasčių: (1) transporto sektorius yra tas sektorius, kuriame greičiausiai iš visų ekonomikos sektorių didėja išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis; (2) biokuras padeda išspręsti transporto sektoriaus priklausomybės nuo naftos problemą, o tai yra viena iš didžiausių energijos tiekimo saugumo problemų, su kuria susiduria ES; (3) šiuo metu biokuro gamyba kainuoja brangiau nei kitos atsinaujinančios energijos formos, o tai gali reikšti, kad be konkrečios paklausos ją būtų sunku plėtoti. (Pasiūlymas Europos parlamento ir Tarybos direktyva dėl skatinimo naudoti energiją iš atsinaujinančių šaltinių, /* KOM/2008/0019 galutinis - COD 2008/0016 */).

[28] Komisijos komunikatas Europos parlamentui ir Tarybai Atsinaujinančioji energija. Siekiant 2020 m. Tikslo, /* KOM/2011/0031 galutinis */.

1.1.3. Nacionalinių rodiklių laikymosi užtikrinimas

Siekiant įvykdyti ES keliamą reikalavimą – pasiekti 20 % energijos iš atsinaujinančių išteklių suvartojimą galutiniame ES energijos balanse iki 2020 m., reikalingas tam tikras priemonių mechanizmas padedantis užtikrinti šio tikslo pasiekimą. Šiuo atveju Komisijai gali neužtekti vien galios pradėti pažeidimų procedūras sulaukus 2020 m., nes tokiu atveju reikštų, jog visos pastangos buvo perniek ir keltas tikslas – nepasiektas.

Mykolo Romerio universiteto Lyginamosios teisės katedroje 2011 m. apgintas I. Sedrisovaitės magistro baigiamasis darbas „Atsinaujinančių energetikos išteklių skatinimo priemonės Europos Sąjungos teisėje“[29], kuriame analizuojamas ES energetikos politikos lygmuo AEI skatinimo atžvilgiu. Šiame darbe, kaip pagrindinė šios direktyvos problema, nurodoma, kad AEI direktyvoje „nėra numatyta jokių tiesioginių sankcijų valstybėms, neįvykdžiusioms imperatyvių direktyvos reikalavimų“[30], ir pažymima, kad Direktyva „nenumatė efektyvios įgyvendinimo ir priežiūros sistemos“[31], „kadangi direktyvoje nenumatytas joks veiksmingas baudų, už neįvykdytus nacionalinius tikslus, mechanizmas, ES neturi realių galių kontroliuoti direktyvoje numatytų tikslų įgyvendinimo“[32]. Vis dėlto tokiai nuomonei gali būti keliama mokslinė diskusija ir ji kritikuotina. Šiuo atveju Komisija turi turėti galią pradėti pažeidimo procedūras iki 2020 metų ir, manytina, kad Direktyva numato nemažai nuostatų suteikiančių tokią galimybę. Jos trumpai aptariamos toliau:

Indikatyvi trajektorija. Direktyvos 3 straipsnio 2 dalis nurodo, kad valstybės narės „nustato veiksmingas priemones, kad užtikrintų, jog atsinaujinančių išteklių energijos dalis būtų lygi arba viršytų dalį, nurodytą I priedo B dalyje nustatytoje indikatyvioje trajektorijoje.“ Tokiu būdu sukuriamas mechanizmas atitinkamai leidžiantis stebėti ir įvertinti kiekvienos valstybės pasiekimus keturis kartus dar iki 2020 m. Remiantis pateikiamomis formulėmis valstybės turi, atsižvelgiant į 2005 m. rodiklius, iki 2011 - 2012 m. pasiekti 20 %, 2013 – 2014 m. 30 %, 2015 – 2016 m. 45 %, o iki 2017 – 2018 m. 65 % joms nustatytų planinių rodiklių, siekiamų iki 2020 m.

Veiksmingos priemonės. Kaip minėta, prieš tai buvęs reguliavimas nebuvo pakankamai įpareigojantis. Pagal direktyvą dėl elektros, pagamintos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, skatinimo[33] valstybės „imasi *atitinkamų priemonių skatinti* didesnį“[34], o pagal naująją direktyvą

[29] Sedrisovaitė I., „Atsinaujinančių energetikos išteklių skatinimo priemonės Europos Sąjungos teisėje“, Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2011-01-06.
[30] Ten pat, P. 39.
[31] Ten pat, P. 40.
[32] Ten pat, P. 44.
[33] 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2001/77/EB dėl elektros, pagamintos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, skatinimo elektros energijos vidaus rinkoje, OL L 283, 2001 10 27, P. 33—40.
[34] Direktyvos 2001/77/EB 3 str. 1 d.

„nustato *veiksmingas priemones,* kad *užtikrintų*“[35] atsinaujinančių išteklių energijos vartojimą ir indikatyvia trajektorija nustato atitinkamą augimo tempą. Direktyva neapibrėžia kas yra „veiksmingos priemonės“, čia jau valstybių narių kompetencija, tačiau natūralu, kad tai kartu yra ir priemonės nurodomos Direktyvos 13, 14, 15 bei 16 straipsniuose (juose Direktyva nustato tam tikrus veiksmus, kurių turi valstybės imtis siekiant skatinti AEI naudojimą). Todėl, jei valstybės narės nukryptų nuo indikatyvios trajektorijos, tuo pačiu tai suponuotų tam tikrus Direktyvos reikalavimų pažeidimus, pvz.: reikalavimą supaprastinti ir pagreitinti administracines procedūras, kaip to reikalaujama 13 str. 1 d., o tai didintų riziką prieš valstybę pradėti pažeidimo procedūrą[36].

Nacionaliniai veiksmų planai. Direktyvos 4 straipsnis įpareigoja, jog kiekviena „valstybė narė patvirtina nacionalinį atsinaujinančių išteklių energijos veiksmų planą“ (toliau – veiksmų planas). Veiksmų planas laikytinas dar viena iš papildomų priemonių, užtikrinančių AIE augimą ir iškeltų tikslų įgyvendinimą. Direktyvos 4 str. 1 d. numato, jog „valstybės narės savo nacionalinius atsinaujinančių išteklių energijos veiksmų planus Komisijai pateikia ne vėliau kaip 2010 m. birželio 30 d.“ Tokiu būdu užtikrinta, kad valstybės narės laiku įvertintų savo galimybes ir numatytų efektyvų Direktyvos vykdymą. Viešai skelbiamame veiksmų plane valstybės turi nurodyti savo tikėtiną galutinį energijos suvartojimą, skirtingų sektorių nacionalinius planinius rodiklius 2020 m., atsinaujinančių išteklių energijos numatomą dalį elektros energijos, šildymo bei aušinimo ir transporto sektoriuose tai pat priemones, kurios bus taikomos planiniams rodikliams įgyvendinti (konkrečios priemonės, paramos schemos kurių valstybės planuojasi imtis skatinimui naudoti AEI, planuojami statistiniai perdavimai ar bendri projektai ir pan.). Tokiu būdu rinkai suteikiama galimybė matyti planuojamą energijos vartojimo dydį ateityje bei numatyti tendencijas galimam investavimui ir plėtrai atitinkamuose nacionaliniuose energetikos sektoriuose naudoti AEI, o kitoms valstybėms narėms galimybė ieškoti tinkamos taikytinos praktikos.

Galimybė laiku imtis tinkamų veiksmų. Pagal Direktyvos 4 str. 4 d., valstybei nukrypus nuo indikatyvios trajektorijos, atitinkamomis sąlygomis Komisijai pateikiamas iš dalies pakeistas nacionalinis atsinaujinančių išteklių energijos veiksmų planas ir jame nustatomos adekvačios ir proporcingos priemonės, skirtos užtikrinti, kad per pagrįstą laikotarpį nukrypusioji dalis vėl atitiktų indikatyvią trajektoriją. Pakeisto plano pateikimas laikytinas tam tikra administracine sankcija, užtikrinančia efektyvų Direktyvos reikalavimų vykdymą. Esant nežymiems

[35] Direktyvos 2009/28/EB 3 str. 2 d.
[36] Jones C., Ladefoged N., Howes T. ir kt. EU Energy Law : Volume III - Book One, Renewable Energy Law and Policy in the European Union, CLAEYS & CASTEELS, 2010. P. 65.

neatitikimams, Komisijai suteikta diskrecijos teisė atleisti valstybę nuo pareigos pateikti iš dalies pakeistą planą[37], taip pat Komisija turi teisę pateikti šalims tam tikras rekomendacijas[38].

Pastebima, kad Komisija jau reaguoja į tai, kad valstybės netinkamai įgyvendina keliamus reikalavimus. ES valstybės narės turėjo pilnai perkelti Direktyvą 2009/28/EB iki 2010 m. gruodžio 5 d., tačiau Prancūzija ir Čekija dar neinformavo Komisijos apie pilną direktyvos perkėlimą į savo nacionalinę teisę. Į tai atsižvelgdama Komisija jau oficialiai paprašė per pagrįstą nuomonę Prancūzijos ir Čekijos suderinti savo nacionalinius teisės aktus dėl atsinaujinančios energijos laikantis sutartų bendrų ES taisyklių. Jei valstybės narės neįvykdys savo teisinių įsipareigojimų per du mėnesius (nuo 2011.11.24) Komisija gali perduoti šį klausimą spręsti į Teisingumo Teismą. Kaip pažymima Komisijos pranešime spaudai[39], šios šalys neperkėlė pilnai direktyvos į nacionalinę teisę, o konkrečiai: nenustatė skaidrių aiškių administracinių procedūrų garantuotos prieigos prie tinklo atžvilgiu arba neperkelti biodegalų tvarumo kriterijai ir pan.

ES nauju reguliavimu sukūrė tvirtą teisinį pagrindą AEI skatinimui, valstybėms narėms nustato pagrindinį teisinį įpareigojimą – pasiekti, kiekvienai atskirai nurodytą, AIE suvartojimo dalį bendrame galutiniame energijos suvartojime 2020 m., kuris bendrai ES mastu sudarytų 20 %. Kartu valstybėms suteikiama plati veiksmų laisvė pačioms spręsti kaip šis reikalavimas bus vykdomas. Vis dėlto, indikatyvi trajektorija, įpareigojimas pateikti efektyvias įgyvendinimo priemones, nacionalinius veiksmų planus ir pan., padeda užtikrinti AEI naudojimo vystymuisi ir plėtojimui, kartu leidžia Komisijai stebėti padėtį ir laiku imtis veiksmingų priemonių, atitinkamai Komisija jau reaguoja į tam tikrus nukrypimus nuo Direktyvos keliamų reikalavimų.

1.2. Atsinaujinantys energijos ištekliai ES valstybių narių teisėje

1.2.1. Atsinaujinantys energijos ištekliai Lietuvos energetikos politikoje

Nuo Lietuvos tapimo ES nare, energetikos politikos formavimas tapo ne vien tik vidaus klausimu, bet ir pradėjo būti lemiamas daugiau įvairų išorės veiksnių: pradedant globaliom

[37] Direktyvos 2009/28/EB 4 str. 4d. „Jei valstybė narė nedideliu skirtumu neįvykdė indikatyvios trajektorijos, Komisija, atsižvelgdama į priemones, kurių ėmėsi ir imsis valstybė narė, gali priimti sprendimą atleisti valstybę narę nuo įpareigojimo pateikti iš dalies pakeistą nacionalinį atsinaujinančių išteklių energijos veiksmų planą“.

[38] Direktyvos 2009/28/EB 4 str. 5d. „Komisija įvertina nacionalinius atsinaujinančių išteklių energijos veiksmų planus, visų pirma pagal 3 straipsnio 2 dalį valstybių narių numatytų atitinkamų priemonių tinkamumą. Gavusi nacionalinį atsinaujinančių išteklių energijos veiksmų planą ar iš dalies pakeistą nacionalinį atsinaujinančių išteklių energijos veiksmų planą, Komisija gali pateikti rekomendaciją.“

[39] European Commission - Press release, Renewable energy: French and Czech legislation still not in line with EU rules, nuoroda: http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1446&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en [2011.11.24.]

permainom tiek klimate, tiek ekonomikoje, baigiant naujo reguliavimo reikalavimu ir pan. Pagrindines valstybės nuostatas ir jų įgyvendinimo kryptis energetikoje apibrėžia Nacionalinė energetikos strategija (toliau - Strategija)[40]. Strategija apibrėžia pagrindines valstybės nuostatas dėl energetikos sektoriaus plėtros ir jų įgyvendinimo kryptis iki 2025 metų. Pastaraisiais metais Lietuvos energetikos politikos dėmesys skiriamas energetikos sektoriaus pertvarkai, didesniam efektyvumui bei tiekimo saugumui užtikrinti. Strategijoje, kaip viena iš Lietuvos energetikos sektoriaus silpnybių nurodoma tai, jog „per mažai panaudojami vietiniai ir atsinaujinantys energijos ištekliai“[41]. Teisės aktuose AEI energijai skiriamas nemažas dėmesys: AEI naudojimo energetikos reikmėms skatinimas Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme yra nurodytas kaip vienas iš pagrindinių valstybės energetikos veiklos reguliavimo tikslų[42], elektros energijos gamybos naudojant AEI skatinimas įtvirtintas Elektros energetikos įstatyme[43], 2010 m. patvirtina Nacionalinę atsinaujinančių energijos išteklių plėtros strategiją[44] ir t.t. Šiuo metu Seimui pateiktas naujas Nacionalinės energetikos (energetinės nepriklausomybės) strategijos projektas, kuriame taip pat numatomi uždaviniai ir esminiai sprendimai ir AEI srityje. Joje numatoma didinti atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą diversifikuojant energijos išteklių balansą ir siekiant energetinės nepriklausomybės, ilgalaikėje perspektyvoje matoma, jog pvz.: elektros energija bus gaminama atominėje elektrinėje ir iš atsinaujinančių energijos išteklių.

Analizuojant Lietuvos formuojamą energetikos strategiją pastebima, kad nors atsinaujinančių energijos išteklių plėtra laikoma vienu svarbiausių valstybės energetikos politikos prioritetų, tačiau tai nėra esminis Lietuvos energetikos strategijos tikslas, šiuo atveju, siekiant energetinės nepriklausomybės prioritetinis dėmesys skiriamas branduolinei energijai, kai tuo atveju Vokietijoje atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtra yra pagrindinis energetikos strategijos elementas[45]. Vertinant energetikos politikų panašumus tarp ES valstybių narių, Lietuvos formuojama energetikos politika pakankamai panaši į Slovakijos. Šioje šalyje AEI skatinimas dėl didesnių išlaidų nei tradiciniams energijos šaltiniams bei to daromo poveikio šalies ekonomikai, susiduria ir atitinkamai konkuruoja su stipria politine parama elektros energijos gamybai naudojant branduolinę energiją, kuri akcentuojasi ties dviejų branduolinių

[40] Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. X-1046 „Dėl Nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 11-430.
[41] Nacionalinės energetikos strategijos 9 punktas.
[42] Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas // Valstybės Žinios. 2002, Nr. 56-2224, 3 str. 1 d. 5 p.
[43] Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas // Valstybės Žinios. 2000, Nr. 66-1984, 9 straipsnis. Elektros energijos gamybos naudojant atsinaujinančius energijos išteklius skatinimas: „Valstybė, nustatydama įpareigojimus teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, skatina gamintojus gaminti elektros energiją panaudojant atsinaujinančius energijos išteklius“.
[44] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 789 „Dėl Nacionalinės atsinaujinančių energijos išteklių plėtros strategijos patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2010, Nr. 73-3725.
[45] Vokietijos Nacionalinis atsinaujinančių išteklių energijos veiksmų planas, pateikiamas adresu: http://ec.europa.eu/energy/renewables/transparency_platform/doc/national_renewable_energy_action_plan_germany_en.pdf [2011.10.12].

reaktorių užbaigimu ir ties projektu statyti naują atominę elektrinę[46]. Žinoma, energetikos politika formuojama daugelio veiksnių, tačiau bene svarbiausias jų – ekonominė šalies galia. Tačiau tikėtina, kad pvz. Danijoje, Vokietijoje, Austrijoje AEI tapo valstybės energetikos politikos svarbia dalimi ne tiek dėl ekonominių priežasčių, tačiau kiek dėl to, kad tų šalių visuomenėje anksčiausiai suprasta ir valstybės politikos lygiu akcentuota globalaus atšilimo bei ribotų išteklių problemos, o jų sprendimu matomi AEI.

1.2.2. AEI skatinimas ES valstybių narių nacionaliniuose teisės aktuose

Strategijose formuojama AEI skatinimo politika įgyvendinama kuriant teisinius mechanizmus, kurie išdėstomi atitinkamuose teisės aktuose. Išsamus, aiškus ir pastovus reguliavimas, aiškiai apibrėžiantis šio sektoriaus rinkos ypatumus, veikia kaip veiksnys suteikiantis rinkos dalyviams teisinį aiškumą ir atitinkamus teisinius lūkesčius, taip sukuriant patrauklią nišą investuoti į šį sektorių. Drastiški ar laiku neprognozuoti reguliavimo pakeitimai, nepagrindžiant jų objektyviais moksliniais tyrimais ar praktine patirtimi, laikytinas kaip vienas didesnių *antiskatinimo* veiksnių. Šiuo atveju kaip pavyzdį galima iliustruoti 2004 m. Seimo priimtą Vandens įstatymo pakeitimą[47], kuriuo nustatytas draudimas statyti užtvankas Nemuno upėje bei ekologiniu ir kultūriniu požiūriu vertingose upėse.

Problema kilo dėl to, kad minimas įstatymo pakeitimas inicijuotas jau baigiant planuojamos Alytaus HE ant Nemuno kranto poveikio aplinkai vertinimą, kuriam buvo suteiktas oficialus leidimas, o pakeitus įstatymą – panaikintas. Tokiu būdu priimta įstatymo pataisa „visiškai nubraukia Seimo anksčiau patvirtintas Nacionalinės Energetikos strategijos nuostatas dėl Nemuno ir Neries panaudojimo hidroenergetikai, iškreipia LR Saugomų teritorijų įstatymą, kuris draudžia užtvankų ir kitų hidrotechnikos statinių statybą tik draustiniuose, kartu nurodydamas galimas išimtis“[48]. Atitinkamai patvirtintus ekologiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų upių ar jų ruožų sąrašą[49] upės, tokios kaip Nemunas, Neris, Merkys, Minija, yra uždraustos ištisai, nes nustatyta jų svarbi atkarpa - visa upė (Lietuvos Respublikos teritorijoje). Kaip pažymi ekspertai, „Latvijoje buvo uždrausta tvenkti daugelį mažų upių. Upių, draudžiamų tvenkti, yra Prancūzijoje, Suomijoje. Tačiau tai pavienės upės ar jų ruožai, o ne ištisi upynai“[50].

---

[46] Red. Çakmak M., dr. Ergün Ç. E., Global Renewable Energy Guide 2011, Çakmak Yayınevi ve Medya Limited Şirketi, Piyade Sokak, No. 18/9 06650 Çankaya, Ankara, Turkija, 2011. P.183.
[47] Lietuvos Respublikos vandens įstatymo 14 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės Žinios. 2004, Nr. 54-1833.
[48] Prof. habil. dr. P. Punys, doc. dr. B. Ruplys, habil. dr. J. Jablonskis. Užtvenktos upės:nauda ar netektys? // Mokslas ir gyvenimas, 2006 Nr. 12. P. 16.
[49] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 8 d. nutarimas Nr. 1144 „Dėl ekologiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų upių ar jų ruožų sąrašo patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2004, Nr. 137-4995.
[50] Prof. habil. dr. P. Punys, doc. dr. B. Ruplys, habil. dr. J. Jablonskis. Užtvenktos upės:nauda ar netektys? // Mokslas ir gyvenimas, 2006 Nr. 12. P. 16.

Lietuvoje tiek politikoje, tiek versle, tiek ir visuomenėje gana ilgai dominavo skeptiškas požiūris į AEI, galbūt todėl vėlavo reikiamų veiksmingų skatinimo priemonių kūrimas. Didžiausia Lietuvoje AEI skatinimo kliūtimi ilgą laiką įvardinti „ypač painūs, daug nereikalingų parengiamųjų darbų reikalaujantys ir iš esmės blokuojantys visą procesą įstatyminiai ir kitokie naujo verslo pradėjimą ir naujų objektų statybą reguliuojantys dokumentai“[51]. Norint išsiaiškinti AEI skatinimą teko analizuoti eilę teisės aktų, pradedant Elektros energetikos įstatymu, Šilumos ūkio įstatymu, Biokuro, biodegalų ir bioalyvų įstatymu, kartu ir dar didesnį skaičių įvairių taisyklių, aprašų ir t.t. Suvokus, kad šiam sektoriui reikalingas ne tik platus specialus reguliavimas, tačiau žymiai svarbiau yra, kad jis būtų stabilus, aiškus ir koncentruotas, 2011 m. gegužės 12 d. priėmus Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymą[52] (toliau - AIEĮ) Lietuvoje buvo žengtas didelis žingsnis į priekį įgyvendinant AEI skatinimą, kadangi iki tol Lietuvos Respublikos teisės sistemoje nebuvo vieno teisės akto, reglamentuojančio su atsinaujinančių energijos išteklių plėtra susijusių visuomeninių santykių visumos.

Priimtu įstatymu siekiama užtikrinti darnią atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtrą, skatinti tolesnį naujų technologijų vystymąsi ir diegimą bei pagamintos energijos vartojimą. Nors rengtas kelis metus ir pateikti keli įstatymo projekto variantai, tačiau priimtas įstatymas vis tiek kelia prieštaringas emocijas tiek verslininkams, tiek politikams, tiek ir eiliniams Lietuvos gyventojams. Tai aiškiai parodo AEI skatinimo aktualumą bei susidomėjimą šia tema. AIEĮ nustatomas aiškus ir nekintantis tikslas - 13 str. 1 d. įtvirtinama nuostata, jog atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo elektros energijai gaminti plėtra yra vienas iš strateginių valstybės energetikos politikos tikslų, o tai pasiekiama taikant įstatyme nustatytą priemonių visumą. Kaip nurodoma įstatymo aiškinamajame rašte, įstatymu siekiama „sudaryti paprastą ir skaidrią ūkinės veiklos reguliavimo aplinką, užtikrinti palankesnes sąlygas subjektams pradėti ir plėtoti ūkinę veiklą (gaminti energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių, imtis iniciatyvos plėsti esamus pajėgumus, projektuoti ir statyti naujas jėgaines ir pan.), skatinti ūkio subjektų tarpusavio konkurenciją [...], įtvirtinamos bendrosios nuostatos, supaprastinančios ir palengvinančios atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą energetikos sektoriuje [...]“. Įstatymu įtvirtinama nauja AEI skatinimo schema analizuojama tolesniuose šio darbo skyriuose.

Pastebima, kad ES valstybių narių nacionalinėse teisėse AEI skatinimo reguliavimas įtvirtinamas skirtingai. Vieną pagrindinį, bendrą skatinimo sistemą įtvirtinantį ir apimantį visą energetikos sektorių, įstatymą turi ne visos valstybės. Tokius įstatymus turi pvz.: Austrija – elektros energijos iš AEI skatinimas reguliuojamas „Žaliosios elektros energijos įstatymu“[53], taip

[51] Prof. J. Vilemas. Atsinaujiantys energijos ištekliai. Naujos sąlygos, naujos galimybės // Mokslas ir gyvenimas. 2008, Nr. 11, P. 10.
[52] Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas // Valstybės Žinios. 2011, Nr. 62-2936.
[53] Green Electricity Act, nuoroda:

pat Slovakija[54], Čekija[55]. Latvijoje AEI sektorių šiuo metu reguliuoja skirtingi teisės aktai, tačiau jau parengtas ir pateiktas AEI įstatymo projektas Latvijos parlamentui, kuris jau praėjo pirmą svarstymą parlamente, juo Latvijoje bus siekiama padidinti atsinaujinančių išteklių energijos bent iki 40 proc. galutinio energijos suvartojimo iki 2020 m[56].

Nesant vieno pagrindinio įstatymo ar kito akto reguliuojančio išimtinai tik AEI sektorių, AEI skatinimo reguliavimas įtvirtinamas atskiruose, skirtingus sektorius reguliuojančiuose įstatymuose. Bene žinomiausias yra Vokietijos AEI įstatymas[57] - svarbiausias teisės aktas skatinimui naudoti AEI elektros energijos gamybai, tuo tarpu šildymo sektoriaus skatinimas reguliuojamas kitame įstatyme. Toks modelis taikomas ir Suomijoje, čia elektros gamybą iš AEI reguliuoja atskiras skatinimo įstatymas elektros energijai[58]. Daugelyje ES valstybių narių elektros gamybos iš AEI skatinimas įtraukiamas į pagrindinį šalies elektros sektorių reguliuojantį įstatymą, kaip pvz.: Prancūzijoje[59], Vengrijoje[60], Airijoje[61], Rumunijoje[62]. Dažniausiai bendresnio pobūdžio įstatymuose įtvirtintos nuostatos įgyvendinamos žemesnės galios teisės aktais, pvz. Lenkijoje AEI skatinimas įtvirtinamas Energetikos įstatyme, o konkrečios priemonės nustatomos ministrų įsakymais[63]. JK skatinimas įgyvendinamas plačiame spektre teisės aktų, įvairiais įstatymais, įsakymais ir pan, reguliuojančiais skirtingus aspektus, kaip apmokestinimą[64], planavimą[65], aplinkosaugos reikalavimus, todėl vertintinas kaip sudėtingas ir nekoncentruotas.

---

http://www.e-control.at/portal/page/portal/medienbibliothek/recht/dokumente/pdfs/gt-liberalisation-eco-%20idF-2007-04-02.pdf [2011.10.10].

[54] Act No. 309/2009 Coll. on the Promotion of Renewable Energy Sources and High-efficiency Cogeneration and on Amendments to Certain Acts, nuoroda: http://www.urso.gov.sk/doc/legislativa/a_309-2009_en.pdf [2011.10.10].

[55] Act on Promotion of Use of Renewable Sources, nuoroda: http://www.eru.cz/user_data/files/legislativa/english/acts/aj_180zak.pdf [2011.10.10].

[56] http://www.saeima.lv/en/news/saeima-news/18617-saeima-supports-renewable-energy-law-in-first-reading [2011.09.14].

[57] Act on Granting Priority to Renewable Energy Sources (Renewable Energy Sources Act), nuoroda : http://www.bmu.de/files/pdfs/allgemein/application/pdf/eeg_2009_en.pdf [2011.10.10].

[58] Act No. 1396 of 30.12.2010 on the Promotion of Renewable Energy Generation, nuoroda: http://www.res-legal.de/fileadmin/translations/Finland_1396_2010_EN.pdf [2011.10.10].

[59] Act on the modernisation and development of public electricity supply, nuoroda: http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=D6C0EE051DEA138D0FF0DC94F4D3513F.tpdjo13v_3?cidTexte=LEGITEXT000005629085&dateTexte=20110111 [2011.10.10].

[60] Act No. LXXXVI of 2007 on Electric Energy as amended by Act No. XXIX of 2011 on Changes to the Legislation on Energy, nuoroda: http://www.eh.gov.hu/gcpdocs/200801/a0700086count.doc [2011.10.10].

[61] Electricity Regulation Act 1999 (ERA), nuoroda: http://www.irishstatutebook.ie/1999/en/act/pub/0023/index.html [2011.10.10].

[62] Law no. 220/2008 Establishing a System for the Promotion of Electricity Generation from Renewable Sources, nuoroda: http://www.dreptonline.ro/legislatie/lege_sistem_promovare_producere_energie_surse_regenerabila_energie_220_2008.php [2011.10.10].

[63] Pvz. 14/08/2008 Ekonomikos ministro įsakymas, reguliuojantis elektros energijos ir šilumos iš AEI supirkimą.

[64] The Finance Act 2000, c.17, nuoroda: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/17/contents [2011.10.11].

[65] The Planning Act 2008 (Commencement No. 1) (England) Order 2009, nuoroda: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2009/1303/contents/made [2011.10.15].

Dalyje valstybių didesnis savarankiškumas suteikiamas regioniniam lygmeniui[66]. Italijoje AEI skatinimas įtvirtinamas atskiruose teisės akuose, čia išskirtinas pagrindinis dekretas[67], nustatantis bendrus principus bei sąvokas elektros energijos gamybai iš AEI nacionaliniu lygiu. Bendri energetikos sektoriaus principai nustatomi nacionaliniu lygiu, o regioninio lygmens įstatymais ir kitais aktais reguliuojamos leidimų išdavimo procedūros elektrinių naudojančių AEI statybai ir veikimui, procedūros statyti elektros perdavimo linijoms, jungiančioms elektrines su elektros tinklu ir pan. Regionų nustatomi reikalavimai privalo atitikti bendrus principus, nustatytus nacionaliniu lygmeniu. Tačiau pasitaiko atvejų kuomet regioninis reguliavimas nukrypsta nuo bendrų principų, pvz.: regioniniai įstatymai, pakeičiantys nacionaliniu lygiu nustatytą galios ribą, iki kurios AEI naudojančiai elektrinei leidžiama taikyti supaprastintą leidimų išdavimo procedūrą, leido tokią procedūrą taikyti ir elektrinėms kurių galia viršija tokią valstybės lygiu nustatytą ribą, Italijos Konstitucinio Teismo buvo pripažinti antikonstituciniais tuo pagrindu, jog jie prieštaravo nacionaliniam reguliavimui[68].

Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, daroma išvada, jog vieningos nacionalinės reguliavimo struktūros visose ES valstybėse narėse nėra, kadangi tai priklauso nuo energetikos sektoriaus reguliavimo pobūdžio toje šalyje, taip pat valstybės sąrangos ir pan. Valstybės nustatydamos AEI skatinimo politikos tikslus, dažnai juos įgyvendina per didelį skaičių įvairios galios teisės aktų (pvz. JK). Tačiau pastebima tendencija, jog valstybės pradeda struktūrizuotai reguliuoti AEI skatinimą viename pagrindiniame akte, o jį detalizuoja ir įgyvendina įvairiuose žemesnės galios teisės aktuose - toks modelis taikomas ir Lietuvoje. Tokiu būdu rinkos dalyviams yra paprasčiau perprasti sudėtingą reguliavimą, kartu užtikrinama, jog pagrindiniai skatinimo principai įtvirtinti viename įstatyme nebus greitai keičiami, t.y. garantuojamas pastovumas, sektoriaus formavimo nuspėjamumas – įgyvendinamas konstitucinis teisinio aiškumo (tikrumo) principas.

1.2.3. Atsinaujinančių išteklių energijos sąvoka ES valstybių narių teisėje

Nors dauguma bendrais bruožais įsivaizduoja kas yra „atsinaujinančių išteklių energija“ arba „žalioji energija“, tačiau sąvoka gali pasirodyti ne tokia aiški kai susiduriama su teisiniu reguliavimu, kuomet sąvokų apibrėžimas privalo būti preciziškas. Kadangi ES Direktyva

[66] Belgija yra federacinė valstybė, joje valstybiniai aktai reguliuoja elektros energijos perdavimą, skirstymą, kontroliuoja tarifus, tvaraus vystymosi politiką, tačiau elektros energijos ir šilumos iš AEI skatinimą pagrinde reguliuoja regionų teisėkūra.

[67] Legislative Decree no. 28 of 3 March 2011, n. 28. Implementation of Ddirective 2009/28/CEC on the promotion of use of energy from renewable energy sources and amendingmodifying and subsequently repealing Ddirectives 2001/77/CEC and 2003/30/CEC, nuoroda: http://www.governo.it/Governo/Provvedimenti/testo_int.asp?d=62612 [2011.10.15].

[68] Red. Çakmak M., dr. Ergün Ç. E., Global Renewable Energy Guide 2011, Çakmak Yayınevi ve Medya Limited Şirketi, Piyade Sokak, No. 18/9 06650 Çankaya, Ankara, Turkija, 2011. P. 96-97.

2009/28/EB nustato reikalavimą - skatinti naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, svarbu konkrečiai išsiaiškinti kokia energijos rūšis šiuo atveju yra skatinimo objektas. Todėl „atsinaujinančių išteklių energijos“[69] sąvoka aktuali tuo, jog nuo jos apibrėžimo priklauso kokių išteklių pagrindu gaminama energija yra skatinama arba numatoma kokios technologijos naudojančios AEI yra skatinamos.

Direktyvoje sąvoka „*atsinaujinančių išteklių energija*“ apibrėžiama išlaikant iki tol egzistavusį teisinį reguliavimą ir išvedama remiantis Direktyvoje 2001/77/EB pateikiama „*atsinaujinančių energijos išteklių*“ sąvoka[70]. Antrame Direktyvos straipsnyje „atsinaujinančių išteklių energija“ apibrėžiama kaip: atsinaujinančių neiškastinių išteklių energija, būtent, vėjo, saulės energija, aeroterminiai, geoterminiai, hidroterminiai ištekliai ir vandenynų energija, hidroenergija, biomasė, sąvartynų dujos, nuotekų perdirbimo įrenginių dujos ir biologinės dujos. Remiantis šia sąvoka energijos ištekliai apskritai skiriami dichotominiu pagrindu į iškastinius ir neiškastinius, kurie įvardijami kaip atsinaujinantys. Skirstymas vien šiuo pagrindu būtų per platus, todėl sąvokoje sąrašo principu įvardijama, kas laikoma atsinaujinančiais energijos ištekliais ir, kaip minėta, tokiu būdu inkorporuojamas nedaug modifikuotas AEI apibrėžimas naudotas Direktyvoje 2001/77/EB. Esminis šių sąvokų skirtumas, jog prie atsinaujinančių išteklių papildomai priskiriami ir „aeroterminiai“ bei „hidroterminiai“ ištekliai, o „bangų“ bei „potvynio“ energijos ištekliai pakeičiami platesniu terminu - „vandenynų energija“. Tokiu būdu apimamas platesnis išteklių spektras patenkantis po „atsinaujinančių išteklių energijos“ sąvoka nei buvo iki tol, žinoma, tai lemia ne tik technologinė pažanga, bet ir tai, jog Direktyva apima ir šilumos bei vėsumos sektorių, kuris nepateko į iki tol egzistavusį ES reguliavimą. Kadangi Direktyva nustato tam tikrus įpareigojimus kiekvienai valstybei narei, kartu yra ypač svarbu atkreipti dėmesį į jų nacionalinėje teisėje formuojamą sąvokos apibrėžimą.

Belgijoje atsinaujinančių išteklių energijos sąvoka skirtingai apibrėžiama federacinėje ir regioninėje teisėkūroje. Federacinis elektros įstatymas antrame straipsnyje AEI apibrėžia kaip visus energijos išteklius, kitus nei iškastinis kuras ir branduolinė energija, visų pirma hidroenergija, vėjo energija, saulės energija, biomasė, organiniai produktai ir žemės ūkio, miškų ir buitinės atliekos[71]. Flandrijos regiono teisėje pateikiama „žaliosios energijos“ sąvoka, kuri

[69] Atsinaujinančių išteklių direktyvos 2 straipsnio 1 dalies a) punktas: „*atsinaujinančių išteklių energija*“ – atsinaujinančių neiškastinių išteklių energija, būtent, vėjo, saulės energija, aeroterminiai, geoterminiai, hidroterminiai ištekliai ir vandenynų energija, hidroenergija, biomasė, sąvartynų dujos, nuotekų perdirbimo įrenginių dujos ir biologinės dujos.

[70] Direktyvos 2001/77/EB dėl elektros, pagamintos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, skatinimo elektros energijos vidaus rinkoje 2 straipsnio a) punktas: „*atsinaujinantys energijos ištekliai*“ — tai atsinaujantys ne iškastinės (vėjo, saulės, geoterminės, bangų, potvynio, vandens, biologinės masės, sąvartyno dujų, nuotekų valyklų dujų ir biologinių dujų) energijos šaltiniai. Pžymėtina, jog adekvati sąvoka įtvirtinta ir 2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyvoje 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančioje Direktyvą 96/92/EB // OL L 176, 2003 7 15, P. 37—56.

[71] Law of 29 April 1999 on the Organisation of the Electricity Market 2 str. 1 d. 4 p. Nuoroda:

apibrėžiama kaip elektra, pagaminta iš atsinaujinančių energijos išteklių[72], o atsinaujinančios energijos ištekliais įvardinami: atsinaujinantys ne iškastiniai ir nebranduoliniai energijos šaltiniai, ypač vėjo, saulės, aeroterminiai, geoterminiai, hidroterminė ir vandenynų energija, hidroenergija, biomasė, sąvartynų, nuotekų valymo įrenginių dujos ir biodujos[73]. Šiuo atveju regioninė sąvoka tampa detalesne nei pateikiama nacionalinėje teisėje. Vokietijos teisėje nėra bendrai apibrėžiamos atsinaujinančių išteklių energijos sąvokos, taigi todėl kas laikoma atsinaujinančių išteklių energija gali skirtis tarp skirtingų teisės aktų. Pavyzdžiui elektros energijos gamybos sektoriuje kas yra AEI apibrėžiami įstatyme, reguliuojančiame elektros gamybos skatinimą[74], biomasės sąvoka pateikiama jau kitame akte[75].

Lietuvos nacionaliniame reguliavime atsinaujinančių išteklių energijos sąvoka įtvirtinama AIEĮ, kuri atkartoja Direktyvoje 2009/28/EB nustatytą sąvokos apibrėžimą, tačiau papildomai pabaigoje pridedama, kad tai yra „[...] taip pat kitų atsinaujinančių neiškastinių išteklių, kurių panaudojimas technologiškai yra galimas dabar arba bus galimas ateityje, energija“[76]. Tokiu būdu sąvoka išplečiama, o tai leidžia taikyti teisinį reguliavimą naujoms technologijoms, kurios gali būti taikomos ateityje. Pažymėtina, kad Energetikos įstatyme, kuris yra pagrindinis energetikos sektorių reguliuojantis teisės aktas Lietuvoje, *atsinaujinantieji* energijos ištekliai apibrėžiami kaip „gamtos ištekliai: vandens potencinė energija, saulės, vėjo, biomasės ir žemės gelmių šilumos (geoterminė) energija. Šios energijos atsiradimą ir atsinaujinimą sąlygoja gamtos ar žmogaus sukurti procesai, ją galima vartoti arba naudoti energijos gamybai“[77]. Šiuo atveju AEI apibrėžiami siauriau, nei tai daroma AIEĮ ir turime du apibrėžimus. Kadangi AIE įstatymas laikytinas specialiuoju energetikos sektoriaus įstatymu, jame pateikta sąvoka turėtų būti taikoma pirmiau bendresnio pobūdžio AEI sąvokos pateikiamos Energetikos įstatyme.

Apibendrinant atsinaujinančių išteklių energijos sąvoką, įtvirtinamą nacionalinėje ES valstybių narių teisėje, pastebėtina, kad ši sąvoka apibrėžta ne visų valstybių teisės aktuose, nors aiškiai pateikiama Direktyvoje 2009/28/EB. Dažniausiai apibrėžimuose nurodoma, kad AEI tai

---

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=fr&la=F&cn=1999042942&table_name=loi&&caller=list&F&fromtab=loi&tri=dd+AS+RANK&rech=1&numero=1&sql=(text+contains+(")) [2011.10.16].

[72] Law Establishing General Conditions for Energy Policy - Energy Law of 8 May 2009 Law Establishing General Conditions for Energy Policy - Energy Law of 8 May 2009, 1.1.3. straipsnio 1 dalies 58 punktas, nuoroda: http://codex.vandenbroele.be/ALLESNL/wet/detailframe.vwp?SID=1&WetID=1018092 [2011.10.16].

[73] Ten pat, 65 punktas.

[74] Act on granting priority to renewable energy sources (Renewable Energy Sources Act, EEG).

[75] Ordinance on Generation of Electricity from Biomass, nuoroda: http://www.gesetze-im-internet.de/biomassev/BJNR123400001.html [2011.10.16].

[76] Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 2 straipsnio 1 dalis: Atsinaujinančių išteklių energija – energija iš atsinaujinančių neiškastinių išteklių: vėjo, saulės energija, aeroterminiai, geoterminiai, hidroterminiai ištekliai ir vandenynų energija, hidroenergija, biomasė, biodujos, įskaitant sąvartynų ir nuotekų perdirbimo įrenginių dujas, taip pat kitų atsinaujinančių neiškastinių išteklių, kurių panaudojimas technologiškai yra galimas dabar arba bus galimas ateityje, energija.

[77] Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas // Valstybės Žinios. 2002, Nr. 56-2224, 2 str. 6 d.

ne iškastiniai ir nebranduoliniai energijos šaltiniai, ir nurodomos konkrečios jų rūšys pagal direktyvose 2001/77/EB ir 2001/28/EB pateikiamas sąvokas. Kadangi reguliavimas turi atspindėti technologinę pažangą ir nelikti technologijų užnugaryje, Direktyva 2009/28/EB praplėtė AEI sąrašą, tačiau atitinkamai išplėstų sąvokų randama ne visose valstybių narių (pvz.: Rumunijos, Latvijos atitinka tik Direktyvoje 2001/77/EB pateikiamą AEI sąrašą) teisėje vartojamuose šios sąvokos apibrėžimuose, ne visur prie šaltinių įtraukiama aeroterminiai šaltiniai arba nevartojama platesnė vandenynų energijos sąvoka. Tikėtina, jog nevisos valstybės spėjo tinkamai suderinti savo teisės aktus pagal Direktyvos 2009/28/EB formuojamą terminologiją. Lietuvos teisėje pasirinkta technologijų progresu paremta sąvokos apibrėžimo metodologija, kuomet sudaroma galimybė taikyti esamą reguliavimą ir naujoms technologijoms, kurios galbūt tiesiogiai nepatektų po kitų šalių reguliavimu.

Svarbu pažymėti, jog Direktyva 2009/28/EB numato, kad „apskaičiuojant santykinę atsinaujinančių išteklių energijos dalį taikoma 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 1099/2008 dėl energijos statistikos pateikta metodika ir apibrėžtys"[78]. Todėl vertinant ES valstybių narių rodiklius vadovaujamasi minimame reglamente Nr. 1099/2008[79] pateiktu AEI sąrašu[80], tai lemia, kad atsinaujinančių išteklių energijos apskaita vertinant AEI naudojimą galutiniame energijos suvartojimo balanse nepriklauso nuo valstybių narių nacionalinėje teisėje apibrėžtos sąvokos, ji aktuali tiek, kiek liečia atitinkamų AEI skatinimo priemonių taikymą nacionalinėje teisėje.

1.2.4. Skatinimo priemonės samprata

Pagrindinė tezė, kalbant apie AEI naudojimo skatinimo reikalingumą, būtų tai jog, AEI naudojimas yra brangus[81], ne visada technologiškai patikrintas, todėl projektų atsiperkamumas rizikingas, siekiant sukurti patrauklias sąlygas investuoti į žaliosios energijos sektorių būtina taikyti tam tikras skatinimo priemones. Kas ES teisėje laikytina AEI skatinimo priemone, padeda atsakyti Direktyva 2009/28/EB. Remiantis 3 straipsnio 3 dalimi, siekdamos įvykdyti planinius rodiklius, valstybės narės gali, *inter alia*, taikyti tokias pateikiamas priemones: a) paramos schemas; b) valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo su trečiosiomis

[78] Direktyvos 2009/28/EB 5 straipsnio 7 dalis.
[79] OL L 304, 2008 11 14, P. 1—62.
[80] Reglamento B priede: Metinė energetikos statistika" apibūdinami kasmet renkamų energetikos statistinių duomenų apimtis, matavimo vienetai, ataskaitinis laikotarpis, dažnumas, galutinis terminas ir perdavimo būdai. 5 skiltyje „Atsinaujinanti energija ir energija iš atliekų" 5.1. paantraštėje „Susiję energetikos produktai" konkrečiai išvardyti energetikos produktai apie kuriuos renkami duomenys.
[81] Atliktos studijos parodė, kad tik labiausiai įprasti ir išlaidų atžvilgiu efektyviausi ištekliai kaip hidroenergija ar biodujos gali generuoti elektros energiją žemiau rinkos kainos.

šalimis priemones, skirtas jų bendriesiems nacionaliniams planiniams rodikliams įvykdyti pagal Direktyvos 5–11 straipsnius.

Žvelgiant į pastarąjį punktą (b), šis apima atsinaujinančių energetikos išteklių skatinimo priemones nustatomas Europos Sąjungos teisėje, konkrečiai statistinius perdavimus tarp valstybių narių, bendrus projektus tiek tarp valstybių narių, tiek ir tarp valstybių narių ir trečiųjų šalių, bendras paramos schemas ir pan. Šios priemonės įvardijamos kaip lankstumo mechanizmai arba bendradarbiavimo mechanizmai. Jomis Direktyva aiškiai sukuria galimybę pirkti energiją pagamintą naudojant AEI iš kitos valstybės narės ir įskaičiuoti ją į savo (t.y. perkančiosios) valstybės siekiamo tikslo rodiklį. Šios priemonės plačiau aptariamos nebus, kadangi šio darbo tyrimo dalykas yra ES valstybių narių nacionalinėje teisėje įtvirtintos skatinimo priemonės.

Kalbant apie punktą (a), jo sąvoka pateikiama AEI direktyvoje[82]. Paramos schema laikoma būtent valstybės ar kelių valstybių „taikoma priemonė, schema ar mechanizmas, kuriuo skatinama naudoti atsinaujinančių išteklių energiją“. Skatinimas šiuo atveju suprantamas, kaip energijos kaštų mažinimas, didinimas kainos, už kurią energiją galima parduoti, arba atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimo nustatymas ar tokios energijos pirkimo apimties didinimas kitomis priemonėmis. Tame pačiame apibrėžime kartu pateikiamas ir nebaigtinis tokių priemonių sąrašas, kurį sudaro: parama investicijoms, neapmokestinimas ar mokesčių sumažinimas, mokesčių grąžinimas, paramos schemos atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimams vykdyti, įskaitant schemos, pagal kurias naudojamasi žaliaisiais sertifikatais, ir tiesioginio kainų rėmimo schemos, įskaitant fiksuotus supirkimo tarifus ir priemokų mokėjimus. Šių skatinimo priemonių sąrašas yra pavyzdinio pobūdžio, todėl valstybės narės nėra įpareigotos taikyti visas ar konkrečiai kurią nors iš nurodytų priemonių.

Lietuvos teisėje skatinimo priemone laikoma Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatyta priemonė ar būdas, kuriais energijai gaminti skatinama naudoti atsinaujinančius išteklius. Minimame įstatyme[83], pateikiamas nebaigtinis skatinimo priemonių sąrašas į kuri patenka: fiksuotas tarifas; energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių supirkimas; atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių įrenginių prijungimo prie energetikos tinklų ar sistemų išlaidų kompensavimas; energetikos tinklų ar sistemų galios ir pralaidumo ar kitų atitinkamų techninių parametrų rezervavimas

[82] Direktyvos 2009/28/EB 2 str. pirmos dalies punktas k) „paramos schema“ – valstybės narės arba valstybių narių grupės taikoma priemonė, schema ar mechanizmas, kuriuo skatinama naudoti atsinaujinančių išteklių energiją: mažinami tos energijos kaštai, didinama kaina, už kurią ją galima parduoti, arba nustatomas atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimas ar kitomis priemonėmis didinama tokios energijos pirkimo apimtis. Tai apima, be kita ko, paramą investicijoms, neapmokestinimą ar mokesčių sumažinimą, mokesčių grąžinimą, paramos schemas atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimams vykdyti, įskaitant schemas, pagal kurias naudojamasi žaliaisiais sertifikatais, ir tiesioginio kainų rėmimo schemas, įskaitant fiksuotus supirkimo tarifus ir priemokų mokėjimus.

[83] Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo // Valstybės Žinios. 2011, Nr. 62-2936, 3 straipsnio 2 dalis.

atsinaujinančius energijos išteklius naudojantiems įrenginiams prijungti; energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių persiuntimas pirmumo teise; elektros energijos gamintojų atleidimas nuo atsakomybės už pagamintos elektros energijos balansavimą ir (ar) elektrinės gamybos pajėgumų rezervavimą skatinimo laikotarpiu ir t.t.

Siekiant sugrupuoti skirtingas skatinimo priemones, taikomas valstybių narių teisėje elektros energijos gaminamos naudojant AEI skatinimui, esminis jų skirstymas galimas į *tiesiogines* ir *netiesiogines* skatinimo priemones. Tiesioginėmis priemonėmis siekiama apkritai skatinti diegti energijos gamybos technologijas, jos laikytinos kaip pagrindinės paskatos investuoti į šį sektorių, tuo tarpu netiesioginės priemonės sutelkia dėmesį į antraeilių priemonių sistemą, jos laikytinos šalutinės svarbos, tačiau užtikrina ypač svarbius veiklos aspektus. Literatūroje randami ir kiti galimi klasifikavimo pavyzdžiai: skatinimo priemones galima skirti pagal tai ar priemonės nukreiptos į *kainą* (pvz. fiksuoti tarifai) ar *kiekį* (pvz. įpareigojimų ir žaliųjų sertifikatų sistema) ir ar jos *skatina investicijas* (pvz. parama investicijoms) ar *gamybą* (pvz. fiksuoti supirkimo tarifai arba premijos prie rinkos kainos)[84]. Konkrečios skatinimo priemonės, jų bruožai ir tam tikros problemos yra aptariamos kituose šio darbo skyriuose.

Apibendrinant galima teigti, kad ES energetikos politikoje vykdant tarptautinius įsipareigojimus AEI skiriamas didelis dėmesys siekiant sumažinti neigiamą iškastinio kuro naudojimo poveikį aplinkai, kartu didinant apsirūpinimo energija saugumą, mažinant nepriklausomybę nuo tiekimo iš užsienio šalių. Atitinkamai formuojama bendra politika ir jos keliami tikslai atsispinti ES valstybių narių nacionalinio lygmens teisės aktuose. Kad ambicinga naujoji ES žaliosios energetikos politika būtų tinkamai įgyvendinta priimta nauja Atsinaujinančių išteklių energijos direktyva, kuria nustatoma stipri ir stabili atsinaujinančiųjų išteklių energetikos plėtros Europoje reguliavimo sistema. Kartu suteikiama plati veiksmų laisvė valstybėms narėms pačioms spręsti kokius energetikos sektorius, kiek ir kokiomis priemonėmis skatinti, kurios iš jų geriausiai atitiktų valstybių AEI potencialą ir pan. Šių priemonių visuma įvardijama kaip *skatinimo schema*. Šios schemos turi būti ilgalaikės ir naudingos visiems subjektams, todėl sudėtingiausias tikslas – tinkamai suderinti schemas, kad vartotojams tenkama našta būtų kuo mažesnė, bet kartu nenukentėtų ir taikomos skatinimo schemos efektyvumas. ES bei valstybių narių AEI skatinimo ir naudojimo teisinė bazė verslo bendruomenei turi suteikti ilgalaikio stabilumo, kuris yra būtinas norint priimti racionalius investicinius sprendimus atsinaujinančios energijos sektoriuje, kad Europos Sąjunga galėtų kurti švaresnės, saugesnės ir konkurencingesnės energijos ateitį. Įgyvendint teisinio tikrumo principą, kai kuriose valstybėse

[84] http://www.wind-energy-the-facts.org/en/part-3-economics-of-wind-power/chapter-4-prices-and-support-mechanisms/introduction--types-of-res-e-support-mechanisms.html [2011.08.24]

priimamas vienas specialus AEI reguliuojantis įstatymas, tačiau kartu pastebima, kad ne visos šalys dar yra suderinę savo nacionalinę teisę su ES teise.

Toliau šiame darbe bus analizuojamos valstybių narių taikomos nacionalinės skatinimo priemonės elektros iš atsinaujinančių išteklių gamybai, pirmiau nustatant ir apžvelgiant tiesioginių skatinimo priemonių reguliavimą ES valstybių narių teisėje.

2. TIESIOGINĖS ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ SKATINIMO PRIEMONĖS

Šioje dalyje, kaip tiesioginės skatinimo priemonės yra analizuojamos tiesioginės kainų rėmimo schemos, paramos schemos AEI įpareigojimams vykdyti ir su jomis taikoma žaliųjų sertifikatų sistema, aukcionai (konkursai), parama investicijoms bei fiskalinės priemonės. Į atskirą grupę jos išskiriamos dėl jų poveikio, kuriuo asmuo gaminantis ar planuojantis gaminti elektros energiją iš AEI gauna naudą, dažniausiai pasireiškiančią kaip tam tikra tiesiogine ar netiesiogine finansine parama, kurios neturi teisės gauti įprastinius išteklius (iškastinį kurą) naudojantys elektros energijos gamintojai.

2.1. Tiesioginės kainų rėmimo schemos

Tiesioginės kainų rėmimo schemos yra AEI skatinimo priemonės, kurios elektros energijos gamintojui, naudojančiam AEI, suteikia galimybę parduoti energiją aukštesne nei rinkos kaina. Jos skiriamos į *fiksuotus supirkimo tarifus*, nustatančius fiksuotą supirkimo kainą, didesnę nei rinkos kaina, arba į *priemokas* mokamas papildomai prie rinkos kainos. Fiksuoti tarifai (angl. *feed-in tariffs*) ir premijos yra mokami gamintojams, naudojantiems AEI, už į tinklą pateikiamą elektros energiją, jų dydžiai yra reguliuojami valstybės. Fiksuotus tarifus ir priemokas dažniausiai administruoja ir sumoka tinklo operatorius, atitinkamai šios išlaidos dažniausiai padengiamos įskaitant jas į kainas, mokamas elektros vartotojų. Šios kainų rėmimo schemos paprastai garantuojamos 10 – 20 metų periodui (pvz. Lietuvoje 12 metų), kad būtų padengiamos gamintojų investicijos į projektą. Nustatyta tarifo ar priemokos mokėjimo trukmė bei dydis suteikia patikimumą, kuris sumažina investuotojų patiriamą finansinę riziką[85]. Tiesioginės kainų rėmimo schemos gali būti formuojamos taip, kad remtų tam tikras konkrečias technologijas (pvz. saulės energiją naudojančias elektrines), taip pat atsižvelgtų į vartotojų

[85] Jones C., Ladefoged N., Howes T. ir kt. EU Energy Law : Volume III - Book One, Renewable Energy Law and Policy in the European Union, CLAEYS & CASTEELS, 2010, P.75.

ateities išlaidų sumažinimą (pvz. per laipsniškus tarifų ar priemokų sumažinimus). Visi šie aspektai toliau analizuojami konkrečiame valstybių narių teisiniame reguliavime.

2.1.1. Fiksuotų supirkimo tarifų reguliavimas ES valstybių narių nacionalinėje teisėje

Fiksuotų tarifų modelis elektros energijos gamybai iš AEI skatinti taikomas 21 ES valstybėje narėje[86]. Bene geriausias reguliavimo pavyzdys, iliustruojantis fiksuotų tarifų taikymą, – Vokietija. Būdama pirmaujanti pasaulyje pagal AEI naudojimą, ji savo sėkmę užtikrino plėtodama fiksuotų tarifų sistemą, kuri buvo atitinkamai perimta ir adaptuota ne vienos valstybės teisėje. Ši skatinimo priemonė yra reguliuojama įstatymu (Vok. *Gesetz für den Vorrang Erneuerbarer Energien (Erneuerbare-Energien-Gesetz)*[87] – toliau EEG), kurio pagrindinės nuostatos, liečiančios fiksuotus tarifus, apžvelgiamos toliau.

EEG Vokietijoje užtikrina minimalius fiksuotus tarifus elektros energijai, kuri yra pagaminta naudojant AEI. Įstatymas įtvirtina elektros energijos supirkimo, perdavimo ir skirstymo užtikrinimą, kuris 8 str. 1 d. nustatomas kaip įpareigojimas tinklų sistemos operatoriams nedelsiant ir pirmumo teise *supirkti, perduoti* ir *paskirstyti* visą turimą elektros iš atsinaujinančių energijos išteklių kiekį. Už elektros energiją, pagamintą naudojant AEI, tinklo sistemos operatorius sumoka įrenginių operatoriams tame pačiame įstatyme nustatytu tarifu (EEG 16 str. 1 d.). Esant privalomam supirkimui gamintojas yra užtikrinamas, jog jo pagaminta elektros energija bus superkama konkrečia kaina, tokiu būdu garantuojamas investavimo saugumas, tačiau tokia nuostata savo esme atrodo sunkiai suderinama su pačia rinka, nes energija superkama nepriklausomai nuo jo poreikio.

Įrenginių operatorius gauna sumokamą sumą už visą įrenginyje pagamintą elektros energiją: už kurią atitinkamai yra prievolė sumokėti atlygį; kurios nenaudoja pats įrenginio operatorius; kuri nenaudojama trečiųjų šalių, kurios yra tiesiogiai prijungtos prie įrenginio operatoriaus tinklo sistemos, kuri nėra laikoma bendrojo tiekimo sistema; ir perduoda šią elektros energiją tinklo sistemos operatoriaus valdymui (16 str. 4 d.). Tarifas nemokamas gamintojui tuo atveju, jei jis neatitinka įstatyme nustatytų techninių ar veiklos reikalavimų.

Vokietijoje supirkimo tarifai mokami nuo momento, kuomet pradedama gaminti elektros energija tik iš atsinaujinančių energijos išteklių ir ši elektros energija patiekiama į tinklų sistemą arba pirmą kartą buvo panaudota pagal atitinkamus įstatymo reikalavimus. Svarbus

[86] Prie šią priemonę taikančių valstybių narių priskiriamos: Austrija, Belgija, Bulgarija, Kipras, Čekija, Vokietija, Estija, Ispanija Prancūzija, Graikija, Vengrija, Airija, Italija, Lietuva, Liuksemburgas, Latvija, Malta, Portugalija, Slovėnija, Slovakija, Jungtinė Karalystė.

[87] Act on Granting Priority to Renewable Energy Sources (Renewable Energy Sources Act), nuoroda: http://www.bmu.de/files/pdfs/allgemein/application/pdf/eeg_2009_en.pdf [2011.10.16].

aspektas tai, kad šie tarifai mokami 20 metų laikotarpiui, įskaitant tuos metus, kuriais įrenginys buvo paleistas veikimui. Analizuojant EEG pastebėtina, kad išimtis iš bendro termino numatoma tik vienu atveju, kuomet tarifas taikomas sutrumpintas 15 metų laikotarpiui – hidroelektrinėms, kurių įrengtoji galia viršija 5 megavatus (21 str. 2 d.). Aiškus, tačiau ribotas terminas svarbus tuo, kad viena vertus, leidžia konkretų laikotarpį gauti investicijų grąžą, kita vertus išvengiama per didelio pelno per visą elektrinės eksploatacinį periodą. Vis dėlto tinkamų tarifų nustatymas yra bene sudėtingiausias šio modelio taikymo elementas, kadangi nustatant tarifus, kurie bus taikomi ilgą laiką, remiamasi ateities prognozėmis, kurios priklauso nuo plataus spektro veiksnių. Todėl tarifai turi būti nuolatos peržiūrimi, kad atspindėtų rinkos pokyčius.

Daugelyje ES valstybių narių, kuriose įtvirtintas fiksuotas supirkimo tarifas, yra taikomas diferencijuotas tarifas, atsižvelgiant į skatinamą technologiją. Vokietijos EEG ypač detaliai apibrėžia taikomus minimalius fiksuotus supirkimo tarifus skirtingų technologijų taikymo atveju, kurie taip pat diferencijuojami atsižvelgiant į taikomos technologijos įrenginio pagaminamą energijos kiekį (16 – 33 straipsniai). Be šių tarifų įstatymas taip pat nustato atitinkamais atvejais papildomą fiskuotos kainos priedą, mokamą tuo atveju, jei AEI elektros energija gaminama naudojant inovatyvias technologijas[88]. Diferencijuojami tarifai šiuo atveju leidžia atsižvelgi į skatinamų elektrinių patiriamus kaštus dėl technologijų brangumo (pvz. didesnis tarifas taikomas brangiausioms technologijoms – saulės energiją naudojantiems įrenginiams), arba gamybos išlaidas pagal elektrinės dydį (tikėtina, kad kuo elektrinė didesnė, tuo energijos gamybos kaštai yra mažesni, todėl galima skirti ir mažesnį skatinamąjį tarifą). Tokiu būdu ši priemonė leidžia atitinkamai įvertinti platų spektrą veiksnių ir proporcingai paskirstyti paramą atsižvelgiant į taikomą technologiją. Kita vertus toks tarifų nustatymo būdas yra pakankamai komplikuotas, kadangi tenka įvertinti daug faktorių, todėl gali būti sudėtingas ir ne visada aiškus tarifų nustatymas, ypač, jei dar naudojami papildomi priedai prie bendrų tarifų.

Aktualu tai, kad Vokietijoje nustatyti tarifai (ir priedai) nėra taikomi nekintamu dydžiu visą paramos laikotarpį. EEG 20 straipsnyje įtvirtinamas paramos mažinimo mechanizmas, kuomet tarifai ir priedai taikomi nekintamai tik įrenginiams kurie pradėjo veikti iki 2010 m. sausio 1 d. Tuo atveju, jei įrenginiai pradėjo veikti vėlesniais kalendoriniais metais tarifai ir premijos yra proporcingai mažinami kiekvienais metais įstatyme numatyta procentine dalimi (priklausomai nuo technologijų mažinama nuo 1 iki 10 procentų per metus). Toks laipsniškas tarifų mažinimo taikymo metodas atliktose studijose vertintinas tiek teigiamai, tiek neigiamai[89],

[88] EEG 1 Priedas „Technologiniai priedai“ numato nustatymo kriterijus ir konkrečius priedus prie fiksuoto tarifo, kuomet taikoma tam tikra technologija.

[89] Atliktose studijose vetinant fiksuotus supirkimo tarifus taikomus su tarifo mažinimu nurodomi tokie šio mechanizmo teigiami aspektai: investavimo saugumas, skaidrumas, kadangi tarifų dydžiai aiškiai žinomi, atitinkamai skatinamos tam tikros technologijos, skatinima statyti elektrinę anksčiau, nes grąžos lygis mažėja kartu su gamyklos kaina, o svarbiausia mažinama našta energijos vartotojams. Neigiami aspektai: jeigu mažinimo lygis

tačiau yra naudojamas ir kitose valstybėse narėse, pvz.: Prancūzijoje naudojant vėjo jėgaines, Italijoje – saulės energijos elektrinėms.

2.1.2. Priemokų reguliavimas ES valstybių narių nacionalinėje teisėje

Kaip minėta prieš tai, skatinamasis tarifas, gali būti mokamas kaip visas atlygis (fiksuotas tarifas) arba kaip priedas prie elektros energijos rinkos kainos (priemoka). Pirmuoju atveju gaunama suma nepriklauso nuo rinkos kainos kadangi yra fiksuota visam paramos laikotarpiui arba kinta tik aiškiai nustatytomis taisyklėmis, o priemokos mechanizmas atspindi kintančią elektros energijos rinkos kainą. Priemokos iš esmės laikytinos modernesne fiksuotų tarifų versija. Šis mechanizmas dar įvardijamas kaip „rinkos-plius modelis“ ir taikomas šešiose ES valstybėse narėse[90]. Kaip pagrindinė skatinimo priemonė, priemokos naudojamos Nyderlanduose bei Danijoje. Toliau apžvelgiamas priemokų reguliavimas šiose valstybėse.

Nyderlanduose taikoma sistema suteikia AEI naudojantiems gamintojams priemoką, kuria siekiama kompensuoti skirtumą tarp didmeninės iškastinio kuro elektros energijos kainos ir elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių kainų skirtumą ir yra mokama 12 – 15 metų laikotarpiui[91]. Pagrindinis aktas nustatantis skatinimo tvarką – 2008 m. balandžio 1 d. Nutarimas dėl darnios energijos gamybos skatinimo (toliau šiame poskyryje - Nutarimas)[92].

Priemokų sistemose taip pat egzistuoja rizika sudaryti papildomas išlaidas visuomenei ir suteikti neplanuotą pelną gamintojams, kuomet gamybos sąnaudos yra pervertinamos ar nepakankamai įvertinamos elektros energijos kainos bei technologijų pažangos lygis. Todėl fiksuotas skatinimo terminas, reguliarus planuojamų išlaidų peržiūrėjimas bei šiomis prognozėmis pagrįstas priemokų koregavimas yra taip pat svarbus supirkimo priemokų sistemose. Tokia praktika taikoma Danijoje[93] ir Nyderlanduose. Nyderlanduose priemokos dydis nustatomas kasmet, kartu yra nustatyta išlaidų tenkančių paramai viršutinė riba[94]. Priemokos dydis diferencijuojamas kiekvienai AIE gamybos technologijai. Atsižvelgiant į technologiją ir

---

nustatomas daugeliui metų, esant įvairiems technologijų kainų struktūriniams pokyčiams pvz. padidėjus plieno ar silicio kainoms, sistema tampa nelabai lanksčia; sunku nustatyti tinkamą paramos mažinimo normą, nes sudėtinga prognozuoti technologijų plėtrą, kuri pavydžiui yra susijusi su sukauptu kiekiu instaliotos galios. Remiantis studija „Evaluation of different feed-in tariff design options - Best practice paper for the International Feed-in Cooperation“, nuoroda: http://www.futurepolicy.org/fileadmin/user_upload/PDF/Feed_in_Tariff/IFIC_FiT_Design_2006.pdf [2011.10.16].

[90] Čekija, Danija, Estija, Ispanija, Nyderlandai, Slovėnija.

[91] http://www.res-legal.de/en/search-for-countries/netherlands/single/land/niederlande/instrument/preisregelung-sde/ueberblick/foerderung.html?bmu%5BlastPid%5D=46&bmu%5BlastShow%5D=1&cHash=499e9d4c214b7169926a8b08db943af5 [2011.10.10].

[92] Resolution to Stimulate Sustainable Energy Generation, nuoroda: http://www.res-legal.de/fileadmin/translations/Niederlande_SDE.pdf [2011.10.10].

[93] Pvz.: Danija nustatė viršutinę ribą gamintojų gaunamai grąžai, taip apribojant visuomenės išlaidas.

[94] Komisijos paskelbta studija „Financing Renewable Energy in the European Energy Market“ http://ec.europa.eu/energy/renewables/studies/doc/renewables/2011_financing_renewable.pdf [2011.10.16].

jos galią, didžiausia bendra priemoka ir finansavimo dydis skiriamas į keturis lygius[95]. Pažymėtina, kad skatinimas skiriamas taikant „pirmumo“ principą (angl. – „first come first serve“), kuomet skatinimo ištekliai paskirstomi gamintojams, kurie pirmiausiai kreipiasi dėl jų skyrimo, todėl „pavėlavus“ į skatinimo dalinimą, kyla rizika jo negauti. Tokiu būdu skatinama skubiau priimti sprendimus dėl investavimo į AEI. Faktinė mokama priemoka yra kasmet nustatoma iš fiksuotos premijos tarifo bazės[96] atimant faktines pajamas[97] gaunamas pardavus elektros energiją vietos rinkoje. Tokiu būdu priemoka yra pagrįsta išlaidų ir pajamų iš rinkos finansiniu skirtumu, kuris yra kompensuojamas tik nuo tam tikros nustatytos sumos[98]. Todėl, jei reali elektros energijos kaina nukrenta žemiau šios apatinės ribos, prarastos kompensacijos rizika krenta ant projekto vystytojo pečių. Trumai tariant, tokiu metodu taikomas kiekvienais metais kintantis priemokos dydis. Šiuo atveju pastebėtina, kad gamintojai gali sudaryti elektros energijos pirkimo sutartis nustatydami žemiausią kainą ir taip išvengti galimos rizikos, kylančios dėl neaiškios būsimos kainos rinkoje. Remiantis Nutarimo 14 str. 1 dalimi, pagrindinės priemokos dydis yra kasmet mažinamas, atsižvelgiant į elektros energijos kainą, kilmės garantijos vertę, kitus Nutarimu nustatomus faktorius, kurie daro didelę įtaką skirtumui tarp vidutinės atsinaujinančių išteklių elektros energijos kainos ir atitinkamos vidutinės elektros energijos rinkos kainos. Kaip pavyzdį galima pažymėti, kad nuo 2011 liepos 1 iki 2011 gruodžio 30 priemokoms išmokėti Nyderlanduose skiriama 750 milijonų eurų dydžio suma[99].

Šiuo atveju priemokų sistema gamintojams suponuoja daugiau rizikos nei fiksuoti tarifai, kadangi gaunama investicijų grąža priklauso nuo elektros kainos rinkoje, dėl to investuotojams suteikiama mažiau tikrumo prognozuojant gaunamą naudą. Vis dėlto, kadangi gamintojai turi pardavinėti elektros energiją rinkoje, jie atitinkamai turi derinti jos gamybą, remiantis kainos pokyčiais rinkoje, todėl šis modelis labiau suderinamas su rinka, nes atsižvelgiama į energijos paklausą bei pasiūlą.

2.1.3. Mišrus tiesioginių kainų rėmimo schemų modelis

Pastebėtina, kad kai kurios valstybės narės tam tikromis sąlygomis leidžia pasirinkti fiksuotų tarifų arba priemokų sistemą. Tokio reguliavimo pavyzdys būtų Ispanija. Remiantis

---

[95] http://www.res-legal.de/en/search-for-countries/netherlands/single/land/niederlande/instrument/preisregelung-sde/ueberblick/foerderung.html?bmu%5BlastPid%5D=46&bmu%5BlastShow%5D=1&cHash=499e9d4c214b7169926a8b08db943af5 [2011.10.11].

[96] Subsidijos bazė yra pagrįsta tam tikrų gamybos lygių sąnaudomis per visą projekto ekonominį gyvavimą, atsižvelgiant į nuo rizikos priklausantį kapitalą.

[97] Pajamas atspindi taikomo vietos rinkos indekso vidurkis, kuris yra nustatomas kasmet.

[98] Red. D. Fouquet and Ch. Jones, Volume III - Book Two Renewable Energy in the Member States of the European Union, Claeys & Casteels, 2010. 19 skyrius, P. 22.

[99] Regulation on the Categorisation of Sustainable Energy Generation 3 str. 1 d., nuoroda: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2011-9424.pdf [2011.10.16].

Ispanijos įstatymo *Ley 54/1997, de 27 de noviembre, del Sector Eléctrico* (toliau - Ley 54/1997)[100] 27 straipsniu, elektros energijos gamybos veiklai taikomas specialus režimas, kai gamyba vykdoma elektrinėse, kurių instaliuota galia neviršija 50 MW.

Ley 54/1997 24 straipsnis nustato kompensacijų už elektros energijos, pagamintos taikant specialų režimą, mechanizmus. Pagal šį straipsnį „įrenginių, patenkančių po [...] dekreto reguliavimu, savininkai, norintys parduoti visą ar dalį savo grynosios elektros energijos gamybos, privalo pasirinkti vieną iš šių parinkčių: a) Parduoti elektros energiją į sistemą per perdavimo ar skirstymo tinklą gaunant reguliuojamą vienodą visą planuojamą laikotarpį tarifą, išreikštą centais už kilovatvalandę. b) Parduoti elektros energiją elektros energijos gamybos rinkoje. Šiuo atveju elektros pardavimo kaina bus kaina susidaranti organizuotoje rinkoje arba kaina išsiderėta įrenginio savininko arba jo atstovo, papildoma, jeigu taikoma, priemoka centais už kilovatvalandę“. Taigi įtvirtinamas reikalavimas atitinkamai pasirinkti reguliuojamą fiksuotą tarifą arba rinkos kainą plius priemoką. To paties straipsnio ketvirtoje dalyje numatyta, kad įrenginių savininkai labiausiai jiems tinkantį modelį pasirenka periodams netrumpesniems kaip vieni metai. Galingesniems įrenginiams, kurių galia didesnė kaip 50 MW ir mažesnė ar lygi 100 MW taikomas tik priemokos modelis (Ley 54/1997 28 str. 1 d.). Šiuo atveju pažymėtina, jog išimtis taikoma elektros energijai, pagamintai naudojant fotovoltines sistemas, kuri yra superkama tik fiksuotu supirkimo tarifu, kas ketvirtį perskaičiuojamu naujiems gamintojams[101].

Apibendrinant tiesiogines kainų rėmimo sistemas, pažymėtina, kad taikant fiksuotus supirkimo tarifus kaina yra fiksuota, priemokų sistemose, fiksuota yra suma, kuri yra pridedama prie elektros energijos rinkos kainos. Taikant tiesiogines kainų rėmimo schemas pastebima, jog didžiausias iššūkis yra surasti tinkamą balansą tarp tarifų ar priemokų dydžio mokamo gamintojams ir naštos tenkančios vartotojams. Šiose schemose pastebėtini tokie pagrindiniai elementai: tarifų dydžiai ar jų apskaičiavimo tvarka turi būti aiškiai apibrėžiami teisės aktuose, kartu taikomas užtikrinamas elektros energijos, pagamintos naudojant AEI, supirkimas, supirkimas taikomas ilgą laikotarpį ir pan. Asmeniui, valdančiam atsinaujinančius išteklius naudojančią elektrinę, galutinė suma, gaunama už kiekvieną pagamintą kilovatvalandę priemokų schemos atveju (elektros energijos kaina plius priemokos) yra mažiau nuspėjama nei taikant fiksuotus supirkimo tarifus, kadangi pirmojoje schemoje gaunamos pajamos priklauso nuo nepastovios elektros energijos kainos.

[100] Law No. 54/1997 of 27 November on the Electricity Sector, nuoroda: http://www.boe.es/aeboe/consultas/bases_datos/act.php?id=BOE-A-1997-25340 [2011.10.18].

[101] Eelektros gamybos skatinimas taikant fotovoltinius įrenginius reguliuoamas atskiru dektretu, 11 straipsnyje nustatomi konkretūs fiksuotų supirkimo tarifų dyžiai - Royal Decree No. 1578/2008 of 26 September on the Payment for Electricity Generated by Photovoltaic Systems that were Registered after the Deadline for Eligibility for Payment under Royal Decree No. 661/2007 of 25 May, nuoroda: http://www.boe.es/aeboe/consultas/bases_datos/doc.php?coleccion=iberlex&id=2008/15595 [2011.10.18].

Svarbus skirtumas tarp fiksuotų tarifų ir priemokų mokėjimų, jog pastarasis elektros rinkoje skatina konkurenciją tarp gamintojų. Tyrimais yra nustatyta, jog investavimo į AEI kapitalo išlaidos yra gerokai žemesnės tose šalyse, kur taikomas nustatytas tarifas, nei šalyse, kur taikomos kitos priemonės, lemiančios didesnę investicijų grąžos riziką ateityje[102]. Matyt todėl fiksuotų tarifų sistemos yra plačiausiai taikomos ir laikomos veiksmingiausiomis.

2.2. Aukcionai

Aukcionas (arba konkursas) yra dar viena taikoma skatinimo forma. Remiantis šia forma, skelbiamas konkursas tiekti tam tikrą kiekį elektros energijos iš konkrečių AEI. Varžymasis turi užtikrinti, jog pasirenkamas pigiausias siūlymas ir jam yra suteikiamas skatinimasis tarifas. Istoriškai žvelgiant ši priemonė plačiu mastu naudota tik keleto valstybių (pvz.: Prancūzija, Airija[103]), tačiau pastaruoju metu ji nėra plačiai naudojama. Dažniausiai ji taikoma dideliems projektams, atsižvelgiant į tam tikrą technologiją. Dalis valstybių narių pastaruoju metu šią priemonę pradėjo taikyti vėjo jėgainių jūroje projektų plėtrai (Danija, Nyderlandai, JK ir Ispanija[104]).

Pagrindinis šios priemonės elementas – skatinamas konkurencingumas tarp gamintojų. Tokiu būdu gamintojai konkuruodami siūlo kuo efektyvesnes technologijas, reikalaujančias mažiau išlaidų ir konkuruoja siūlydami žemiausią pagamintos elektros energijos iš AEI kainą, kuri iš principo taikoma kaip fiksuotas tarifas ar priemoka prie rinkos kainos. Kita vertus aukcionams potencialūs gamintojai turi paruošti konkrečius siūlymus, o tai reikalauja laiko ir lėšų sąnaudų, kartu patiriama nemaža rizika, nes nelaimėjus patiriamos išlaidos nėra kompensuojamos. Organizuojant aukcionus taikomos taisyklės, vertinimo kriterijai ir kitos sąlygos turi būti aiškiai apibrėžti iš anksto, kad būtų išvengiama neskaidrumo ir korupcijos. Toliau trumpai apžvelgiama Danijoje taikoma aukcionų tvarka vėjo jėgainių jūroje aukcionams.

Danijos įstatymas, reguliuojantis atsinaujinančių išteklių energijos naudojimo skatinimą *Lov om fremme af vedvarende energi* (toliau - VE-Lov)[105], be bendrų skatinimo nuostatų, nustato

---

[102] Vidutinė svertinė kapitalo kaina yra gerokai aukštesnė šalyse taikančiose kvotų įpareigojimus, lyginant su tarifų sistema. Garantuojant kainą ir užtikrinant saugią paklausą, skatinamieji tarifai sumažina kainą ir rinkos rizikas, ir tokiu būdu investuotojams sukuria tikrumą dėl projekto grąžos normos. Atitinkamai mažesnės investuotojų sąnaudos lemia mažesnes visuomenės išlaidas paramai. Remiantis: Europos Komisijos pasklebta studija „Financing Renewable Energy in the European Energy Market“, P. 29, nuoroda: http://ec.europa.eu/energy/renewables/studies/doc/renewables/2011_financing_renewable.pdf [2011.10.10].

[103] http://www.euractiv.com/energy/supporting-renewable-energies-transition-schemes-linksdossier-287374?display=normal [2011.08.31].

[104] Remiantis Europos Komisijos pasklebta studija „Financing Renewable Energy in the European Energy Market“, P.32, nuoroda: http://ec.europa.eu/energy/renewables/studies/doc/renewables/2011_financing_renewable.pdf [2011.10.10].

[105] Law on the Promotion of Renewable Energy, Act no. 1392 of 27 December 2008, nuoroda: http://www.ens.dk/en-

ir reikalavimus aukciono procedūrai dėl elektros energijos gamybos vėjo elektrinėse jūroje. Pagal VE-Lov 22 str. preliminarūs tyrimai ir energijos gamyba naudojant vandens ir vėjo išteklius Danijos teritoriniuose vandenyse ir išskirtinėje ekonominėje zonoje galimi tik gavus klimato ir energetikos ministro leidimą. Leidimas šiuo atveju išduodamas tik tam tikroms ministro numatytoms teritorijoms, 23 str. 1 d. nustato, kad taikant aukciono procedūrą, minimas leidimas išduodamas aukciono laimėtojui. Klimato ir energetikos ministras gali numatyti specialias sąlygas, kurios bus laikomos prioritetinėmis priimant aukciono sprendimą. Tokios sąlygos gali būti: finansiniai klausimai, įskaitant gaunamą paramą gamybai, elektrinės projektavimo bei techniniai aspektai ar infrastruktūra naudojama elektrinės prijungimui prie elektros tiekimo sistemos, taip pat numatoma, jog mokama bauda, jeigu aukciono laimėtojas nesilaiko aukciono metu iškeltų sąlygų, įskaitant terminų (remiantis 23 str. 2 d.). Tam tikrais atvejais preliminarūs tyrimai prieš aukcioną gali būti atliekami ir Energinet.dk (Danijos perdavimo sistemos operatoriaus) ir jų rezultatai pateikiami aukciono dalyviams, tačiau tokiu atveju aukciono laimėtojas turi padengti su tuo susijusias išlaidas. Elektrinės negali pradėti gamybos kol negautas ministro išduotas leidimas, o išdavus - galioja 25 metus ir gali būti pratęsiamas (remiantis 29 str. 1.). Šis leidimas išduodamas po to, kai pateikiami reikalingi dokumentai ir sudaroma aukciono sutartis.

Laimėjus aukcioną VE-Lov (37 str.) nustato tokią priedo prie kainos nustatymo tvarką: elektrinių parkas priklausomai nuo jo vietos, laimėjęs tarifą aukcione, gauna priemoką prie rinkos kainos, šiuo atveju bendra rinkos kainos ir priedo suma negali viršyti aukcione laimėto tarifo dydžio. Numatoma, jog priemoka mokama už iki 10 TWh elektros energijos, pagamintos pagal aukciono sąlygas, ir mokama ne daugiau kaip 20 metų nuo vėjo jėgainės jūroje prijungimo prie tinklo (nustatyta remtina kvota ir terminas).

Todėl kalbant apie aukcionus, galima pažymėti, jog jie gali būti rengiami ne vien galios ir skatinimo atžvilgiu, tačiau tai gali būti tam tikros išimtinės teisės į konkrečius išteklius ar jų naudojimą tam tikroje teritorijoje ir pan. (pvz. Lietuvoje leidimai plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus iš saulės šviesos energijos Kuršių nerijoje ir vėjo energijos Lietuvos Respublikos teritorinėje jūroje ir Lietuvos Respublikos išskirtinėje ekonominėje zonoje Baltijos jūroje išduodami konkurso būdu)[106].

Trumpai tariant, aukcionų mechanizmas tai tokia priemonė, kai valstybė nustato pageidaujamą energijos iš AEI kiekį, o aukciono dalyviai varžosi dėl skatinimo šiam kiekiui siūlydami mažiausią pageidaujamą paramą. Kaip vienas iš pagrindinių šios priemonės trūkumų yra tai, jog rizika investuotojų atžvilgiu išlieka pakankamai didelė, pvz. faktinės projekto

US/Info/Legislation/Energy_Supply/Documents/Promotion%20of%20Renewable%20Energy%20Act%20-%20extract.pdf [2011.10.28].

[106] AIEĮ 16 str. 3 d.

realizavimo išlaidos gali būti didesnės nei buvo prognozuota rengiant pasiūlymą aukcionui. Tai gali kelti pavojų, jog nors ir projektui suteikiamas skatinimas, tačiau galutiniai jis gali būti neįgyvendintas. Kitas trūkumas, kad kaip minėta, konkursą laimėjus vienam pasiūlymui, kitų dalyvių teikiami pasiūlymai rengiami veltui, kartu patiriamos išlaidos dėl jų rengimo. Pagrindinė šios priemonės nauda – aukštas konkurencijos lygis tarp gamintojų, naudojančių AEI. Detalesnė aukcionų taikymo tvarka ir jų vertinimas, pateikiama analizuojant Lietuvos skatinimo schemą tolimesniame poskyryje.

2.3. Atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimai

Atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimai, kitaip dar žinomi kaip *kvotų įpareigojimai* arba *kvotų sistema*. Remiantis šia schema valstybė nustato įpareigojimą vartotojams, tiekėjams ar gamintojams naudoti / tiekti tam tikrą dalį elektros energijos, pagamintos naudojant AEI. Dažniausiai yra reikalaujama pateikti to įrodymą, perduodant pakankamą kiekį žaliųjų sertifikatų, kuriais galima prekiauti. Todėl energijos, pagamintos naudojant AEI, gamintojai parduoda energiją rinkos kaina, tačiau taip pat gali parduoti žaliuosis sertifikatus, kurie žymi AEI naudojimą ir tokiu būdu suteikia gamintojams paramą papildomomis pajamomis. Įpareigoti asmenys turi įrodyti, kad įvykdo nustatytus reikalavimus, nusipirkdami šiuos žaliuosius sertifikatus, kitu atveju tektų mokėti atitinkamą baudą valstybei[107]. Trumpai tariant, schemos esmė – sertifikato kaina padengia skirtumą tarp energijos pagaminimo išlaidų ir tos energijos rinkos kainos. Pakankamai nedidelis skaičius ES valstybių narių naudoja šį skatinimo mechanizmą (naudojama šešiose ES valstybėse narėse[108]), viena iš jų – Jungtinė Karalystė (toliau - JK), kurioje atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimai su žaliųjų sertifikatų prekybos sistema yra pagrindinė priemonė skatinti elektros energijos gamybos pajėgumus, naudojant AEI[109].

Analizuojant JK taikomą įpareigojimų sistemą, vienas svarbiausių teisės aktų yra „*The Renewables Obligation Order 2009*“ [110] (toliau šiame poskyryje - Įsakymas). Įsakymo 5 str. 1. nustatoma, kad „atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimai yra nustatomi kiekvienam elektros energijos tiekėjui Anglijoje ir Velse [...]“ (atsinaujinančių išteklių energijos

[107] Jones C., Ladefoged N., Howes T. ir kt. EU Energy Law : Volume III - Book One, Renewable Energy Law and Policy in the European Union, Claeys & Casteels, 2010. P. 75.
[108] Belgijoje, Italijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Švedijoje, Jungtinėje Karalystėje.
[109] Explanatory Memorandum to The Renewables Obligation Order 2009 No. 785, nuoroda: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2009/785/pdfs/uksiem_20090785_en.pdf [2011.11.10].
[110] Nuoroda: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2009/785/contents/made [2011.11.10].

įpareigojimai Škotijoje ir Šiaurės Airijoje reguliuojami kitais aktais[111]). Antrąja straipsnio dalimi visi elektros energijos tiekėjai yra įpareigojami nustatytu laiku atsakingai institucijai pateikti kiekvieną megavatvalandę elektros energijos, tiektos vartotojams per įpareigojimo laikotarpį, atitinkamą skaičių atsinaujinančios energijos įpareigojimų sertifikatų. Jų skaičių nustato valstybės sekretorius. Prieš pradedant kiekvieną įpareigojimų periodą, valstybės sekretorius nustato megavaltvalandėmis visą kiekį elektros energijos, kuris tiekėjų planuojama bus tiekiamas vartotojams (Įsakymo 6 str. 1 d.). Atsižvelgiant į tai, nustatomas visas skaičius sertifikatų, kurie turės būti pagaminti (pateikti) įpareigojimo laikotarpiu (Įsakymo 11 str.), atitinkamai po šių skaičiavimų nustatomas skaičius sertifikatų, kuriuos turi pateikti elektros energijos tiekėjas norėdamas įvykdyti atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimus (Įsakymo 12 str.).

JK atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimus administruoja Dujų ir elektros energijos rinkų tarnyba[112], kuri išduoda sertifikatus elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamintojams, pagal jų pagaminamą energijos kiekį. Atitinkamai šie sertifikatai yra parduodami elektros energijos tiekėjams kartu su elektros energija, pagaminta iš AEI, arba atskirai.

Taigi JK elektros energijos tiekėjai savo įpareigojimų kvotą įvykdo pateikdami laisvai pardavinėjamus žaliuosius sertifikatus. Tačiau kyla klausimas, koks situacijos sprendimo būdas, kuomet tiekėjai neperka ar nenuperka reikiamo sertifikatų kiekio? Tokiu atveju tiekėjai gali įvykdyti savo įpareigojimo kvotą sumokėdami tam tikrą pinigų sumą reguliavimo institucijai[113]. Mokėjimo dydis apskaičiuojamas tokia tvarka: konkrečiam periodui nustatyta sertifikato kaina padauginama iš sertifikatų skaičiaus, kuriuos turėtų pateikti tiekėjas, ir skaičiaus pateiktų sertifikatų atsakingai institucijai, skirtumo). Kiekvienais metais, išpirkimo kaina pakyla arba sumažėja priklausomai nuo mažmeninių kainų indekso (Įsakymo 43 str. 4 d.)[114]. Toks reguliavimas kartu veikia ir kaip sankcija už įpareigojimų nevykdymą ir kaip alternatyva tiekėjams, nenorintiems pirkti žaliųjų sertifikatų.

Įpareigojimų schemoms būdinga, jog parama nėra diferencijuojama priklausomai nuo technologijos, kitaip sakant technologiškai neutralios. Tačiau visoms AEI technologijoms gaunant vienodos vertės už sertifikatus gaunamą investicijų grąžą, natūralu, kad nėra skatinama investuoti į modernesnes kartu ir brangesnės technologijas. Atsižvelgiant į šią problemą JK Įsakyme sukurti diferencijuoti paramos lygiai skirtingoms technologijoms priklausomai nuo įvairių veiksnių veikiančių jų vystymąsi. Įsakymo 27 str. 1 d. numatoma bendra taisyklė jog,

---

[111] The Renewables Obligation (Scotland) Order 2009, No. 140 nuoroda pateikiama: http://www.legislation.gov.uk/ssi/2009/140/contents/made ir The Renewables Obligation (Northern Ireland) Order 2009, No. 154, nuoroda pateikiama: http://www.legislation.gov.uk/nisr/2009/154/contents/made [2011.11.10].

[112] Angl. Gas and Electricity Markets Authority.

[113] Įsakymo 43 str. 1 d. numato, kad elektros energijos tiekėjas gali (iš viso ar iš dalies) nevykdyti savo atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimų už atitinkamą periodą, sumokėdamas už jį ateinantį periodą.

[114] Už 2011-2012 m., išpirkimo kaina buvo nustatyta 38,69 svarų sterlingų už MWh.

kiekvienas sertifikatas žymi elektros energijos kiekį, kurio atžvilgiu jis buvo išduotas. Antra straipsnio dalis formuoja technologiniu aspektu grindžiamą energijos skaičiavimo taisyklę sertifikate: „Elektros energijos kiekis, nurodomas kiekviename sertifikate, priklauso nuo elektros energijos, kurios atžvilgiu jis buvo išduotas, pagaminimo būdo“. Kiekvienas sertifikatas išduodamas elektros energijos kiekiui, turi žymėti Įsakyme pateiktose lentelėse nurodytą elektros energijos kiekį, kuris turi būti nurodomas viename sertifikate (pvz.: norint gauti vieną sertifikatą, turi būti pagamintos 4 megavatvalandės elektros energijos naudojant sąvartyno dujas, tuo tarpu norint gauti vieną sertifikatą gaminant elektros energiją naudojant saulės fotovoltinę technologiją reikės pagaminti 0,5 megavatvalandės). Tokiu reguliavimu atsinaujinančių išteklių energijos įpareigojimų schemos pritaikomos paramos diferenciacijai taikomų technologijų atžvilgiu.

Nors sertifikatai ir perkami energijos tiekėjų, tačiau išlaidos vis tiek padengiamos vartotojų, per elektros energijos kainą. Todėl norint tinkamai taikyti šią sistemą reikia atsižvelgti į šiuos kriterijus[115]: tinkamai įvertinamas įpareigojimų lygis tiekėjams ir yra taikomas ilgą laikotarpį; baudos kaip atsakomybė už įpareigojimų nesilaikymą, atitinkamai jų dydis turi būti didesnis nei pačių sertifikatų rinkos kaina; likvidi rinka, norint kad rinka funkcionuotų tinkamai pagrindiniai parametrai: rinkos struktūra, dydis ir konkurencija; minimalus tarifas, siekiant investuotojų apsaugos, galima nustatyti minimalią sertifikatų kainą; diferencijuota parama technologijų atžvilgiu (pvz.: prieš tai nurodytas JK sertifikatų išdavimas, taikant skirtingas kvotas vienam sertifikatui, naudojant skirtingas technologijas); galimos ilgalaikės sutartys tiek dėl elektros energijos, tiek dėl žaliųjų sertifikatų supirkimo. Pažymėtina, kad vis dar galiojančiuose Lietuvos aktuose, numatoma, jog ateityje bus taikoma „žaliųjų sertifikatų“ sistema, tačiau AIEĮ šios skatinimo priemonės jau neįtvirtina[116]. Kadangi šis modelis pakankamai sudėtingas ir reikalingos prieš tai nurodytos sąlygos, manytina, kad pasirinkta teoriškai paprastesnė skatinimo sistema.

2.4. Parama investicijoms

Parama investicijoms yra skatinimo priemonė, kuri taikoma kaip skatinimas padengiant tam tikrą procentinę dalį AEI projekto vystymo išlaidų arba kaip iš anksto nustatyta pinigų suma papildomai skiriama už įdiegiamą energijos gamybos galią išreikštą kilovatvalandėmis.

[115] Remiantis Europos Komisijos pasklebta studija „Financing Renewable Energy in the European Energy Market“, P. 226, nuoroda: http://ec.europa.eu/energy/renewables/studies/doc/renewables/2011_financing_renewable.pdf [2011.11.16].

[116] „Nuo 2021 metų elektros energijos, kuriai gaminti naudojami atsinaujinantys energijos ištekliai, pirkimas skatinamas įvedant vadinamųjų „žaliųjų sertifikatų“ sistemą“ - Elektros energijos, kuriai gaminti naudojami atsinaujinantys energijos ištekliai, gamybos ir pirkimo skatinimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1474 „Dėl teisės aktų, būtinų Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymui įgyvendinti, patvirtinimo“ // Valstybės Žinios, 2001, Nr. 104-3713, 9 punktas.

Skatinimo lygis dažniausiai priklauso nuo konkrečių technologijų. Ši priemonė taikoma dešimtyje ES valstybių narių[117]. Šiame poskyryje analizuojami teisinio reguliavimo pavyzdžiai, nustatantys paramą investicijoms į AEI naudojančius elektros energijos gamybos projektus.

Bendrai žvelgiant į Suomijoje taikomą elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių skatinimą pirmiausia paminėtinas skatinimas taikant fiksuotus tarifus, tačiau be šių tarifų, Suomija taiko subsidijų sistemą investicijoms ir mokslinių tyrimų projektams. Subsidijos gamybai yra mokamos AEI naudojantiems elektros gamintojams pagal įstatymą Nr. 1396/2010[118]. Elektros energijos gamintojams, kurių elektrinės gamybai naudoja medienos drožles, vėjo energiją, biodujas ar hidroenergiją, gali būti išmokėta fiksuoto dydžio skatinimo subsidijos, jeigu yra atitiktis tam tikriems kriterijams ir *jei šių elektrinių atžvilgiu nėra mokamas fiksuotas supirkimo tarifas* (pvz. mokama 6.90 euro už įdiegiamą megavatvalandę elektros energijos, gaminamos naudojant vėjo energiją ar medienos drožles)[119].

Suomijos vyriausybės 2007 m. gruodžio 20 d. Nutarimu Nr. 1313/2007[120], taikoma dar viena paramos investicijoms forma, kuriame ji įvardijama kaip „pagalba energetikai“ (angl. “*energy aid“*). Remiantis Nutarimo Nr. 1313/2007 2 - 3 str., tokia pagalba suteikiama viešojo ar privataus sektoriaus subjektų (pvz.: įmonių, savivaldos organų ir bendruomenių) investavimui į projektus ir mokslinius tyrimus, kurie apima energijos gamybą naudojant AEI. Investavimo subsidijos yra taikomos naujiems projektams, kurie gauna subsidiją iki 30% (vėjo energijos technologijom iki 40%) projekto vertės. Skiriamomis subsidijomis gali būti padengiamos: pasiruošimo, planavimo, pastatų, mašinų ir įrangos įsigijimo, jų montavimo, pakeitimo ir remonto darbų išlaidos, išlaidos būtinai žemę įsigyti, tinklų konstravimui ir pan. Parama teikiama projektams, kurie atitinka keliamus kriterijus ir mokama įgyvendinus projektą.

Pažymėtina, kad Suomijoje taikomas fiksuotas elektros energijos iš AEI supirkimo tarifas, energijai pagamintai naudojant vėjo, vandens, biodujų, medienos skiedrų arba medienos kuro energiją. Tačiau įstatymo Nr. 1396/2010 9 – 11 straipsniai, atitinkamai reguliuojantys specialias sąlygas fiksuotam elektros energijos supirkimo tarifui gauti, naudojant vėjo, biodujų, medienos kuro išteklius, kaip vieną iš sąlygų numato, jog elektrinei nėra suteikta valstybės pagalba. Tačiau šių technologijų elektrinėms taikoma tik viena iš paramos priemonių t.y. arba fiksuoti tarifai, arba valstybės pagalba subsidijomis.

Žvelgiant iš paramos investicijoms perspektyvos Lietuvoje, čia situaciją galima iliustruoti dar vienu pavyzdžiu kuomet nėra taikoma stabili reguliavimo ir politikos formavimo

[117] Belgijoje, Kipre, Čekijoje, Suomijoje, Graikijoje, Vengrijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Latvijoje, Maltoje.
[118] Act No. 1396 of 30.12.2010 on the Promotion of Renewable Energy Generation, nuoroda: http://www.res-legal.de/fileadmin/translations/Finland_1396_2010_EN.pdf [2011.11.16].
[119] Įstatymo Nr. 1396/2010 30 ir 31 str.
[120] Regulation No. 1313/2007 - Regulation on General Conditions for the Allocation of Subsidies for Energy Use, nuoroda: http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20071313 [2011.11.16].

praktika: „Prieš 3 metus pradėjusį teikti paramą elektros gamybai iš atsinaujinančių šaltinių, beveik metus rengusi taisykles paramai gauti ir du mėnesius iš įmonių priiminėjusi paraiškas [...] Ūkio ministerija netikėtai pareiškė paraiškų priėmimą stabdanti, mat parama gali būti neteisėta. Apsižiūrėta, kad iš atsinaujinančių šaltinių pagamintai elektrai jau teikiama pagalba taikant didesnį elektros energijos supirkimo tarifą. Tad paramą skiriant dar kartą, šįkart subsidijos forma, gali būti pažeista valstybės pagalbos schema“[121]. Nors šiuo atveju galimas ES teisės pažeidimas, tačiau svarbiausias faktas tas, jog gamintojams buvo kuriami teisėti lūkesčiai kuriant naujus verslo planus ir atitinkamai vykdant gaunamo skatinimo skaičiavimus. Dėl institucijų reguliavimo nesuderinamumo gavusieji paramą elektros gamybos projektams iš atsinaujinančių šaltinių negalėjo parduoti elektros valstybės subsidijuojama supirkimo kaina.

Dėl paramos skyrimo Lietuvoje kyla ne vienas teisminis ginčas, pvz.: administracinėje byloje[122] pareiškėjos projektas AEI vėjo jėgainės statybos paramai atmestas ne dėl to, kad pareiškėja verslo plane neįrodė, kad 5 metus kainos išliks tokios, kaip apskaičiuota verslo plane, kad projektas bus ekonomiškai nenuostolingas, o dėl to, kad kainos iš viso negali būti prognozuojamos. Tačiau teismas pažymėjo, kad „kainos visada gali būti prognozuojamos, nes galima nustatyti jų sudėtines dalis, tam egzistuoja metodikos, pati Valstybinės kainų ir energetikos komisija apskaičiuodama kainas vadovaujasi atitinkamomis metodikomis“ ir nusprendė panaikinti Žemės ūkio ministerijos kanclerio potvarkio dalį, kurioje nuspręsta neskirti paramos pareiškėjos projektui. Tikėtina, kad naujuoju įstatymu ir tinkamai paruošus jo įgyvendinamuosius aktus, bylos tokiu pagrindu neturėtų kilti, nes nustatoma pakankamai aiški ir prognozuojama skatinimo tvarka.

Vis dėlto žvelgiant bendrai, parama investicijoms gali padėti peržengti investavimo barjerą, kurį sąlygoja aukštas reikiamų pradinių investicijų lygis, o tai skatintina investuoti į AEI technologijas. Parama dažniausiai taikoma tam tikrai daliai išlaidų ir gali būti taikoma įvairiomis formomis - kaip paskola taikant mažą palūkanų dydį, ilgalaikės paskolos, tam tikros finansinės garantijos ar išmokos[123], tačiau netinkamai taikant šią priemonę kartu kyla pavojus pažeisti ES teisės reikalavimus dėl valstybės pagalbos[124].

2.5. Fiskalinės priemonės

[121] http://www.veidas.lt/nutrauks-dviguba-finansavima-elektros-gamybai [2011.08.02].
[122] Vilniaus apygardos administracinio teismo 2011 m. balandžio mėn. 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-1206-142/2011.
[123] Atwood P., Encouraging Renewable Energy Development: A Handbook For International Regulators, NARUC 2011, P. 43.
[124] AEI skatinimo ir valstybės pagalbos klausimas trumpai analizuojamas paskutinėje šio darbo dalyje.

AEI skatinimo priemone laikytinos ir įvairaus pobūdžio mokestinės lengvatos arba atleidimas nuo mokesčių, jų sumažinimas ir pan. Mokesčių lengvatos arba atleidimas nuo mokesčių dažniausiai papildo kitų rūšių atsinaujinančių energijos išteklių skatinimo schemas. Tai yra pakankamai veiksmingos ir lanksčios priemonės, kurios gali būti skirtos skatinti konkrečias AEI technologijas. Kai kuriose šalyse, įskaitant Ispaniją, Nyderlandus, Suomiją ir Graikiją taikomos mokestinės lengvatos susijusios su investicijomis (pvz. pajamų mokesčio atskaitymus ar pan.). Kitose valstybėse narėse, tarp jų Latvijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje, taikomas mokestinis skatinimas priklausomas nuo gamybos, kuriuo teikiami pajamų mokesčio atskaitymai pagaminamos atsinaujinančios elektros energijos vienetui, taip sumažinant veiklos sąnaudas[125]. Prie fiskalinės paramos formų galima priskirti ir paskolas teikiamas žemesnėmis palūkanų normomis nei yra taikoma rinkoje, tokia praktika taikoma Vokietijoje, Nyderlanduose ir kitose valstybėse narėse. Kaip fiskalinė skatinimo priemonė būtų ir didesnių aplinkosauginių mokesčių taikymas iškastinį kurą naudojantiems gamintojams ir t.t.

Kaip konkretus fiskalinės priemonės taikymo pavyzdys būtų Vokietija, kurioje elektros energija yra elektros mokesčio objektas. Tačiau remiantis elektros mokesčio įstatymo[126] 9 str. 1 d. 1 p. nuo šio mokesčio yra atleidžiama elektros energija iš AEI, jei yra pagaminta išimtinai iš AEI ir yra tiekiama elektros tinklu išimtinai tiekiančiu elektros energiją iš AEI. Fiskalinės skatinimo priemonės taikymo pavyzdys Lietuvoje pateikiamas kitame poskyryje.

2.6. Pagrindinių AEI skatinimo priemonių reguliavimas Lietuvoje

Lietuvoje ruošiant naująjį AIEĮ rengėjams teko suformuoti naują atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo skatinimo priemonių reguliavimo įstatyminį pagrindą, nustatant paramą atitinkamą veiklą sektoriuje vykdantiems asmenims, kartu sudarant sąlygas didinti jų konkurencingumą kitų rinkos dalyvių atžvilgiu. Kaip viena iš pagrindinių skatinimo priemonių pasirinkta – reguliuojama energijos pardavimo kaina, derinama su pagamintos energijos supirkimu iš mažųjų gamintojų, energetikos objektų prijungimo prie tinklų ar sistemų įmokos nuolaida ir kita. Kaip pabrėžiama viename iš įstatymo projekto aiškinamųjų raštų[127]: „nustatytos skatinimo priemonės ir jų taikymo apimtis reglamentuojamos siekiant *paspartinti* atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtrą, užtikrinti atsinaujinančių išteklių energijos *konkurencingumą* iškastinių išteklių rinkoje, tačiau kartu siekiant *subalansuoti* valstybės energetikos, ekonominės ir socialinės politikos tikslus įvertinus tai, kad parama atsinaujinančių išteklių energijai daugeliu

[125] Komisijos paskelta studija, Financing Renewable Energy in the European Energy Market, P. 32, nuoroda: http://ec.europa.eu/energy/renewables/studies/doc/renewables/2011_financing_renewable.pdf [2011.10.16].
[126] Electricity Tax Act (Vok. Stromsteuergesetz – StromStG), nuoroda: http://www.gesetze-im-internet.de/stromstg/__9.html [2011.11.10].
[127] Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo projekto Nr. 10-3372-01 aiškinamasis raštas.

atveju sąlygoja didesnes energijos kainas galutiniams vartotojams“. Taigi, didžiausias kylantis iššūkis formuojant energijos iš AEI naudojimo skatinimą – optimalus AEI skatinimo ir vartotojų interesų suderinimas, kuris sparčiai didintų AEI konkurencingumą.

Priėmus AIEĮ nustatyta elektros energijos, pagamintos iš AEI, skatinimo sistema paremta „tarifų sistema“. Įstatyme daroma aiški takoskyra tarp elektrinių, kurių įrengtoji galia yra ne didesnė kaip 30 kW ir kurių galia yra didesnė kaip 30 kW[128]. Elektrinių, kurių įrengtoji galia yra ne didesnė kaip 30 kW, pagaminta elektros energija superkama už reguliuojamą fiksuotą tarifą. Tačiau visoms didesnės galios elektrinėms taikoma taisyklė, jog elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių skatinama sumokant „gamintojui nustatyto fiksuoto tarifo ir šio gamintojo Prekybos elektros energija taisyklėse nustatyta tvarka parduotos elektros energijos kainos skirtumą, kainos, kuri turi būti ne mažesnė kaip praėjusio mėnesio vidutinė rinkos kaina“[129] – t.y. priemoka prie rinkos kainos. Dar vienas svarbus aspektas, jog AIEĮ 13 straipsnyje numatyta elektrinių įrengtoji suminė galia, iki kurios valstybė skatins AEI panaudojimą[130]. Taigi, gamintojams, norintiems gauti skatinimą, taikomas galių aukcionas fiksuotiems tarifams mokamiems „rinkos-plius“ modelio pagrindu (fiksuoti tarifai nustatomi ir skatinimo kvotos paskirstomos aukciono būdu, o skatinimo kvotas ir aukcionų regionus nustato ir tvirtina Vyriausybė[131]).

Aukcionas, šiuo atveju suprantamas kaip teisės gauti skatinimo kvotas ir nustatyti fiksuotus elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių tarifus būdas, kai neribojamas potencialių dalyvių skaičius konkrečiai elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamintojų grupei, o teisė gauti skatinimo kvotą suteikiama potencialiam gamintojui ar gamintojams, pasiūliusiems mažiausią pageidaujamą fiksuotą tarifą[132]. Aukcionai organizuojami elektrinių prijungimo prie elektros tinklų regionuose atskirai kiekvienai gamintojų grupei Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatytais terminais, bet ne vėliau kaip per 180 kalendorinių dienų nuo gamintojo prašymo organizuoti aukcioną konkrečiai gamintojų grupei jo nurodytame regione

[128] Pagal AIEĮ 20 str. 1 d. - elektros energija, pagaminta iš atsinaujinančių energijos išteklių, prekiaujama Prekybos elektros energija taisyklėse nustatyta tvarka ir būdais, išskyrus elektros energiją, pagamintą elektrinėse, kurių įrengtoji galia yra ne didesnė kaip 30 kW ir kurių pagaminta elektros energija superkama už nustatytą fiksuotą tarifą.
[129] AIEĮ 20 str. 2 d.
[130] Pvz. vėjo elektrinių, prijungtų prie elektros tinklų, įrengtąją suminę galią padidinti iki 500 MW, neįskaitant mažųjų elektrinių, kurių įrengtoji galia yra ne didesnė kaip 30 kW, saulės šviesos energijos elektrinių, prijungtų prie elektros tinklų, įrengtąją suminę galią padidinti iki 10 MW, neįskaitant mažųjų elektrinių, kurių įrengtoji galia ne didesnė kaip 30 kW, hidroelektrinių, prijungtų prie elektros tinklų, įrengtąją suminę galią padidinti iki 141 MW, biokuro elektrinių, prijungtų prie elektros tinklų, įrengtąją suminę galią padidinti iki 355 MW (AIEĮ 13 str. 3 d.).
[131] Išskyrus elektrines, kurių įrengtoji galia yra iki 30 kW – joms taikomas konkretus fiksuotas tarifas diferencijuojamas technologiniu pagrindu, nereikalaujant dalyvauti aukcione.
[132] Remiantis Skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų nuostatų 3 punktu, patvirtintų Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2011 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. O3-229 // Valstybės žinios. 2011-08-09, Nr. 101-4774.

pateikimo dienos. Aukcionuose turi teisę dalyvauti visi gamintojai, pasirašę AIEĮ nurodytą ketinimų protokolą ir pateikę gamintojo prievolių įvykdymo užtikrinimą[133].

Teisės aktai numato, jog aukcione turi dalyvauti mažiausiai trys Dalyviai, tačiau klausimas kyla ar visais atvejais susidarys bent trys dalyviai. Šiuo atveju Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, atsižvelgdama į kiekvieno regiono specifiką ir paskirstytos skatinimo kvotos dalį, aukciono sąlygų apraše turi teisę nustatyti mažesnį minimalų Dalyvių skaičių. Tačiau darytina išvada, kad toks sprendimas priimamas prieš skelbiant aukcioną ir vis dėlto galutiniai neišsprendžia galimos situacijos, jei aukciono regione paraišką dalyvauti yra pateikęs tik vienas dalyvis ir daugiau norinčių t.y. bent dviejų ar pan. - neatsiranda.

Kiekvieniems kalendoriniams metams Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija nustato fiksuoto tarifo didžiausią galimą dydį, iki kurio gali savo siūlomą tarifo dydį siūlyti aukciono dalyviai. Taigi, laimėtoju pripažįstamas dalyvis, nurodęs mažiausią pageidaujamą fiksuotą tarifą, kuris neviršija skatinimo kvotos atitinkamame aukciono regione dydžio. Tačiau, jeigu dviejų ar daugiau aukciono dalyvių pateikti pasiūlymai dėl pageidaujamo fiksuoto tarifo dydžio sutampa, laimėtoju pripažįstamas dalyvis, pasiūlęs statyti didesnės galios elektrinių parką[134]. Pažymėtina, kad kiekvienais metais peržiūrimi fiksuoti tarifai ir fiksuotų tarifų didžiausi galimi dydžiai taikomi tik gamintojams, kurių elektrinėms leidimas plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus išduotas po šių tarifų pakeitimo dienos. Atitinkamai gamintojams fiksuotas supirkimo tarifas arba tarifas laimėtas aukcione, taikomas 12 metų laikotarpiui nuo leidimo gaminti elektros energiją išdavimo dienos, t.y. gamintojams 12 metų mokamas nekintantis tarifas.

Analizuojant AIEĮ neaiškumas kyla dėl nuostatos, jog „jeigu gamintojui *leidimas plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus* išduotas iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos *konkurso būdu* ar leidimas gaminti elektros energiją išduotas iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos, tokiam gamintojui šio straipsnio 3 dalies nuostatos netaikomos ir 12 metų laikotarpiu taikomas Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatytas fiksuoto tarifo didžiausias galimas dydis šio įstatymo įsigaliojimo metais“[135], t.y. įstatyme nurodoma, kad iki jo įsigaliojimo (2011-05-24) gavus leidimą gaminti elektros energiją arba leidimą plėtoti gamybos pajėgumus konkurso būdu – 12 m. taikomas fiksuotas supirkimo tarifas galiojantis įstatymo įsigaliojimo metu ir tiems gamintojams jau nebereikia dalyvauti aukcione. Tačiau neaišku tuomet, kokia tvarka taikoma gamintojams, turintiems leidimas plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus išduotas iki šio įstatymo

[133] Pagal AIEĮ 20 str. 3 d.
[134] Jeigu sutampa pasiūlymai ir dėl elektrinių parko galios, skatinama kvota atitinkamame prijungimo taške tokiems aukciono dalyviams paskirstoma proporcingai jų pateiktos galios pasiūlymams (AIEĮ 20 str. 3 d.)
[135] AIEĮ 20 str. 8 d.

įsigaliojimo dienos ne konkurso būdu? Žvelgiant į vis dar po įstatymo priėmimo nepakeistą Elektros energijos, kuriai gaminti naudojami atsinaujinantys energijos ištekliai, gamybos ir pirkimo skatinimo tvarkos aprašą, matoma, kad leidimai (buvo) išduodami konkurso būdu gamintojams, ketinantiems statyti vėjo elektrines, kurių galia – didesnė kaip 250 kW. Todėl neaiški visus kitus išteklius planuojančių naudoti gamintojų, kurie turi leidimus plėtoti elektros gamybos pajėgumus, gautus iki AIEĮ įsigaliojimo, skatinimo tvarka – t.y. jiems taikomas galiojantis tarifas įstatymo įsigaliojimo metais, ar skatinimo tvarka netaikoma ir reikalingas naujas leidimas plėtoti gamybos pajėgumus?

Atrodo ši problema neliko nepastebėta ir ją jau bandoma spręsti. Energetikos ministerijos pateiktame Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašo projekte[136] pateikiamas detalizuotas elektros energijos gamintojų, kuriems taikomas reguliuojamas fiksuotas tarifas, sąrašas[137]. Pagal projekte formuojamas nuostatas, gamintojai, gavę leidimus plėtoti elektros gamybos iš AEI pajėgumus iki AIEĮ įsigaliojimo gauna reguliuojamą fiksuotą tarifą, kaip ir gamintojai gavę šiuo leidimus konkurso tvarka. Jeigu šios nuostatos nebūtų patvirtintos, tokiu atveju galėtų būti keliamas teisėtų lūkesčių principo pažeidimo klausimas.

Atkreiptinas dėmesys, jog remiantis AIEĮ 20 str. 14 d. nuostatomis, skatinamieji tarifai neteikiami AEI naudojantiems gamintojams, kurie įrenginiams įsigyti po AIEĮ įsigaliojimo dienos pasinaudojo Nacionaline atsinaujinančių energijos išteklių plėtros programa ir savivaldybių atsinaujinančių energijos išteklių plėtros finansavimo programomis. Šių, atsinaujinančių energijos išteklių plėtros finansavimo programų lėšų naudojimas gali būti įvairus, konkrečios finansuojamos veiklos numatomos AIEĮ 42 str[138]. Taigi šiomis programomis, Lietuvoje taikoma paramos investicijoms skatinimo priemonė.

Akcizų įstatymas[139] nustato prekių, kurios pagal šį įstatymą yra akcizų objektas, apmokestinimą akcizais. Pagal įstatymo 2 str. mokesčio objektu yra elektros energija. Tačiau įstatymo 48 straipsnis apibrėžia atvejus, kuomet atleidžiama nuo akcizų už elektros energiją. Į šią išimtį patenka ir elektros energija, pagaminta naudojant AEI, todėl gamintojams už pagamintą elektros energiją naudojant AEI nereikia mokėti akcizo mokesčio. Pagal Mokesčio už aplinkos

[136] Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimo projektas Nr. 11-3962-01.

[137] Į ši sąrašą be kitų gamintojų patenka ir elektros energijos gamintojai, kuriems leidimas plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus išduotas ne vėliau kaip 2011 m. gegužės 23 d., kai elektrinių įrengtoji ar planuojama galia yra ne didesnė kaip 250 kW bei elektros energijos gamintojai, kuriems leidimas plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus išduotas ne vėliau kaip 2011 m. gegužės 23 d. ir kuriems nebuvo taikoma konkurso tvarka, kai planuojama saulės energiją, hidroenergiją, geoterminę energiją, biomasę ir (ar) jos produktus naudojančių elektrinių įrengtoji galia yra didesnė kaip 250 kW

[138] Straipsnyje nurodoma, jog lėšos naudojamos pvz.: elektromobilių, vandenilį naudojančių ir hibridinių transporto priemonių įsigijimui ir transporto priemonių pritaikymui atsinaujinančių išteklių energijai naudoti remti; technologijų, naudojančių atsinaujinančius energijos išteklius, kūrimui ir gamybai ir kt.

[139] Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 98-3482.

teršimą įstatymą[140] fiziniai ir juridiniai asmenys, pateikę biokuro sunaudojimą patvirtinančius dokumentus, už išmetamus į atmosferą teršalus, susidarančius naudojant biokurą, nuo mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionarių taršos šaltinių yra atleidžiami. Tai galima laikyti kaip fiskalinės (mokestinės) skatinimo priemonės taikymo pavyzdžiais Lietuvoje.

Iš pateiktos analizės matome, jog kaip pagrindinė skatinimo priemonė Lietuvoje pasirinkta mišri fiksuotų tarifų sistema, kuomet nedidelės galios gamintojams (t.y. iki 30 kW) yra taikoma tradicinė fiksuotų tarifų sistema, o didesnės elektrinių galios gamintojams (t.y. virš 30 kW) fiksuotas tarifas nustatomas dalyvaujant galios aukcione ir jį laimint mažiausią pageidaujamą tarifą pasiūliusiam gamintojui, kuris vėliau mokamas „rinkos-plius“ modelio pagrindu (t.y. elektros energiją parduodant elektros rinkoje už rinkos kainą ir papildomai gaunama atitinkama priemoka iki laimėto fiksuoto tarifo dydžio). Tokia priemone išskiriant smulkiuosius gamintojus įstatymu siekiama paskatinti smulkaus verslo vystymąsi atsinaujinančių energijos išteklių energetikos srityje, skatinti namų ūkių statyti elektrines ir naudoti energiją, pagamintą iš atsinaujinančių energijos išteklių.

Tačiau toks skatinimo modelis sulaukia nemažai neigiamo vertinimo iš verslo sektoriaus. Aukcionų sistema kritikuojama, kadangi nepasitikima būsimų aukcionų skaidrumu, manoma, kad neapibrėžta konkreti energijos supirkimo kaina, užkirs kelią gauti finansavimą iš bankų[141], taip pat teigiama, kad „esminė įstatymo klaida ta, kad gamintojai bus verčiami konkuruoti tarpusavyje“[142] dėl skatinimo kvotų. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad pvz. bankų sektoriaus atstovai žiniasklaidoje teigia, jog „finansų įstaigai svarbu tik tiek, kad elektros kainą nustatančios taisyklės būtų aiškios ir nekistų. Užtenka, kad valstybė nustatytų aiškias taisyklės, kaip bus nustatoma [...] elektros kaina“[143], todėl teiginiai, kad gamintojai nepajėgs įrodyti bankui, kad jo projektas rentabilus nėra pagrįsti. Svarbiausia yra aiškus ir stabilus reguliavimas, kurio šiuo atveju priimtu nauju įstatymu ir siekiama.

Kaip pažymėta, be skatinimo tvarkos taikant aukcionų sistemą, taip pat kritikuojama ir AIEĮ numatyta elektrinių galia, iki kurios valstybė skatins AEI naudojimą[144]. Dėl patiriamų didesnių investicijų ar gamybos kaštų gamintojams ir suteikiamos tam tikros papildomos teisės, kitų rinkos dalyvių atžvilgiu t.y. stengiamasi padidinti jų konkurencingumą. Būtent į šį aspektą ir buvo labiausiai atsižvelgiama ruošiant AIEĮ. Kaip nurodoma vienos iš pirminių įstatymo projekto redakcijų aiškinamajame rašte, įstatymu: „reglamentuojamos atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo skatinimo priemonės, nustatant paramą atitinkamą veiklą sektoriuje

[140] Lietuvos Republikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas // Valstybės Žinios. 1999, Nr. 47-1469, 5 str. 4 d.
[141] Saulės energetikų asociacijos Prezidentas E. Žilinskas, Komentarai esamai energetikos sektoriaus situacijai Lietuvoje, Ozonas, 2011/1 (33) P. 4.
[142] http://www.lzinios.lt/Ekonomika/Zalioji-energetika-pazabota-istatymu [2011.09.09].
[143] http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=39003883 [2011.06.20].
[144] Ten pat.

vykdantiems asmenims, *didinančią jų konkurencingumą kitų rinkos dalyvių atžvilgiu* [...], tačiau kartu siekiant *subalansuoti valstybės energetikos, ekonominės ir socialinės politikos tikslus* įvertinus tai, kad parama atsinaujinančių išteklių energijai daugeliu atveju sąlygoja didesnes energijos kainas galutiniams vartotojams“[145]. Kadangi skatinimo našta vienaip ar kitaip tenka vartotojams, kaip pažymima aiškinamajame rašte, ji turi būti subalansuota tiek AEI skatinimo tikslų, tiek vartotojų atžvilgiu. Šiuo atveju pažymėtina, kad „dėl objektyvių ekonominių priežasčių Lietuvoje nėra galimybės užtikrinti visos žaliosios energetikos skatinimo, o ir tinklų pralaidumas nėra begalinis. Todėl vienintelė objektyvi galimybė užtikrinti skaidrų ir proporcingą skatinimo apimčių paskirstymą yra būtent viešasis konkursas arba aukcionas“[146].

Pastebėtina, kad iki 30 kW galios elektrinėms taikant fiksuotą supirkimo tarifą, kuomet nereikalingas galių aukcionas, gali paskatinti gamintojus statyti mažesnės galios elektrines išvengiant konkurencijos su kitais gamintojais ir užsitikrinant garantuotą tarifą. Apskritai pastebima tendencija, jog skatinimo tarifas dažniausiai būna didesnis mažesnės galios elektrinėms, taip pat, kaip matysime vėlesniame skyriuje, statant mažesnės galios elektrines papildomai suteikiama įvairių kitų lengvatų. Todėl galima kelti pagrįstą klausimą, ar tokiu būdu verslininkams nėra patogiau statyti daugiau mažų, o ne vieną didesnės galios elektrinę, kuri būtų efektyvesnė? Šiuo atveju aktualus Vokietijos reguliavimas kuris, manytina, išsprendžia tokią problemą. EEG 19 str. 1 d. nustato, kad: „Keli įrenginiai, nepaisant jų nuosavybės, turi būti klasifikuojami kaip vienas įrenginys siekiant nustatyti tarifą, kuris turi būti sumokamas paleistam generatoriui kai: 1. jie yra tame pačiame žemės sklype arba yra kitose artimose teritorijose, 2. jie gamina elektros energiją naudodami tos pačios rūšies atsinaujinančios energijos išteklius, 3. juose elektros energija yra apmokama pagal šio Įstatymo nuostatas priklausomai nuo įrenginio galios, ir 4. jie buvo paleisti per dvylika iš eilės einančių kalendorinių mėnesių laikotarpį“. Šia norma nustatoma taisyklė ir jos taikymo sąlygos pagal kurią tam tikros elektrinės – gamybos įrenginiai, gali būti laikomos kaip viena (sumuojant jų galią) mokamų tarifų atžvilgiu. Tokiu būdu išvengiama situacijos, kuomet gamintojas stato kelis gamybos įrenginius vieną šalia kito, naudojančius tuos pačius išteklius ir gauna skatinimą kaip už skirtingas, individualias elektrines. Toks reguliavimo pavyzdys siūlytinas taikyti ir Lietuvoje.

Apskritai skatinimas suteikia AEI naudojantiems gamintojams konkurencinį pranašumą iškastinį kurą naudojančių išteklių gamintojų atžvilgiu, tačiau pastebėtina, kad AIEĮ priešininkų kritikuojamos kuriamos konkurencijos sąlygos tarp pačių AEI naudojančių gamintojų. Kaip jau minėta prieš tai, įstatymu įtvirtinamas „rinkos plius“ modelis reiškia, kad atsisakoma galiojusių fiksuotų tarifų ir gamintojams bus mokamas priedas prie rinkos kainos, nurodytas aukciono

[145]2010-08-13 Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo projekto aiškinamasis raštas, Nr. 10-3372-01.
[146] A. Šimkus. Kovos laukas – žalioji energetika // Veidas. 2011 spalio 10 (Nr. 41), P. 9.

laimėtojo. „Būtent priedo prie rinkos kainos dydžiu ir konkuruos potencialūs investuotojai. Iš to tikimasi laimėti elektros energijos kainos flange, pritraukti naujų investuotojų, gebančių projektus įgyvendinti efektyviau. „Rinkos plius“ modelis sudaro galimybę galios aukcionus laimėti tiems investuotojams, kurie gali pasiūlyti efektyvesnes arba pigesnes technologijas. Taigi taip tikimasi įdiegti šiek tiek ūkiškumo taupant vartotojų pinigus“[147]. Todėl tokios priemonės taikymas atitinka visuomenės interesus protingai ir efektyviai skatinti AEI naudojimą.

Komisija yra pažymėjusi, kad tinkamai taikomos fiksuotų tarifų sistemos yra bene efektyviausia ir veiksmingiausia elektros energijos, pagamintos naudojant AEI, skatinimo schema[148]. Nors ir laikoma viena iš efektyviausių, tačiau ji kritikuojama dėl neatitikimo rinkos sąlygoms. Šiuo atveju įstatymų leidėjas, nustatydamas aukcionų tvarką, Lietuvoje nusprendė taikyti modelį, kuriame AEI gamintojai turi derintis prie rinkos sąlygų ir konkuruoti tarpusavyje, kad AEI skatinimas netaptų per didele našta galutiniams elektros energijos vartotojams, mokantiems už AEI skatinimą. Dauguma valstybių kaip pagrindinius skatinimo mechanizmus yra pasirinkusios fiksuotų tarifų sistemas, tuo tarpu pakankamai nedidelė dalis šalių naudoja kvotų sistemą. Fiksuotų tarifų sėkme, kitų skatinimo priemonių atžvilgiu, laikytina tai, kad jais garantuojamas ilgalaikė aiškaus dydžio parama, kuri sumažina investavimo riziką. Valstybės nuolatos koreguoja savo skatinimo schemas, siekdamos padidinti jų poveikį. Nuo 2005 metų bent 10 valstybių yra keitę savo skatinimo schemas, siekdamas perimti geriausią praktiką ar kitaip optimizuoti jų efektyvumą[149]. Todėl negalima vienareikšmiškai išskirti patogiausios, efektyviausios ir geriausiai tinkančios AEI skatinimo priemonės, nes kiekvienu atveju pasirinkimą lemia konkrečios valstybės gamtinės, ekonominės, socialinės bei kitos savybės.

3. NETIESIOGINĖS AEI SKATINIMO PRIEMONĖS

Šiame skyriuje analizuojamos netiesioginės AEI skatinimo priemonės, jų nebuvimas ypatingai padidintų AEI naudojančių gamintojų naštą, kuri galėtų tapti net gi kliūtimi apskritai pradėti veiklą šiame sektoriuje. Analizuojamos priemonės dažniausiai yra administracinio – techninio pobūdžio, jos nėra pagrindinės investavimo į AEI naudojančias technologijas paskatos, todėl į šį skyrių patenka priemonės padedančios įveikti administracines kliūtis, statybos, prieigos ir naudojimosi tinklais klausimai ir t.t.

[147] Ten pat.
[148] Commission staff working document - The support of electricity from renewable energy sources - Accompanying document to the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the promotion of the use of energy from renewable sources {COM(2008) 19 final} /* SEC/2008/0057 final */.
[149] Jones C., Ladefoged N., Howes T. ir kt. EU Energy Law : Volume III - Book One, Renewable Energy Law and Policy in the European Union, Claeys & Casteels, 2010, P. 76.

3.1. Administracinių kliūčių įveikimas

3.1.1. Leidimų išdavimo supaprastinimas

Lėtas augimas AEI elektros gamybos sektoriuje dažnai yra planavimo vilkinimo ir administracinių kliūčių, ribotų galimybių prisijungti prie tinklo (subjektyvios, neskaidrios ir diskriminacinės prisijungimo prie tinklo ir reikalavimų laikymosi užtikrinimo taisyklės) ir finansinių priežasčių rezultatas. Administraciniai barjerai yra viena iš rimčiausių kliūčių, dažnai lėtinanti ne tik AEI projektų vystymą, bet ir apskritai bet kokio verslo plėtrą. Energetikos sektoriuje administracinių reikalavimų susijusių su įvairių leidimų bei licencijų gavimu yra ypač daug – pradedant aplinkosaugos, visuomenės sveikatos, baigiant teritorijų planavimu ir kitais aspektais. Todėl būtinos aiškios, skaidrios procedūros su konkrečiais terminais. Atitinkamai netikslūs terminai, reikalaujamų leidimų gausa lemia neaiškumą ir tokiu būdu didina investavimo riziką, dėl ko reikia didesnių išlaidų ir garantijų. Administracinių reikalavimų mažinimas ir supaprastinimas, šiuo atveju, laikytina kaip netiesioginė AEI skatinimo priemonė.

Į šį aspektą buvo atsižvelgta jau Direktyvoje 2001/77/EB, 6 str. numatė, kad valstybės narės ar valstybių narių paskirtos kompetentingos institucijos „*įvertina* esamus teisės aktus ir reguliavimo sistemą, susijusius su [...] leidimų tvarka ar kitokia tvarka, kuri yra taikoma elektros, gaminamos iš atsinaujinančiosios energijos išteklių, gamybos įmonėms[...]“. Tačiau rezultatai nebuvo kokių tikėtasi. Komisijai inicijavus Direktyvos 2001/77/EB pažeidimų nagrinėjimo procedūras, viena iš nagrinėjimo procedūrų priežasčių buvo „sudėtinga, neskaidri ir (arba) diskriminuojanti leidimų statyti ir eksploatuoti atsinaujinančių išteklių energijos jėgaines išdavimo tvarka“[150].

Taip pat pažymėtina, kad administracinės kliūtys trukdo gamintojams pradėti veiklą ir konkuruoti skirtingose valstybėse narėse, kadangi sektoriaus reguliavimas, įvairūs techniniai reikalavimai, standartai, leidimų išdavimo procedūros skiriasi kiekvienoje šalyje, o tai trukto vieningos rinkos plėtrai. Ruošiant naująją direktyvą ši problema nebuvo pamiršta ir jai skirta daugiau dėmesio[151]. Atsižvelgiant į tai, Direktyvos 13. numato, kad valstybės narės „*užtikrina*, kad visos leidimų, sertifikavimo ir licencijavimo procedūras reglamentuojančios nacionalinės taisyklės, taikomos elektros energijos, šildymo ir aušinimo gamybos iš atsinaujinančių energijos

[150] Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui - Tolesnė veikla paskelbus žaliąją knygą - Pažangos ataskaita atsinaujinančių išteklių elektros energijos srityje {SEK(2007) 12}/* KOM/2006/0849 galutinis */ P. 18.

[151] Dirketyvos 2009/28/EB įžanginėje dalyje pažymima, jog įrodyta, kad skaidrių taisyklių stoka ir įvairių leidimų išdavimo įstaigų tarpusavio koordinavimo nebuvimas trukdo panaudoti atsinaujinančių išteklių energiją. Todėl nacionalinėms, regioninėms ir vietos valdžios institucijoms persvarstant savo administracines procedūras, reglamentuojančias įrenginių ir susijusių perdavimo ir skirstymo tinklo infrastruktūrų, kuriuose elektros energija, šildymas ir aušinimas ar transporto kuras gaminami iš atsinaujinančių energijos išteklių, gamybos ir eksploatavimo leidimų išdavimą, reikėtų atsižvelgti į specifinę atsinaujinančių išteklių energijos sektoriaus struktūrą.

išteklių jėgainėms bei susijusioms perdavimo ir paskirstymo tinklų infrastruktūroms ir biomasės pavertimo biodegalais ar kitais energijos produktais procesams, būtų *proporcingos ir būtinos*“. Šiuo atveju Direktyva aiškiai akcentuoja administracinių barjerų supaprastinimą, ir vietoje prieš tai buvusio „*įvertina*“ atsiranda imperatyvus „*užtikrina*“, taip pat reikalaujama, kad būtų taikomos tik proporcingos ir būtinos administracinės procedūros. Tai visiškai suprantama, kadangi elektrinėms, kurios nekelia taršos, neturėtų būti taikomi griežti kontrolės mechanizmai, apsunkinantys AEI naudojimo plėtrą. Direktyva siūlo mažoms elektrinėms – įrenginiams, taikyti supaprastintą leidimų išdavimų tvarką, o esant galimybėms – apsiriboti tik pranešimu atitinkamoms institucijom[152]. Pvz. Austrijoje ir Belgijoje, kuomet statomos biomasės elektrinės, kurių galia mažesnė nei 300 kW ir atitinkamai 350 kW nėra taikomos leidimų išdavimo procedūros[153].

Lietuvoje leidimus veikloms elektros energetikos sektoriuje išduoda Energetikos ministerija[154]. Remiantis AIEĮ 16 str. 4 d. gamintojams, ketinantiems plėtoti elektrines[155], leidimai plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus[156] išduodami supaprastinta tvarka. AIEĮ apibrėžia reikiamus dokumentus, norint gauti šį leidimą, kartu išimtis, kuomet mažesnės galios elektrinėms tam tikri reikalavimai netaikomi (pvz. kai elektrinės pajėgumai neviršija 30 kW, o saulės šviesos elektrinės pajėgumai neviršija 250 kW nereikia pateikti poveikio visuomenės sveikatai vertinimo atrankos sprendimo ir pan.). Taigi AEI naudojančioms elektrinėms taikomi supaprastinti leidimų išdavimo reikalavimai, o nedidelės galios elektrinėms taikomos dar ir papildomos lengvatos.

Pažymėtina, kad Energetikos ministerijos pateiktame Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymo „Dėl veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“ projekte[157] pateikiamoje naujoje taisyklių redakcijoje numatytas papildomas VI.

---

[152] Direktyvos 13 str. 1 d. f) punktas numato, kad „mažesnės apimties projektams ir atitinkamais atvejais decentralizuotiems energiją iš atsinaujinančių išteklių gaminantiems įtaisams būtų nustatomos paprastesnės ir mažesnę naštą užkraunančios leidimų išdavimo procedūros, įskaitant reikalavimą pranešti, jei tai galima pagal taikomą teisinę bazę“.

[153] Jones C., Ladefoged N., Howes T. ir kt. EU Energy Law : Volume III - Book One, Renewable Energy Law and Policy in the European Union, Claeys & Casteels, 2010. P. 120.

[154] Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklėse, patvirtintose Ūkio ministerijos 2001 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. 380 „Dėl teisės aktų, būtinų Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymui įgyvendinti, patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 110-4010, 4 punkte nustatomos šios leidimu reglamentuojamos veiklos elektros energetikos sektoriuje rūšys: elektros energijos gamyba; elektros energijos gamybos pajėgumo plėtra; elektros energijos eksportas; elektros energijos importas; tiesioginės linijos tiesimas.

[155] Išskyrus patvankinio tipo hidroelektrines, kurių įrengtoji galia yra ne didesnė kaip 350 kW ir ne didesnė kaip skirstomųjų tinklų artimiausiame prijungimo taške esanti įrengtoji leistinoji galia, ir biodujų elektrinėms, statomoms prie gyvulininkystės, paukštininkystės įmonių, sąvartynų ir nuotekų valymo įmonių, – iki 1,2 MW įrengtosios galios.

[156] Esami elektros energijos gamybos pajėgumai gali būti plečiami ar nauji gamybiniai pajėgumai naujoje vietoje įrengiami tik gavus leidimą plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus (Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas 14 str 1 d.).

[157] Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymo projektas „Dėl veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“, Nr. 11-4003-01.

Skyrius – „Supaprastinta leidimų išdavimo tvarka“, kuriame nurodoma kokiems asmenims ir kokiomis sąlygomis taikoma supaprastinta leidimų išdavimo tvarka, apibrėžiami reikalingi pateikti dokumentai bei taikomos lengvatos. Toks taisyklių atnaujinimas turėtų palengvinti administracinę naštą asmenims, norintiems gauti leidimą plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus supaprastinta tvarka. Kadangi Direktyvos įžanginėje dalyje pažymima, kad norint paskatinti atskirų piliečių įnašą siekiant direktyvoje nustatytų tikslų, atitinkamos institucijos turėtų apsvarstyti galimybę tais atvejais, kai įdiegiami maži decentralizuoti atsinaujinančių išteklių energijos gamybos įtaisai, pakeisti leidimus paprastais pranešimais kompetentingai įstaigai. Todėl turėtų būti svarstytinas klausimas dėl tokių nuostatų taikymo Lietuvos praktikoje, nes tai akivaizdžiai palengvintų administracinę naštą tenkančią namų ūkių elektros energijos gamintojams.

Po reikiamų dokumentų pateikimo, Energetikos ministerija per 30 kalendorinių dienų privalo išduoti gamintojui leidimą plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus arba pateikti motyvuotą rašytinį atsisakymą išduoti leidimą. Pastebėtina, kad Elektros energetikos įstatymas 10 str. 27 d. taip pat nustato bendrą 30 kalendorinių dienų terminą licencijoms ar leidimams išduoti, todėl gamintojų, naudojančių AEI, atžvilgiu taikomas tas pats terminas kaip ir visiems kitiems gamintojams. Siekiant pagreitinti leidimų išdavimo procedūras AEI naudojantiems gamintojams, minimas terminas turėtų būti trumpinamas.

Įstatymas numato, kad jeigu gamintojas žemės sklypą (kuriame statoma elektrinė) valdo bendrosios nuosavybės teise arba kitokia ne nuosavybės teise, jis turi pateikti žemės sklypo bendraturčių ar savininko sutikimą dėl elektrinės statybos tokiame žemės sklype ir jos eksploatavimo ne mažiau kaip 20 metų. Tačiau manytina, kad toks reikalavimas apsunkina mažųjų gamintojų, naudojančių AEI, padėtį, nes nevaldant žemės sklypo nuosavybės teise, tokio termino įsipareigojimas nuomoti (ar naudoti kita teise) žemės sklypą yra pakankamai rizikingas ir didina projekto išlaidas. Atkreiptinas dėmesys, jog vien pats skatinimo laikotarpis įstatyme nustatomas tik 12 metų. Šiuo atžvilgiu manytina, kad šį įpareigojimą reikėtų sumažinti iki garantuojamo skatinimo laikotarpio, atsižvelgiant į tai, jog po jo gamintojas galbūt nebetęs veiklos ar pan.

3.1.2. Elektros gamybos įrenginių projektavimo ir statybos reikalavimai

Kitas svarbus aspektas mažinant administracinę naštą – teritorijų planavimo[158], statybos bei aplinkosaugos reikalavimų palengvinimas. Norint statyti elektrinę (ar įrenginį, gaminantį

[158] Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės Žinios. 1995, Nr. 107-2391, 2 str. 39 d.: Teritorijų planavimas – nustatyta procedūra teritorijos vystymo bendrajai erdvinei koncepcijai, žemės naudojimo

elektros energiją), gali prireikti atitinkamų pakeitimų teritorijų planavimo dokumentuose, o tai gali trukti net keletą metų. Statybos įstatymas numato, kad statytojo teisė įgyvendinama kai statytojas turi statybą leidžiantį dokumentą (kai jis privalomas)[159], o Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas[160] apibrėžia kuomet planuojamai ūkinei veiklai atliekamas poveikio aplinkai vertinimas. Akivaizdu, jog šių reikalavimų taikymas sukuria nemažą administracinių procesų barjerą, ypač nedideliems verslo ar namų ūkio subjektams.

Įstatymų leidėjas įvertinęs tenkamą naštą, AIEĮ 49 str. numatė tam tikras išimtis nedidelės galios gamintojams, naudojantiems AEI. Numatoma, kad atsižvelgiant į nedidelės įrengtosios galios elektrinių (iki 350 kW), naudojančių AEI, ribotą dydį ir galimą poveikį ir siekiant išvengti neproporcingos finansinės bei administracinės naštos, atsakingos institucijos užtikrina, kad nedidelės įrengtosios galios elektrinių projektavimui ir statybai, išskyrus patvankinio tipo hidroelektrines, būtų taikomi supaprastinti reikalavimai, nereikalaujant rengti detaliųjų planų ir keisti pagrindinę žemės naudojimo paskirtį, jei tai neprieštarauja vietos tvarkymo ir naudojimo reglamentams. Įstatyme numatoma, kad kaimo vietovėse statant pavienes ne didesnės kaip 350 kW įrengtosios galios vėjo elektrines ir (ar) saulės šviesos energijos elektrines, nereikalaujama keisti žemės naudojimo paskirties, rengti detaliųjų planų ir keisti bendrojo plano sprendinių, jei tai neprieštarauja vietos tvarkymo ir naudojimo reglamentams, o mažesnės kaip 30 kW įrengtosios galios vėjo elektrinėms, saulės šviesos energijos elektrinėms, saulės šilumos energijos kolektoriams, šilumos siurbliams netaikomi žemės paskirties atitikties reikalavimai, poveikio aplinkai vertinimo procedūra, nereikalingas leidimas statyti ir poveikio visuomenės sveikatai vertinimas[161]. Taip pat ant pastatų statomos ar į pastatus integruojamos saulės šviesos energijos elektrinės, saulės šilumos energijos kolektoriai, iki 30 kW įrengtosios galios vėjo elektrinės, neviršijančios teisės aktuose nustatyto triukšmo lygio, ir šilumos siurbliai įrengiami be statybą leidžiančio dokumento. Panaši nuostata taikoma Anglijoje, kur 2008 m. aktu Nr. 675[162], nustatoma, jog montuojant saulės fotovoltines sistemas ant gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto stogo nereikalaujamas planavimo leidimas, kuomet sistemos masyvas neišsikiša daugiau nei 200 mm nuo paviršiaus, neužima didesnio paviršiaus ploto nei stogas ar kitas paviršius ant kurio diegiama, nėra matomas nuo kelio, jei yra diegiamas saugomoje teritorijoje ar paveldo vietoje.

---

prioritetams, aplinkosaugos, paminklosaugos ir kitoms sąlygoms nustatyti, žemės, miško ir vandens naudmenų, gyvenamųjų vietovių, gamybos bei infrastruktūros sistemai formuoti, gyventojų užimtumui reguliuoti, fizinių ir juridinių asmenų veiklos plėtojimo teisėms teritorijoje nustatyti.

[159] Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Valstybės Žinios. 1996, Nr. 32-788, 3 str. 2 d. 2 p.

[160] Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas // Valstybės Žinios. 1996, Nr. 82-1965).

[161] AIEĮ 49 str. 6 d. 1-2 p.

[162] The Town and Country Planning (General Permitted Development) (Amendment) (England) Order 2008, nuoroda: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2008/675/article/2/made?view=plain [2011.11.18].

Lietuvoje priėmus AIEĮ minimos nuostatos neapsieina be kritikos. Kai kas šiuos reguliavimo supaprastinimus net įvardija kaip didžiausią įstatymo grėsmę[163]. Tačiau reikia nepamiršti, kad AIEĮ kartu numatomi ir tam tikri ribojimai, pvz. 49 str. 6 d. 2 p. numato, kad: „vėjo elektrinės žemės sklype turi būti įrengtos taip, kad trumpiausias atstumas iki sklypo ribos būtų didesnis už įrenginio ilgį, plotį arba aukštį pasirenkant didžiausią iš šių trijų matmenų [...] gretimuose gyvenamosios paskirties sklypuose vėjo elektrinės skleidžiamo triukšmo lygis turi atitikti sveikatos apsaugos ministro nustatytus triukšmo ribinius dydžius“.

Pažymėtina, kad 2010 m. priimti svarbūs Statybų įstatymo pakeitimai[164], kuriuose buvo keičiamas ir įstatymo straipsnis nustatantis jo paskirtį ir taikymą. Pakeitimais buvo praplėsta įstatymo taikymo sritis nustatant, todėl įstatymas taikomas ne tik Lietuvos Respublikos teritorijoje, bet ir „teritoriniuose vandenyse ir tarptautiniuose vandenyse esančiame jos kontinentiniame šelfe, į kurį Lietuvos Respublika turi išimtines teises“. Šis straipsnio papildymas į reguliavimo sritį konkrečiai įtraukė papildomas teritorijas jūroje kas yra tikslinga AEI atžvilgiu. To tikslas – kad po statybų reguliavimu aiškiai patektų ofšorinių[165] vėjo elektrinių statyba.

AIEĮ nuostatos, susijusios su teritorijų planavimu bei statybomis, turėtų būti vertinamos kaip pažangus sprendimas, leidžiantis nedidelės galios nurodytų technologijų įrenginių naudotojams išvengti sudėtingų ir dažnai ilgai trunkančių teritorijų planavimo, statybų, aplinkosaugos teisės reikalaujamų procedūrų. Žinoma, tai gali sukelti tam tikrų nepatogumų tam tikriems asmenims[166], tačiau siekiant tinkamai skatinti energijos iš AEI gamybą, turi būti siekiama visų šalių interesų balanso, kuris dažnai nėra taip lengvai pasiekiamas. Dėl to įstatymu nustatomos tam tikros lengvatos AEI atžvilgiu, skatinančios šių išteklių naudojimo plėtrą.

3.2. Prieiga prie tinklų ir jų naudojimosi garantijos

Šių dienų elektros infrastruktūra buvo sukurta tenkinti didelių elektros sistemų, su centralizuotais gamybos įrenginiais, kurie pagrinde naudoja iškastinį kurą ir yra prie tų išteklių arba pagrindinių vartojimo centrų, poreikius. Istoriškai žvelgiant gamybos įrenginiai ir tinklai daugiausiai priklausė valstybei. Šiose sistemose elektra teka dažniausiai viena kryptimi iš tų

[163] „Didžiausią grėsmę kelia įstatyme įtvirtintos nuostatos, leidžiančios praktiškai be jokių apribojimų statyti nedidelės įrengtosios galios vėjo jėgaines (iki 350 kW). Tam nereikės nei rengti detaliųjų planų, nei gauti statybos leidimą ar kaimynų sutikimą [...]. Kitaip tariant, statyk ką nori ir kur nori [...]”, - pabrėžia A. Burba“: http://www.manoenergija.lt/index.php/naujienos/naujienos-vejo-energija/331-seimo-narys-a-burba-atsinaujinanciu-istekliu-energetikos-istatyme-pavojus-visuomenei.html [2011.06.20].

[164] Statybos įstatymo 1, 2, 3, 5, 6, 12, 16, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 33, 35, 40, 42, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo, šeštojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, 23(1) straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir Įstatymo papildymo 28(1) straipsniu, keturioliktuoju skirsniu ir 1 priedu įstatymas // Valstybės Žinios. 2010, Nr. 84-4401.

[165] Vėjo elektrinės statomos jūroje.

[166] „Prieš vėjo jėgainių statybą nusistatę gyventojai piktinasi Seimo priimtu Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymu - jis gerokai sumažins elektrinių statytojų vargus“, nuoroda: http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=44641219 [2011.06.20].

centrinių taškų link vartotojų. Praeito amžiaus ir dabartiniai elektros sistemų reikalavimai ganėtinai skiriasi. Šiuo metu auga paskirstytoji gamyba, kuri tiesiogiai prijungiama prie elektros tinklų, keliami nauji reikalavimai tinklų sistemoms, kadangi naudojant AEI yra pereinama prie didesnio skaičiaus nedidelių decentralizuotų gamintojų[167]. Atitinkama tendencija pastebima ir Lietuvoje, kur didesnė tinklų galia ir pajėgumai matomi rytinėje šalies dalyje ir atitinkamai silpnėja link vakarinės šalies dalies. To priežastis ta, kad ilgą laiką jie statyti ir plėtoti atsižvelgiant į pagrindinį šalies elektros energijos gamintoją – šiuo metu uždaromą Ignalinos atominę elektrinę. Tinklai yra ypač aktualus aspektas AIE gamintojams, kuriems neesant galimybės prie jų prisijungti ir jais naudotis – nėra objektyvios galimybės parduoti gaminamą energiją, todėl būtina remti atsinaujinančių išteklių energijos integraciją į perdavimo ir skirstymo tinklą siekiant užtikrinti nenutrūkstančią energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybą.

Tinklų barjerams naikinti, Direktyva skiria nemažai dėmesio, konkrečiai tai reguliuojama 16 straipsnyje, kurio pirmoje dalyje numatoma, kad „valstybės narės imasi tinkamų veiksmų, kad sukurtų perdavimo ir paskirstymo tinklo infrastruktūrą, pažangiuosius tinklus, saugyklas ir elektros energijos sistemą, siekdamos sudaryti sąlygas saugiai eksploatuoti elektros energijos sistemą, nes tai leidžia toliau plėtoti elektros energijos gamybą iš atsinaujinančių energijos išteklių, įskaitant tarpsisteminį sujungimą tarp valstybių narių ir tarp valstybių narių bei trečiųjų šalių. Valstybės narės taip pat imasi tinkamų veiksmų, kad paspartintų tinklo infrastruktūros leidimų procedūrą ir koordinuotų tinklo infrastruktūros patvirtinimo procedūrą su administracinėmis bei planavimo procedūromis“. Svarbus aspektas, jog Direktyvoje formuojamos nuostatos tinklų atžvilgiu, iš tikro konkretina jau egzistuojančias bendros elektros energijos vidaus rinkos teisės aktų nuostatas[168]. Elektros rinkos liberalizavimo reguliavimas yra ypač aktualus AEI naudojantiems energijos gamintojams, nes liberalizavus rinką, atitinkamai sukuriamos sąlygos šiems gamintojams veikti ir į ją įsilieti. Neišsiplečiant į šio reguliavimo specifiką, toliau apžvelgiamos nuostatos ir jų įgyvendinimas konkrečiai susijusios su AEI naudojimo skatinimu iš gamintojo perspektyvos.

Direktyvos 16 str. 2 d. keliami reikalavimai, jog laikydamosi tinklo patikimumo ir saugumo išlaikymo reikalavimų, grindžiamų skaidriais ir nediskriminaciniais kriterijais, kuriuos apibrėžia kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos:

[167] Jones C., Ladefoged N., Howes T. ir kt. EU Energy Law : Volume III - Book One, Renewable Energy Law and Policy in the European Union, Claeys & Casteels, 2010, P. 144.

[168] Pvz.: 2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 96/92/EB (OL L 176, 2003 7 15. P. 37—56), 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB (Tekstas svarbus EEE) OL L 211, 2009 8 14. P. 55—93.

a) „*valstybės narės užtikrina, kad perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai savo teritorijoje garantuotų elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių energijos išteklių, perdavimą ir skirstymą*“;

Straipsnis įpareigoja valstybes užtikrinti, kad elektros energija iš AEI būtų perduodama ir skirstoma elektros tinklais. Lietuvoje ši nuostata įgyvendinama AIEĮ 17 str., kuriuo užtikrinama, kad elektros tinklų operatorius visą gamintojo pasiūlytos elektros energijos kiekį, pagamintą iš AEI, *pirmumo teise* iš gamintojo *priimtų*, *perduotų* ir (ar) *paskirstytų* skaidriais ir nediskriminaciniais tarifais. Vokietijos EEG 8 str. 1 d. įtvirtinama adekvati nuostata, pagal kurią tinklo sistemos operatoriai nedelsdami ir pirmumo teise privalo supirkti, perduoti ir paskirstyti visą esamą kiekį elektros energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių.

b) „*valstybės narės taip pat arba nustato pirmenybę elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių energijos išteklių, gamintojams naudotis elektros tinklų sistema arba užtikrina prieigą prie sistemos*“;

Šiuo punktu nustatoma alternatyva sprendžiant kaip įgyvendinti AIE gamintojų prieigos prie tinklo teisę t.y. suteikiama pirmenybė naudotis tinklais arba garantuota prieiga prie tinklo. Lietuvoje, pagal aukščiau analizuotą 17 str. nuostatą, AIE gamintojams suteikiama pirmumo teisė prijungimui prie tinklo, kitų gamintojų atžvilgiu. Vokietijos teisės aktuose taip pat numatoma, jog „tinklo sistemos operatoriai privalo nedelsiant ir pirmumo teise prijungti įrenginius, gaminančius elektros energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių[...]“[169]. Dalyje valstybių narių AEI naudojančios elektrinės neturi pirmumo prijungimo prie tinklo teisės prieš kitus gamintojus, pvz. Latvijoje, Lenkijoje, tačiau užtikrinama prieigos prie tinklo teisė.

c) *valstybės narės užtikrina, kad tvarkydami reikalus, susijusius su elektros energijos gamybos įrenginiais, perdavimo sistemos operatoriai, [...] pirmenybę teiktų gamybos įrenginiams, naudojantiems atsinaujinančius energijos išteklius. Valstybės narės užtikrina, kad būtų imtasi tinkamų su tinklu bei rinka susijusių veiklos priemonių, kad būtų iki minimumo sumažintas elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių energijos išteklių, tiekimo apribojimas[...]*.

Pirma, nuostata užtikrina elektros energijos iš AEI persiuntimo pirmumą. Elektros energijos perdavimo ir (ar) paskirstymo *pirmumo teisė* gamintojui užtikrinama kitų elektros energijos gamintojų, naudojančių ne atsinaujinančius energijos išteklius, pagamintos elektros energijos atžvilgiu (AIEĮ 17 str. 1 d.). Pažymėtina, kad nurodomi įpareigojimai nėra absoliutūs, o sąlyginiai, kadangi svarbiausias tikslas - patikimas ir saugus sistemos veikimas, todėl galimi tam

[169] EEG 5 str. 1 d.

tikri ribojimai[170]. Antra, valstybės narės turi imtis „su tinklu bei rinka susijusių veiklos priemonių“, jog būtų sumažintas energijos tiekimo apribojimas. Šios priemonės reikalingos tam, kad elektros energija iš AEI būtų integruota į elektros rinką, kuri veikia pagal rinkos taisykles, nustatytas iškastinio kuro ir branduolinės energijos gamybai, todėl turi būti pritaikomos įvairesnės kilmės energijos gamybai. Esmė ta, kad elektros energijos gamyba iš kintamų AEI gali būti neprognozuojama, todėl turi būti kompensuojama naudojant balansavimo energiją[171], taip pat užtikrint tam tikrų gamybos pajėgumų rezervavimą[172], atitinkamai tinklų operatoriams suteikiama teisė imtis tam tikrų priemonių, siekiant apsaugoti visos sistemos veikimą.

Elektros energetikos įstatymo 36 str. 3 d. nustato tai, kad „kiekvienas gamintojas ir tiekėjas yra atsakingas už elektros energijos gamybos kiekio, būtino pirkėjų poreikiams patenkinti, ir kiekio, nurodyto elektros energijos pirkimo–pardavimo grafikuose, pirkimo ar pardavimo atitikimą. Prekyba balansavimo ir reguliavimo energija vykdoma pagal Prekybos elektros energija taisykles“. Taigi bendra taisyklė tai, jog elektros energijos gamintojai, turi užtikrinti pastovų pagaminamos energijos kiekį, o esant gamybos nukrypimams atitinkamą dalį energijos turi užtikrinti balansavimo energijos tiekėjas[173]. Balansavimo energijos taikymui gali būti reikalingi tam tikros sistemos ir gamybos planavimo konfigūracijos, gamybos pajėgumų rezervavimas, o tai reikalauja atitinkamų išlaidų. Šios pareigos vykdymas, ypač nedideliems elektros energijos iš AEI gamintojams, yra didelė našta tiek organizaciniu, tiek finansiniu aspektu. Pagal AIEĮ 3 str. 2 d. elektros energijos gamintojų atleidimas nuo atsakomybės už pagamintos elektros energijos balansavimą ir (ar) elektrinės gamybos pajėgumų rezervavimą skatinimo laikotarpiu yra laikoma skatinimo priemone. Trečia straipsnio dalis numato, kad „dėl elektros energijos gamintojų atleidimo nuo atsakomybės už pagamintos elektros energijos balansavimą ir (ar) elektrinės gamybos pajėgumų rezervavimą po skatinimo laikotarpio sprendžia Lietuvos Respublikos Vyriausybė [...] visiems gamintojams bendrai tam naudodama turimą infrastruktūrą ir įrenginius“. Todėl darytina išvada, kad gamintojai skatinimo laikotarpiu yra atleidžiami nuo balansavimo ir (ar) elektrinės gamybos pajėgumų rezervavimo atsakomybės, tačiau vėlesnis šio klausimo sprendimas lieka neaiškus. Šią spragą bandoma išspręsti Lietuvos

[170] AIEĮ 17 str. 3d. numatoma, kad elektros energijos, pagamintos iš AEI, persiuntimas elektros tinklais gali būti ribojamas ar laikinai sustabdomas esant energetikos sistemos avarinei situacijai ar dėl kitų techninių priežasčių, kai nediskriminaciniais pagrindais ribojamas elektros tinklų pralaidumas. Dėl tokio ribojimo gamintojo patiriami nuostoliai nekompensuojami, išskyrus atvejus, kai atitinkamus ribojimus lemiančios aplinkybės atsiranda dėl elektros tinklų operatoriaus kaltės ar teisė į nuostolių atlyginimą atsiranda kitais įstatymų nustatytais pagrindais.

[171] Lietuvoje Elektros energetikos įstatymas 2 str. 1 d., „balansavimo energiją“ apibrėžia kaip „elektros energija, kuri vartotojų yra suvartojama (nesuvartojama) ar gamintojų pagaminama (nepagaminama) nesilaikant grafikuose, sudarytuose remiantis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintų Prekybos elektros energija taisyklių reikalavimais, nustatytų elektros energijos kiekių“.

[172] Rezervinė galia – elektros energijos gamybos potencialas, kuris naudojamas dažnio ir energetikos sistemos srautų balansui reguliuoti ir elektros energijai gaminti nenumatytais gamybos sumažėjimo ar vartojimo padidėjimo atvejais (Elektros energetikos įstatymo 2 str. 25 d.).

[173] Elektros energetikos įstatymo 2 str. 2 d.: Balansavimo energijos tiekėjas – gamintojas, tiekėjas ar laisvasis vartotojas, prekiaujantis balansavimo energija.

Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimo projektu[174], kuriuo pateikiamas tvirtinimui Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašas (toliau – Aprašo projektas). Pagal Aprašo projekto 44 punktą numatoma, kad elektros energijos gamintojai, naudojantys atsinaujinančius energijos išteklius, kurių elektros energijos gamybos įrenginiuose pagamintai elektros energijai Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme ir Apraše nustatyta tvarka ir sąlygomis taikomi fiksuoti tarifai, atleidžiami nuo atsakomybės už pagamintos elektros energijos balansavimą ir elektros energijos gamybos pajėgumų rezervavimą. Remiantis Aprašo projekto 49 punktu elektros energijos gamintojai, kuriems fiksuoti tarifai netaikomi arba skatinimo laikotarpis yra pasibaigęs, savo lėšomis teisės aktų nustatyta tvarka ir sąlygomis užsitikrina pagamintos elektros energijos balansavimą ir elektros energijos gamybos pajėgumų rezervavimą. Apibendrinant - AEI naudojantys elektros energijos gamintojai skatinimo laikotarpiu yra atleidžiami nuo pareigos užtikrinti elektros energijos balansavimą, tačiau jam pasibaigus – užtikrinamas bendra teisės aktuose nustatyta tvarka, t.y. gamintojo lėšomis.

Direktyvos 17 str. 3 d. valstybes nares įpareigoja reikalauti, kad perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai sudarytų ir paskelbtų savo standartines taisykles, reglamentuojančias sąnaudų padengimą ir pasidalijimą atliekant techninius pertvarkymus (pvz.: jungimą į tinklą ir tinklo įtampos padidinimą, tinklo eksploatavimo gerinimą ir taisykles dėl nediskriminacinio tinklo kodeksų įgyvendinimo), kurie yra reikalingi, kad nauji gamintojai, tiekiantys elektros energiją, pagamintą iš AEI, galėtų būti prijungti prie bendro tinklo. Pagal Direktyvą šiomis sąnaudomis dalijamasi taikant mechanizmą, grindžiamą objektyviais, skaidriais ir nediskriminaciniais kriterijais, kuriuose atsižvelgiama į naudą, kurią gauna iš pradžių ir vėliau prie sistemos prisijungę gamintojai, taip pat perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai, tačiau nedetalizuoja kokios taisyklės konkrečiai turi būti taikomos – tai paliekama valstybių narių diskrecijai.

Lietuvoje šie reikalavimai yra perkeliami AIEĮ 14 straipsnyje, kuriame reglamentuojamas elektrinių prijungimas prie elektros tinklų. Elektros tinklų operatorius privalo parengti ir viešai skelbti tipines elektrinės prijungimo prie elektros tinklų paslaugos sutarties sąlygas, kurios nediskriminavimo pagrindais vienodai taikomos visiems gamintojams, taip pat elektros tinklų operatoriaus interneto tinklalapyje turi būti viešai skelbiamos išankstinės prijungimo sąlygos, o gamintojui pageidaujant, elektros tinklų operatorius privalo pateikti išsamią su elektrinės prijungimu prie elektros tinklų susijusių sąnaudų sąmatą, pagrįstą ir tikslų elektrinės prijungimo prie elektros tinklų prašymų pateikimo ir svarstymo grafiką, pagrįstą

[174] Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ projektas Nr. 11-3962-01.

orientacinį siūlomo elektrinės prijungimo prie elektros tinklų grafiką. Įstatymas įpareigoja elektros tinklų operatorių ne vėliau kaip per 18 mėnesių arba per laikotarpį, per kurį gamintojas įsipareigoja pastatyti elektrinę, jeigu tas laikotarpis yra ilgesnis kaip 18 mėnesių, pirmumo teise prijungti gamintojo elektrinę prie elektros tinklų operatoriaus valdomų elektros tinklų (18 mėn. laikotarpis skaičiuojamas nuo elektrinės prijungimo prie elektros tinklų paslaugos sutarties tarp gamintojo ir elektros tinklų operatoriaus pasirašymo dienos). 14 str. 16 d. papildomai nurodoma, jog elektrinės, kurių įrengtoji galia yra ne didesnė kaip 350 kW ir ne didesnė kaip skirstomųjų tinklų artimiausiame prijungimo taške esama leistinoji galia[175], gamintojui įvykdžius elektros tinklų operatoriaus išduotas supaprastintas prijungimo sąlygas, prijungiamos prie elektros tinklų nedelsiant. Taigi nedidelės įrengtosios galios elektrinėms įvykdžius supaprastintas prijungimo sąlygas prijungimas turi įvykti nedelsiant, tačiau šis terminas apibrėžimas laikytinas vertinamuoju ir vis dėlto lieka pakankamai neaiškus ir priklauso nuo tinklo operatoriaus.

Šioje vietoje pažymėtina aktuali skatinimo priemonė – atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių įrenginių prijungimo prie energetikos tinklų ar sistemų išlaidų kompensavimas. Bendras taikomas principas, jog išlaidos, susijusios su elektrinių prijungimu prie elektros tinklų, paskirstomos gamintojui ir elektros tinklų operatoriui, atsižvelgiant į elektros tinklų nuosavybės ribas, atitinkamai elektrinių prijungimas prie elektros tinklų yra viešuosius interesus atitinkanti paslauga (AIEĮ 21 str. 1-2 d.). Remiantis AIEĮ gamintojas apmoka: 40 procentų elektrinių, kurių įrengtoji galia viršija 350 kW, prijungimo prie elektros tinklų išlaidų; 20 procentų elektrinių, kurių įrengtoji galia viršija 30 kW ir yra ne didesnė kaip 350 kW, prijungimo prie elektros tinklų išlaidų. Elektrinių, kurių įrengtoji galia ne didesnė kaip 30 kW, prijungimas prie elektros tinklų atliekamas nemokamai, tokiu būdu palankesnės sąlygos taikomos mažesnius gamybos įrenginius naudojantiems gamintojams. Tačiau pvz. Vokietijoje išlaidos, susijusios su įrenginių, gaminančių elektros energiją iš AEI, prijungimu prie tinklo ir reikiamų apskaitos prietaisų diegimu, yra padengiamos paties įrenginio operatoriaus[176]. Tinklo operatoriui tenka su tinklo sistemos optimizavimu, padidinimu ir išplėtimu susijusios išlaidos[177].

Per Direktyvos nustatytus įpareigojimus valstybės narės įgyvendina ypač svarbius gamintojų prieigos tinklų, kartu elektros rinkos, klausimus. Tinkamai užtikrinant galimybę naudotis tinklu, panaikinamas barjeras patekti į elektros energijos rinką, todėl šis aspektas yra ypač aktualus nedidelės galios gamintojams, kuriems šiuo atžvilgiu kyla daug išlaidų ir administracinių veiksmų. Atitinkamai Lietuvoje nacionaliniu reguliavimo sudaromos sąlygos, jog kuo mažesnės galios gamintojas jungiasi prie tinklo, tuo jam palankesnės sąlygos yra

[175] Išskyrus prie gyvulininkystės, paukštininkystės įmonių, sąvartynų ir nuotekų valymo įmonių statomas biodujų elektrines, kurių galia neribojama (AIEĮ 14 str. 16 d.).
[176] Remiantis EEG 13 str. 1 d.
[177] Remiantis EEG 14 str.

taikomos pvz.: nedidelės galios gamintojų atleidimas nuo prijungimo prie tinklo išlaidų, o kitiems taikoma nuolaida.

3.3. Kitos AEI naudojimo skatinimo priemonės

AEI skatinimui taikomos platus priemonių spektras. Dalis priemonių kildinamos iš Direktyvos 2009/28/EB, kitos taikomos valstybių narių iniciatyva. Viena iš ES politikos priemonių, tai įpareigojimas naujuose bei renovuojamuose viešojo sektoriaus pastatuose naudoti atsinaujinančių išteklių energiją[178]. Reikalaujama, jog ateityje naujuose pastatuose ir esamuose pastatuose, kuriuos reikia kapitališkai atnaujinti, būtų naudojami minimalūs atsinaujinančių išteklių energijos kiekiai, o viešieji pastatai, atliktų pavyzdinį vaidmenį demonstruojant efektyvias ir AEI naudojančias technologijas. Lietuvoje šios nuostatos perkeliamos AIEĮ 50 str.

Direktyvoje atsižvelgta į tai, kad norint paskatinti atsinaujinančių išteklių energijos naudojimą, reikia pašalinti informacijos ir mokymo spragas, todėl 14 straipsnis numato nuostatas susijusias su šių spragų šalinimu. Nustatoma, kad valstybės narės turi užtikrinti, jog su informacija apie paramos priemones galėtų susipažinti visi atitinkami subjektai (t.y. energijos vartotojai, statytojai, montuotojai, architektai ir tiekėjai).

Lietuvoje AIEĮ informavimo klausimus reguliuoja 51 straipsnyje, kuriame valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos ir įmonės pagal kompetenciją yra įpareigojamos rengti, teikti ir viešai skelbti informaciją apie leidimų, licencijų ar atestatų išdavimo tvarką, sertifikavimo paraiškų, susijusių su atsinaujinančių išteklių energijos gamybos įrenginiais, nagrinėjimo tvarką ir apie pareiškėjams teikiamą pagalbą, taip pat rengti ir skelbti informaciją apie paramos schemas, taikomas AEI naudojimui ir gamybai. Įstatyme įpareigojamas platus sąrašas institucijų pagal kompetenciją rengti ir įgyvendinti tinkamas visuomenės informavimo ir sąmoningumo ugdymo priemones, teikti konsultacijas ir rengti švietimo programas apie atsinaujinančių energijos išteklių plėtros ir naudojimo praktines galimybes ir naudą. Nors įstatyminės nuostatos formuojamos geros praktikos linkme, tačiau klausimas kyla dėl praktinio jų įgyvendinimo, kadangi pastebėtina, jog viešojoje erdvėje ir žiniasklaidoje daugiausiai keliami klausimai susiję su planuojamos atominės elektrinės projektu, suskystintų dujų terminalu ar pan., tačiau AEI panaudojimo klausimas beveik nepastebimas. Informacinės sklaidos nepakankamas įgyvendinimas matomas, pavyzdžiui apsilankius Energetikos ministerijos internetinėje svetainėje[179], kurioje sukurta atskira skiltis AEI, tačiau konkrečios informacijos apie taikomas AEI skatinimo priemones nėra pateikta, išskyrus nuorodos į teisės aktus, kas pradedančiajam

[178] Direktyvos 13 str. 4 d. nustatoma, jog „valstybės narės į savo statybos reglamentus ir kodeksus įtraukia tinkamas priemones, kad būtų didinama visų rūšių atsinaujinančių išteklių energijos dalis statybos sektoriuje“.
[179] http://www.enmin.lt/lt/activity/veiklos_kryptys/atsinaujantys_energijos_saltiniai/ [2011.10.19.].

investuotojui tikrai nėra lengviausiai suprantamas informacijos šaltinis, tuo labiau, jog šį sektorių reguliuojantys teisės aktai yra pakankamai sudėtingi. Pagrindinės valstybės institucijos turėtų skelbti koncentruotą ir aiškią informaciją asmenims, siekiantiems diegti AEI technologijas, tačiau kol kas tai nėra tinkamai įgyvendinama.

Kaip viena iš didesnių valstybių narių nacionalinių iniciatyvų iliustruotinas JK planas būti pirmąja šalimi pasaulyje, turinčia atskirą banką, skirtą kurti „ekologiškesnę ekonomiką“[180]. Planuojamas kurti atskiras subjektas, kaupsiantis būtiną didelę patirtį finansų rinkose ir žaliosiose investicijose, siekiantis mobilizuoti papildomą privataus sektoriaus kapitalą ir atitinkamai įgyti rinkos patikimumą. Numatoma, jog jis veiks nepriklausomai nuo Vyriausybės pagal „ištiestosios rankos“ principą[181]. Šio banko pirminė veiklos sritis bus dėmesys žaliosios infrastruktūros kapitalui, kad būtų pasiekti reikšmingi rezultatai žaliosios energijos srityje bei gaunama atitinkama finansinė grąža[182].

AEI skatinimui gali būti naudojamas platus sąrašas įvairiausių priemonių, vienaip ar kitaip lemiančių palankesnių sąlygų sudarymą, todėl nustatyti ir apibrėžti visas skatinimo priemones įtvirtintas ES valstybių narių nacionalinėje teisėje yra pakankamai sudėtinga. Kaip detalizuota šiame skyriuje, matoma, jog planuojant gaminti elektros energiją naudojant AEI tenka susidurti su daug planavimo taisyklių, administracinių procedūrų, problemomis, susijusiomis su rinkos informacijos teikimu ir pan. Todėl ES ir valstybės narės imasi įvairių veiksmų siekiant palengvinti tenkančią naštą (pvz.: administracinių barjerų įveikimas, užtikrinamas mokesčių proporcingumas, nustatomi planavimo, statybų supaprastinti reikalavimai ir pan.). Pažymėtina, kad šioje dalyje analizuotos skatinimo priemonės rodo, jog nevisų jų taikymas lemia padidėjusią finansinę naštą vartotojų atžvilgiu (pvz. aiškios, paprastesnės administracinės procedūros). Tačiau, kad ir koks platus būtų šių priemonių spektras, kartais paprasčiausiai pasigendama informacijos apie galimybę jomis pasinaudoti. Todėl skatintinas platesnis visuomenės informavimas apie AEI technologijas bei palankias sąlygas joms diegti, pateikiant aiškią, koncentruotą informaciją apie AEI skatinimo priemones.

4. AEI SKATINIMO PRIEMONIŲ SUDERINAMUMAS SU ES TEISE IR BENDROS SKATINIMO SCHEMOS VIZIJA

[180] http://www.bis.gov.uk/policies/business-sectors/low-carbon-business-opportunities/gib [2011.10.19.].
[181] Ištiestos rankos principas (angl. *Arm's length principle*) – principas, pagal kurį tarp susijusių asmenų sudarytų sandorių kainos ir ūkinių operacijų vertė turi atitikti tikrąsias rinkos kainas. Pagal šį principą sandorio kainai neturėtų daryti įtakos tai, kad sandorio šalys yra susiję asmenys.
[182] http://bis.gov.uk/news/topstories/2011/May/green-investment-bank [2011.10.19.].

Paskutiniame skyriuje bandoma nustatyti ar AEI skatinimo priemonių taikymas gali kelti tam tikrų suderinamumo su ES teise klausimų, kadangi skatinimo lėšų šaltiniai dažniausiai yra tam tikra rinkliava iš galutinių energijos pirkėjų, taikomas tam tikras mokestis kitoms pramonės veikloms ir pan. Analizuojant šį aspektą daugiau dėmesio skiriama Lietuvos AEI skatinimo sistemos finansavimo modeliui. Paskutiniame poskyryje bandoma nustatyti kodėl nėra vieningos harmonizuotos AEI skatinimo priemonių sistemos visose ES valstybėse narėse.

4.1. Nacionalinėje teisėje įgyvendinamų atsinaujinančių energijos išteklių skatinimo priemonių galimos problemos dėl nesuderinamumo su ES teise

ES nereguliuoja konkrečiai kokias skatinimo priemones valstybėms narėms naudoti norint skatinti AEI naudojimą, svarbu, kad jos būtų efektyvios ir valstybės iki 2020 m. pasiektų Direktyvos 2009/28/EB nustatytą galutinio energijos iš AEI suvartojimo rodiklį. Tačiau, kad ir kokios šios priemonės būtų efektyvios, pirma jos turi atitikti elektros energijos vidaus rinkos, laisvo prekių judėjimo, valstybės pagalbos ir kitas taisykles.

Kadangi ES teisėje elektra yra laikoma preke[183], todėl šiuo atveju aktualus atitikimas laisvo prekių judėjimo reikalavimui. *PreussenElektra AG v. Schleswag AG* byloje[184] Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau - ESTT) analizavo taikomą schemą Vokietijoje ir nustatė, kad valstybės narės teisės aktai, kurie, pirma, įpareigoja privačias elektros energijos tiekimo įmones elektros energiją, jų tiekimo zonoje pagamintą panaudojant atsinaujinančius energijos šaltinius, pirkti už minimalias kainas, didesnes nei reali ekonominė šios rūšies energijos vertė, ir, antra, paskirsto šios pareigos finansines sąnaudas tarp šių elektros tiekimo įmonių ir aukštesniame gamybos lygmenyje esančių privačių elektros sistemų operatorių, nėra valstybės pagalba. ESTT taip pat konstatavo, kad pagal galiojančias Bendrijos teisės normas, susijusias su elektros energijos rinka, taikoma pareiga pirkti elektros energiją, pagamintą iš vietinių atsinaujinančių energijos išteklių yra suderinama su ES draudimu apriboti prekybą tarp valstybių narių. Taigi anot ESTT praktikos, laisvo prekių judėjimo apribojimas siekiant skatinti AEI naudojimą yra pateisinamas.

Analizuotina, kokiais būdais skatinimas yra finansuojamas ir ar tai atitinka valstybės pagalbos taisykles[185]. Pagrindinėms skatinimo priemonėms finansuoti (pvz. fiksuotiems

[183] 1994 m. balanžio 27 d. Teisingumo Teismo sprendimas. Commune d'Almelo ir kiti prieš NV Energiebedrijf Ijsselmij.
[184] Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2001 m. kovo 13 d. sprendimas byloje Preussen Elektra AG v. Schleswag AG, Nr. C-379/98.
[185] Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo 107 str. 1 d. nustato, kad „išskyrus tuos atvejus, kai Sutartys nustato kitaip, valstybės narės arba iš jos valstybinių išteklių bet kokia forma suteikta pagalba, kuri, palaikydama tam tikras įmones arba tam tikrų prekių gamybą, iškraipo konkurenciją arba gali ją iškraipyti, yra nesuderinama su vidaus rinka, kai ji daro įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai“.

tarifams) dažniausiai pasitelkiama viešuosius interesus atitinkančių įpareigojimų koncepcija (angl. *public service obligations*). Teisinį pagrindą viešiesiems interesams elektros energetikos sektoriuje Europos Sąjungos lygiu nustato Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių[186], kurios 3 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad valstybės narės „elektros energijos sektoriuje veikiančioms įmonėms gali nustatyti įpareigojimus teikti bendros ekonominės svarbos viešąsias paslaugas, kurios gali būti susijusios su saugumu, įskaitant tiekimo saugumą, reguliarumą, kokybę ir kainą, bei su aplinkos apsauga, įskaitant energijos vartojimo efektyvumą, energiją iš atsinaujinančių išteklių ir klimato apsaugą. Tokie įpareigojimai turi būti aiškiai apibrėžti, skaidrūs, nediskriminaciniai, patikrinami ir turi užtikrinti Bendrijos elektros energijos įmonėms vienodas galimybes teikti paslaugas nacionaliniams vartotojams“. Šie metodai gali skirtis priklausomai nuo taikomų įpareigojimų. Išlaidos šiems įpareigojimams gali būti surenkamos iš priemokų prie elektros energijos kainos vartotojams tarifų, mokesčių už licencijas ar leidimus ar bendrų valstybės mokesčių pagalba. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog vis dėlto ne visi kompensavimo mechanizmai yra suderinami ES valstybės pagalbos taisyklėmis.

Vadinamoje *Altmark* byloje[187] ESTT nustatė, kad valstybės subsidijos, skirtos kompensuoti už viešąsias paslaugas, *nepatenka į valstybės pagalbos taikymo sritį, kai šios subsidijos vertintinos kaip kompensacija už įmonės gavėjos teikiamas paslaugas, siekiant vykdyti viešosios paslaugos įpareigojimus*. Taikant šį kriterijų, teismas nurodė bei įvardino sąlygas, kurioms esant ši taisyklė gali būti taikoma[188], tuo ESTT suformavo pagrindą, leidžiantį įvertinti suderinamumą su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatomis dėl valstybių teikiamos pagalbos. ESTT jurisprudencijoje formuojama praktika atitinkamai atsispindi ir tiesioginio taikymo teisės aktuose. Komisijos Reglamente Nr. 800/2008[189] 23 str. numatoma kokioms sąlygoms esant aplinkosaugos pagalba investicijoms, kuriomis skatinamas energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas yra laikoma suderinama su bendrąja rinka ir jai

[186] 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB // OL L 211, 2009 8 14, P. 55—93.

[187] Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2003 m. liepos 24 d. sprendimas byloje Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg // OL C 226 - 20.09.2003, P. 1.

[188] pirma, iš įmonės gavėjos faktiškai reikalaujama vykdyti viešosios paslaugos įpareigojimus ir šie įpareigojimai buvo aiškiai apibrėžti; antra, kriterijai, kuriais remiantis apskaičiuojama kompensacija, buvo iš anksto nustatyti objektyviai ir skaidriai, trečia, kompensacija neviršija tai, kas yra būtina, siekiant padengti visas ar dalį išlaidų, kurios patiriamos vykdant viešosios paslaugos įpareigojimus, atsižvelgiant į gautas atitinkamas įplaukas ir protingą pelną, susijusį su šių įsipareigojimų vykdymu, ketvirta, kai įmonė, vykdanti viešosios paslaugos įpareigojimus, nėra pasirinkta vadovaujantis viešųjų pirkimų procedūra, reikalingos kompensacijos dydis turi būti nustatytas remiantis išlaidų, kurias vidutinė įmonė, gerai valdoma ir turinti pakankamai transporto priemonių, kad galėtų atitikti būtinus viešosios paslaugos reikalavimus, būtų patyrusi vykdydama šias pareigas, atsižvelgiant į atitinkamas gaunamas įplaukas ir protingą pelną, susijusį su šių įsipareigojimų vykdymu, analize.

[189] 2008 m. rugpjūčio 6 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 800/2008, skelbiantis tam tikrų rūšių pagalbą suderinama su bendrąja rinka taikant Sutarties 87 ir 88 straipsnius (Bendrasis bendrosios išimties reglamentas) (Tekstas svarbus EEE), OL L 214, 2008 8 P, P. 3—47.

netaikomas reikalavimas pranešti Komisijai[190]. Pažymėtina, kad „valstybės pagalba gali būti pateisinama, jeigu atsinaujinančios energijos gamybos sąnaudos yra didesnės nei mažiau aplinką tausojančiais šaltiniais pagrįstos gamybos sąnaudos ir jeigu nėra privalomo Bendrijos standarto dėl energijos iš atsinaujinančių išteklių dalies atskiroms įmonėms“[191]. Kadangi AEI naudojimo didinimas yra vienas iš ES prioritetų, todėl ES teisė nustato tam tikras išimtis AEI atžvilgiu, kurios taikomos siekiant bendro tikslo - plėtoti „žaliąją“ energetiką.

ES teisėje įtvirtinta bendros ekonominės svarbos paslaugų ir viešųjų paslaugų teikimo įpareigojimų samprata Lietuvoje yra įgyvendinama per viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (toliau - VIAP) koncepciją. Bendras VIAP apibrėžimas yra pateikiamas Elektros energetikos įstatymo 2 str. 40 d., kurioje apibrėžiama viešųjų interesų elektros energetikos sektoriuje sąvoka ir nurodoma, jog viešieji interesai elektros energetikos sektoriuje yra „veikla ar neveikimas elektros energetikos sektoriuje, tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su visuomenės saugumu ir aplinkos apsauga, taip pat elektros energijos gamyba, naudojant atsinaujinančius energijos išteklius kombinuotojo elektros energijos bei šilumos gamybos ciklo elektrinėse“. Šią nuostatą detalizuoja Energetikos ministro Įsakymas Nr. 1-214[192] ir Energetikos ministro 2009 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. 1-215[193]. Įsakyme Nr. 1-214 numatyta, kad *elektros energijos gamyba naudojant atsinaujinančius energijos išteklius atitinka viešuosius interesus elektros energetikos sektoriuje*. Remiantis Įsakymo Nr. 1-215 6. ir 6.1. punktais numatoma, kad vadovaujantis energetikos ministro patvirtintu Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų sąrašu, *elektros energijos gamyba remiama, kai gamintojai elektros energijai gaminti naudoja atsinaujinančius energijos išteklius*. Taigi elektros energijos gamyba naudojant AEI yra skatinama per VIAP sistemą, kurios lėšos yra surenkamos per elektros energijos kainą. Energetikos įstatymo 15 straipsnio 2 dalis numato, jog „nustatant valstybės reguliuojamas kainas, turi būti numatytos būtinos išlaidos energijos išteklių gavybai, energijos gamybai, pirkimui, perdavimui, skirstymui, tiekimui, taip pat energetikos sektoriaus plėtra ir energijos efektyvumas, vietinių ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių vartojimas, viešuosius interesus atitinkančių įpareigojimų vykdymas bei nustatyta pelno norma“. Kaip matoma, VIAP ištekliai sukaupiami įtraukiant juos į valstybės reguliuojamas kainas energetikos sektoriuje ir skiriami konkretiems viešiems tikslams elektros energetikos sektoriuje įgyvendinti.

[190] „Aplinkosaugos pagalba investicijoms, kuriomis skatinamas energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas, laikoma suderinama su bendrąja rinka pagal Sutarties 87 [dabar 107] straipsnio 3 dalį ir jai netaikomas reikalavimas pranešti pagal Sutarties 88 [dabar 108] straipsnio 3 dalį, jeigu laikomasi šio straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse nustatytų sąlygų“.

[191] Quigley C. European State Aid Law and Policy. Hart Publishing, 2009. P 282.

[192] Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2009 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. 1-214 „Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje sąrašo nustatymo“ // Valstybės Žinios. 2009, Nr. 140-6158.

[193] Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2009 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. 1-215 „Dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Valstybės Žinios. 2009, Nr. 140-6159.

Remiantis Elektros energetikos įstatymo 44 str. 2d., sąnaudos už VIAP yra įtraukiamos į visuomeninę elektros energijos kainą, taip pat remiantis 28 str. už viešuosius interesus atitinkančias paslaugas moka ir laisvieji vartotojai[194]. Įsakymo Nr. 1-215 25 p. numatyta, kad „mokėjimas už viešuosius interesus atitinkančias paslaugas taikomas elektros energijos vartotojams ir elektros energijos gamybos leidimus turintiems juridiniams ar fiziniams asmenims, kurių elektros energijos gamybos įrenginiai prijungti prie perdavimo ar skirstomųjų tinklų arba tiesioginės linijos, gaminantiems elektros energiją ir vartojantiems ją savo teritorijoje savo įmonės ūkiniams poreikiams ar tiekiantiems elektros energiją jos teritorijoje esančių juridinių ar fizinių asmenų ūkiniams poreikiams“. Analizuojant šias nuostatas darytina išvada, kad visi elektros energijos vartotojai[195] bei elektros energijos gamintojai, veikiantys kaip vartotojai, mokėdami už VIAP, taip pat sumoka ir už naudojant atsinaujinančius energijos išteklius pagamintą bei į elektros tinklus patiektą elektros energiją. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, jog Įsakymo Nr. 1-215 26.3. punktu nustatoma, kad „elektros energijos gamybos leidimus turintys juridiniai ar fiziniai asmenys *nemoka viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos už naudojant atsinaujinančius energijos išteklius pagamintą ir savo reikmėms bei ūkiniams poreikiams tenkinti suvartotą elektros energiją*“.

Galima pažymėti, jog panašus modelis yra taikomas ir Danijoje. Čia kiekvienas vartotojas privalo mokėti papildomą priemoką už viešųjų paslaugų įpareigojimus (angl. Public Service Obligation) (Lietuvoje atitinkamai VIAP), kuris atitinkamai priklauso nuo kiekvieno vartotojo energijos suvartojimo lygio. Priemoka už viešųjų paslaugų įpareigojimus atsinaujinančios energijos skatinimui yra dalis bendro viešųjų paslaugų įpareigojimų tarifo. Šios priemokos dydį nustato Energinet.dk (perdavimo sistemos operatorius) keturis kartus per metus. Tačiau specialiu nutarimu[196] yra nustatyta, jog elektros gamintojai, naudojantys visą ar dalį elektros energijos savo poreikiams, yra atleidžiami nuo mokėjimo už viešųjų paslaugų įpareigojimus tai elektros daliai[197]. Taigi, kai atsinaujinančius energijos išteklius naudojantys gamintojai savo reikmėms vartoja pačių pasigamintą elektros energiją, jie yra atleidžiami nuo mokėjimo už VIAP. Tokiu būdu taip pat yra prisidedama prie AEI elektros energijos vartojimo skatinamo ir tai laikytina kaip dar viena taikoma skatinimo priemone.

---

[194] Laisvasis vartotojas – vartotojas, Elektros energetikos įstatymo nustatyta tvarka turintis teisę laisvai pasirinkti tiekėją.

[195] Vartotojas – asmuo, kurio įrenginiai yra prijungti prie perdavimo arba skirstomųjų tinklų ar tiesioginės linijos ir kuris perka elektros energiją vartojimo tikslams (Elektros energetikos įstatymo 2 str. 37 d.).

[196] Regulation on Net-metering for the Producers of Electricity for Own Needs (Orig.: BEK nr 804 af 28/06/2010 Bekendtgørelse om nettoafregning for egenproducenter af elektricitet).

[197] http://www.res-legal.de/en/search-for-countries/denmark/single/land/daenemark/instrument/net-metering-1/ueberblick/foerderung.html?bmu%5BlastPid%5D=123&bmu%5BlastShow%5D=1&cHash=e2cadbf2732be33784edbb1feab06736 [2011.11.15].

AEI skatinimo priemonių atitikimas ir suderinamumas su ES teisės reikalavimais gali būti analizuojamas pakankamai plačiai, tačiau pažymėtina, jog esant tam tikroms sąlygoms tai yra suderinama arba atitinkamai pateisinama tam tikrų ES teisių ir laisvių atžvilgiu. Vis dėlto valstybės pagalbos taisyklių galimas pažeidimas skatinant AEI yra nekartą analizuotas Komisijos, tačiau dažnai pripažįstama, kad pagalba yra suderinama[198] arba nustatoma, kad valstybės pagalbos nėra[199].

4.2. Vieningos skatinimo schemos vizija

ES valstybės narės savo nacionalinėje teisėje įtvirtina platų spektrą AEI skatinimo priemonių. Dalis jų kyla iš ES reguliavimo, dalis formuojamos ir taikomos pačių valstybių narių. Todėl kiekvienoje valstybėje skiriasi įtvirtintų skatinimo priemonių skaičius, rūšis, taikymo apimtis, sąlygos ir pan. Visas jas apibrėžti yra pakankamai sudėtinga. Tai lemia, jog turime situaciją, kai 27 ES valstybėse narėse, taikomos 27 skirtingos AEI skatinimo schemos.

Direktyva 2009/28/EB nustatė tiek tam tikras įpareigojančias, tiek rekomendacines nuostatas skatinimo atžvilgiu, tačiau ji nepateikia harmonizuotos – vieningos AEI skatinimo schemos, taikomos visose ES valstybėse narėse. Vis dėlto pirminiame Komisijos pateiktame direktyvos projekto variante buvo numatytas tikslas pateikti tokią sistemą, grindžiamą kilmės garantijomis[200], kur valstybės narės nebūtų turėjusios tokios įtakos siekiant nustatyto tikslo. Tai akivaizdžiai būtų nesuderinama su valstybėm nustatoma pareiga užtikrinti nustatytus tikslus[201].

Analizuojant taikomas skatinimo priemones buvo pažymėta, kad žaliųjų sertifikatų sistema atrodo labiausiai suderinama su rinkos taisyklėmis, tačiau atliktos ekonominės studijos parodė, kad bendrai fiksuotų tarifų sistema vis dėlto yra viena veiksmingiausių AEI skatinimui. Tačiau skirtingos taikomos priemonės turi ir skirtingų teigiamų bei neigiamų savybių. Kadangi ilgalaikis tikslas – visiškas ir lygiavertis AEI elektros energijos integravimas į elektros rinką, tai realiai remiasi betarpišku ir efektyviu energetikos sektoriaus reguliavimu. Tad jeigu imamasi tam tikrų teisinių priemonių, keičiančių šio sektoriaus veiklą, kodėl nenustatoma vienodų skatinimo sąlygų visoje ES? Vienos skatinimo schemos taikymas užtikrintų minimalų investuotojų rizikos laipsnį, kadangi investavimo sąlygos visose valstybėse būtų vienodos, nekiltų reguliavimo

[198] Komisijos bylos Nr. N317a/2006 Ökostromgesetz - Renewables feed-in tariff (Austrijos fiksuotų tarifų sistema), Nr. N478/2007 Stimulating renewable energy, modification of the MEP (N 707/02) (Nyderlandų priemokų sistema).
[199] Komisijos byla: Nr. NN27/2000 Law on promotion of electricity generation from renewable energies (Vokietijos fiksuotų tarifų sistema).
[200] Elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių energijos šaltinių, kilmės garantijas jau numatė Direktyva 2001/77/EB, jos 5 str. 1 d. nurodoma: „Valstybės narės [...] užtikrina, kad elektros, pagamintos iš atsinaujinančiosios energijos šaltinių, kilmė iš esmės galėtų būti garantuojama [...]“. Šios kilmės garantijos buvo sukuriamos, kad leistų žaliosios energijos gamintojams pateikti įrodymą, kad jų energija pagaminta naudojant AEI.
[201] M. Schöpe, D. Fouquet, Ch. Jones ir kt. EU Energy Law : Volume III - Book Three The European Renewable Energy Yearbook, Claeys & Casteels Publishing BV, 2010, P. 178.

klausimų kiekvienos valstybės atveju. Komisija yra pažymėjus, jog platus spektras „paramos schemų kelia susirūpinimą bendros rinkos atžvilgiu [...]. Investuotojai susiduria su įvairiais paramos kriterijais ir lygiais, taip pat administracinėmis procedūromis ir prieigos prie tinklo sąlygomis, visa tai gali daryti įtaką jų gamybos vietoje priimamiems sprendimams. Skatinimo schemų harmonizavimas galėtų supaprastinti reguliavimo aplinką, leistų pramonei augti ir padidinti masto ekonomiją bei suteiktų aiškesnę sistemą veiksmingam atsinaujinančios energijos panaudojimui visoje Europos Sąjungoje“[202].

Kaip jau nekartą minėta, kuo mažesnė investavimo rizika, tuo AEI augimas turėtų būti greitesnis, o tai konkrečiai lemia valstybės požiūrio į AEI skatinimą stabilumas ir atitinkamai veiksmingo teisinio reguliavimo nekintamumas. Kadangi valstybės taiko skirtingas priemones, nors pagrindinės - fiksuotų tarifų arba kvotų sistemos, todėl harmonizuojant tektų nuspręsti, kuri iš jų geriausia ir taikyti vieną iš jų (arba kitą skatinimo priemonę) visoje ES. O tai natūraliai lemia visos sistemos sujaukimą, kuomet investuotojų pasitikėjimas investavimu į AEI turi būti didinamas per naują. Tokiu būdu būtų išardytos ir jau dabar efektyviai veikiančios skatinimo schemos. Kad būtų pasiektas schemų efektyvumas, kiekvienos valstybės skatinimo schema turi atitikti specifinius tos valstybės išteklių resursus ir atspindėti įvairius aktualius aspektus, kurie yra svarbūs konkrečiai toje valstybėje įvertinant tenkančias išlaidas ir gaunamą naudą, todėl valstybėms reikalingas lankstumas, pasirenkant skatinimo prioritetus.

Komisija yra pažymėjusi, kad skatinimo schemų harmonizavimas būtų dar per ankstyvas, kadangi elektros energijos vidaus rinka dar neveikia tinkamai, reikalinga didesnė jungčių galia, valstybių parama tradiciniams elektros energijos gamintojams ir toliau iškreipia rinką ir nėra pakankamai sukaupta patirties siekiant nustatyti geriausią pasirinktiną paramos schemą[203]. Todėl priėmus Direktyvą 2009/28/EB ES pasirinko pliuralistinį skatinimo modelį, kuomet kiekviena valstybė narė pasirenka konkrečias priemones AEI skatinimui, tačiau kartu numatė ir sukūrė sąlygas valstybių narių bendradarbiavimui – valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis priemones[204]. Nors ES ir sudaro sąlygas bendradarbiavimui, tačiau tik pačios valstybės sprendžia ar jomis naudotis ar apsiribos savo pačių galimybėmis. Kita vertus, sukūrus bendradarbiavimo mechanizmus, kaip pvz. bendrų paramos schemų galimybę, ar tam tikrų administracinių, tinklo ir kt. reikalavimų nustatymą, galima teigti, kad nors ir ES valstybėse narėse taikomos skirtingos skatinimo schemos, tačiau siekiamas bent minimalus tikslas – AEI skatinimo schemų konvergencija.

[202] Commission staff working document - The support of electricity from renewable energy sources - Accompanying document to the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the promotion of the use of energy from renewable sources {COM(2008) 19 final}, /* SEC/2008/0057 final */.
[203] Ibid.
[204] Statistiniai perdavimai tarp valstybių narių (6 str.), valstybių narių bendri projektai (7 str.), valstybių narių ir trečiųjų šalių bendri projektai (9 str.), bendros paramos schemos (11 str.).

IŠVADOS

Išvados formuojamos pagal šio darbo keliamus uždavinius, spręstus tikslui pasiekti:

A. Nustatyti objektyvias bei teisines prielaidas AEI skatinimui ES valstybėse narėse;

1. Rizika yra pagrindinis parametras paaiškinti AEI technologijų ir projektų lėtą vystymąsi. Daugeliu atvejų susiduriama su investicijų stygiumi ir sudėtingu jų gavimu, nes neaiškus galutinis investicijų ir jų grąžos santykis, kartu nevienodas technologijų bei pačios rinkos išsivystymas. Todėl kyla objektyvus pagrindas skatinti šių išteklių panaudojimą.

2. ES energetikos politikoje vykdant tarptautinius įsipareigojimus AEI skiriamas didelis dėmesys siekiant sumažinti neigiamą iškastinio kuro naudojimo poveikį aplinkai, kartu didinant apsirūpinimo energija saugumą, mažinant nepriklausomybę nuo tiekimo iš užsienio šalių. ES sukūrė tvirtą teisinį pagrindą AEI skatinimui, kartu valstybėms narėms nustato pagrindinį teisinį įpareigojimą – pasiekti, kiekvienai atskirai nurodytą, AIE suvartojimo dalį bendrame galutiniame energijos suvartojime iki 2020 m., kuris bendrai ES mastu sudarytų 20 %. Našta kiekvienai valstybei paskirstyta proporcingai pagal jos pajėgumus, dėl to Lietuvai keliamas tikslas 23 % energijos iš AEI bendrame energijos suvartojime iki 2020 m.

B. Lyginamuoju aspektu nustatyti ir išanalizuoti ES valstybių narių teisėje įtvirtintas ir naudojamas skatinimo priemones elektros iš AEI gamybos skatinimui;

3. ES pateikia pavyzdinį skatinimo priemonių sąrašą, todėl valstybės narės nėra įpareigotos taikyti visas ar konkrečiai kurią nors iš nurodytų priemonių. Taikomos schemos turi būti ilgalaikės ir naudingos visiems subjektams, todėl sudėtingiausias uždavinys – tinkamai suderinti schemas, kad vartotojams tenkama našta būtų kuo mažesnė, bet kartu nenukentėtų ir skatinimo schemos efektyvumas. Todėl ES bei ES valstybių narių nacionalinėje teisėje bandoma nustatyti energijos iš AEI pirmenybės prieš kitas energijos rūšis principą, tačiau kol kas jis įgyvendinamas laipsniškai ir nėra aiškiai įvardijamas teisės aktuose.

4. Pastebima tendencija, jog nemaža dalis valstybių pradeda struktūrizuotai reguliuoti AEI skatinimą viename pagrindiniame akte (ar keliuose skirtingų sektorių aktuose), o jį detalizuoja ir įgyvendina įvairiuose žemesnės galios teisės aktuose.

5. ES valstybėse taikomos tiesioginės (pagrindinės) AEI skatinimo priemonės: tiesioginės kainų rėmimo schemos (fiksuotas tarifas, reguliuojamos priemokos), aukcionų mechanizmas, kvotų (įpareigojimų) ir žaliųjų sertifikatų sistema, parama investicijoms, fiskalinės priemonės. ES valstybėse narėse elektros energijos gamybai iš AEI skatinimui dažniausiai pasitelkiamos schemos, kurios remiasi kainos instrumentais (mokama fiksuota kaina už pagamintą elektros energiją) arba kiekio instrumentais, kurie nustato privalomą elektros energijos, pagamintos naudojant AEI pagaminimą (pvz. įpareigojimai), tačiau dažniausiai taikoma fiksuotų tarifų

sistema. Fiksuotų tarifų sėkme, kitų skatinimo priemonių atžvilgiu, laikytina tai, kad jais garantuojama ilgalaikė aiškaus dydžio parama, kuri sumažina investavimo riziką. Valstybės nuolatos koreguoja savo skatinimo schemas, siekdamos padidinti jų poveikį. Tačiau negalima vienareikšmiškai išskirti patogiausios, efektyviausios ir geriausiai tinkančios AEI skatinimo priemonės visoms valstybėms, nes kiekvienu atveju pasirinkimą lemia konkrečios valstybės gamtinės, ekonominės, socialinės, reguliavimo bei kitos savybės. Taip pat taikomas platus spektras netiesioginių skatinimo priemonių (leidimų procedūrų supaprastinimai ir pan.).

C. Nustatyti ir išanalizuoti Lietuvos Respublikoje nacionalinėje teisėje taikomas skatinimo priemones kitų ES valstybių narių taikomų priemonių kontekste;

6. AEI naudojimo energetikos reikmėms skatinimas Lietuvoje yra vienas iš pagrindinių valstybės energetikos veiklos reguliavimo tikslų. Priimtas naujas įstatymas, viename akte nustatęs pagrindinius AEI skatinimo principus. Juo garantuojamas pastovumas, sektoriaus formavimo nuspėjamumas – įgyvendinamas konstitucinis teisinio aiškumo ir tikrumo principas. Vis dėlto, pats įstatymas dar tobulintinas, pastebima nemažai neaiškumų, sudėtingai suprantamas pradedančiajam investuotojui ar namų ūkio energijos gamintojui. Įstatyme pagrindine skatinimo priemone įtvirtinamas aukcionų mechanizmas, kuriuo paskirstomos remtinos galios kvotos bei energijos supirkimo kaina, kuri mokama „rinkos plius“ modelio pagrindu. Nedidelės galios gamintojams (iki 30 kW), taikoma diferencijuota fiksuotų supirkimo tarifų sistema. Schema stipriai kritikuojama, kadangi aukcionų modelis nėra plačiai naudojamas kitose valstybėse kaip pagrindinė priemonė skatinimui teikti, tačiau ji padeda suderinti verslo bei visuomenes interesus, apsaugant vartotojus nuo per didelės finansinės naštos.

D. Identifikuoti su AEI skatinimo priemonių taikymu susijusias teisines problemas;

7. Kaip teisinę problemą galima įvardinti valstybių narių pavėluotą arba netinkamą nacionalinės teisės harmonizavimą su ES teise. ES sukūrė priemones, kurios leidžia Komisijai stebėti padėtį ir laiku imtis veiksmingų priemonių. Komisija jau dabar reaguoja į tam tikrus nukrypimus nuo keliamų reikalavimų. Todėl realu, kad esant tvirtam teisiniam pagrindui, bei stipriai ES kontrolei, keliamas tikslas bus pasiektas.

8. Taikant AEI skatinimo priemones kyla rizika pažeisti ES valstybės pagalbos taisykles dėl pačių schemų veikimo ar jų finansavimo pobūdžio. Tačiau praktika rodo, jog dažniausiai šios schemos yra pateisinamos valstybės pagalbos atžvilgiu arba valstybės pagalba nenustatoma.

9. Dėl neaiškaus bei retrospektyvaus skatinimo priemonių reguliavimo, galimas teisinio apibrėžtumo ir teisėtų lūkesčių arba teisinio aiškumo principo pažeidimas.

Darbe keliama hipotezė: ES valstybės narės įgyvendina platų AEI skatinimo priemonių skaičių, o jų veikimo pagrindas – finansinės naštos perkėlimas energijos vartotojams, patvirtinta

tik iš dalies. Priėmus Direktyvą 2009/28/EB ES pasirinko pliuralistinį skatinimo modelį, kuomet kiekviena valstybė narė pasirenka konkrečias priemones AEI skatinimui. Nustatyta, jog ES valstybėse narėse taikomas platus spektras skatinimo priemonių, tačiau pastebima AEI skatinimo schemų konvergencija. Pagrindinės skatinimo priemonės remiasi, finansinės naštos didinimu vartotojams, tačiau dalis priemonių, kaip administracinių procedūrų palengvinimas, platesnis informavimas ir pan., tiesiogiai nelemia energijos kainos padidėjimo galutiniams vartotojams.

PASIŪLYMAI

1. Lietuvoje mažos galios elektrinėms (iki 30 kW) taikoma žymiai palankesnė skatinimo schema nei didesnės galios elektros elektrinėms, investuotojams sudaromos sąlygos, kuomet galima statyti kelis mažos galios įrenginius, juos traktuojant kaip atskiras elektrines ir taip pasinaudoti fiksuotu tarifu ir pan. Šiuo atveju siūlytina atsižvelgti į Vokietijos įstatymuose taikomą normą, kuria nustatoma taisyklė ir jos taikymo sąlygos pagal kurią tam tikros elektrinės – gamybos įrenginiai, gali būti laikomos kaip viena (sumuojant jų galią) mokamų tarifų atžvilgiu. Tokiu būdu išvengiama situacijos, kuomet gamintojas stato kelis gamybos įrenginius vieną šalia kito, naudojančius tuos pačius išteklius ir gauna skatinimą kaip už skirtingas, individualias elektrines.
2. Direktyvos 2009/28/EB įžanginėje dalyje pažymima, kad norint paskatinti atskirų piliečių įnašą siekiant direktyvoje nustatytų tikslų, atitinkamos institucijos turėtų apsvarstyti galimybę tais atvejais, kai įdiegiami maži decentralizuoti atsinaujinančių išteklių energijos gamybos įtaisai, pakeisti leidimus paprastais pranešimais kompetentingai įstaigai. Todėl siūlytina svarstyti klausimą dėl tokių nuostatų taikymo Lietuvos praktikoje, nes tai akivaizdžiai palengvintų administracinę naštą tenkančią namų ūkių elektros energijos gamintojams. Siūloma mažiesiems gamintojams taikyti „vieno langelio“ principą, nustatant, kad vienoje institucijoje būtų atliekama konsultavimo bei visi reikiami administraciniai ir kt. veiksmai.
3. Pateikus reikiamus dokumentus, Energetikos ministerija per 30 kalendorinių dienų privalo išduoti gamintojui leidimą plėtoti elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių pajėgumus arba pateikti motyvuotą rašytinį atsisakymą išduoti leidimą. Pastebėtina, kad Elektros energetikos įstatymas 10 str. 27 d. taip pat nustato bendrą 30 kalendorinių dienų terminą licencijoms ar leidimams išduoti, todėl AIE gamintojų atžvilgiu taikomas tas pats terminas kaip ir visiems kitiems gamintojams. Siekiant pagreitinti leidimų išdavimo procedūras AEI naudojantiems gamintojams, minimas terminas turėtų būti trumpinamas.

4. Lietuvoje numatoma, kad jeigu gamintojas žemės sklypą (kuriame statoma elektrinė) valdo bendrosios nuosavybės teise arba kitokia ne nuosavybės teise, jis turi pateikti žemės sklypo bendraturčių ar savininko sutikimą dėl elektrinės statybos tokiame žemės sklype ir jos eksploatavimo ne mažiau kaip 20 metų. Tačiau manytina, kad toks reikalavimas apsunkina mažųjų gamintojų, naudojančių AEI, padėtį, nes nevaldant žemės sklypo nuosavybės teise, tokio termino įsipareigojimas nuomoti (ar naudoti kita teise) žemės sklypą yra pakankamai rizikingas ir didina projekto išlaidas. Atkreiptinas dėmesys, jog vien pats skatinimo laikotarpis įstatyme nustatomas tik 12 metų. Šiuo atžvilgiu manytina, kad šį įpareigojimą reikėtų sumažinti iki garantuojamo skatinimo laikotarpio.

5. Energetikos sektorių reguliuojantys teisės aktai yra pakankamai sudėtingi, todėl pagrindinės valstybės institucijos turėtų skelbti koncentruotą ir aiškią teisinę informaciją asmenims, siekiantiems diegti AEI technologijas. Todėl skatintinas platesnis visuomenės informavimas apie AEI technologijas bei palankias sąlygas joms diegti, pateikiant aiškią, koncentruotą informaciją apie AEI skatinimo priemones. Siūlytina, sukurti specialią internetinę platformą, kurioje būtų randama visa reikiama informacija AEI skatinimo, projektų vystymo klausimais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

A. Lietuvos Respublikos teisės aktai

Įstatymai:

1. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas // Valstybės Žinios. 1995, Nr. 107-2391.
2. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas // Valstybės Žinios. 1996, Nr. 32-788.
3. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas // Valstybės Žinios. 1996, Nr. 82-1965.
4. Lietuvos Republikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas // Valstybės Žinios. 1999, Nr. 47-1469.
5. Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas // Valstybės Žinios. 2000, Nr. 66-1984.
6. Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 98-3482.
7. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas // Valstybės Žinios. 2002, Nr. 56-2224.
8. Lietuvos Respublikos vandens įstatymo 14 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės Žinios. 2004, Nr. 54-1833.
9. Statybos įstatymo 1, 2, 3, 5, 6, 12, 16, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 33, 35, 40, 42, 45 straipsnių pakeitimo ir papildymo, šeštojo skirsnio pavadinimo pakeitimo, 23(1) straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir Įstatymo papildymo 28(1) straipsniu, keturioliktuoju skirsniu ir 1 priedu įstatymas // Valstyės Žinios. 2010, Nr. 84-4401.
10. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas // Valstybės Žinios. 2011, Nr. 62-2936.

Kiti teisės aktai:

11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 5 d. nutarimas Nr. 1474 „Dėl teisės aktų, būtinų Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymui įgyvendinti, patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 104-3713.
12. Ūkio ministerijos 2001 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. 380 „Dėl teisės aktų, būtinų Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymui įgyvendinti, patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2001, Nr. 110-4010.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 8 d. nutarimas Nr. 1144 „Dėl ekologiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų upių ar jų ruožų sąrašo patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2004, Nr. 137-4995.
14. Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. sausio 18 d. nutarimas Nr. X-1046 „Dėl Nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 11-430.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. sausio 23 d nutarimas Nr. 94 „Dėl Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo iki 2012 metų nacionalinės strategijos patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2008, Nr.19-685
16. Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2009 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. 1-214 „Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje sąrašo nustatymo“ // Valstybės Žinios. 2009, Nr. 140-6158.
17. Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2009 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. 1-215 „Dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Valstybės Žinios. 2009, Nr. 140-6159.
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 21 d. nutarimas Nr. 789 „Dėl Nacionalinės atsinaujinančių energijos išteklių plėtros strategijos patvirtinimo“ // Valstybės Žinios. 2010, Nr. 73-3725.
19. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2011 m. liepos 29 d. nutarimas Nr. O3-229 „Dėl Skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2011-08-09, Nr. 101-4774.

Teisės aktų projektai:
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ projektas, Nr. 11-3962-01.
21. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymo „Dėl veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“ projektas, Nr. 11-4003-01.

B. Europos Sąjungos teisės aktai
22. Council Resolution of 16 September 1986 concerning new Community energy policy objectives for 1995 and convergence of the policies of the Member States // OJ C 241, 25.9.1986. P. 1–3.
23. 88/349/EEC: Council Recommendation of 9 June 1988 on developing the exploitation of renewable energy sources in the Community // Official Journal L 160, 28/06/1988.
24. 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2001/77/EB dėl elektros, pagamintos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, skatinimo elektros energijos vidaus rinkoje // OL L 283, 2001 10 27, P. 33—40.
25. 2003 m. gegužės 8 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2003/30/EB dėl skatinimo naudoti biokurą ir kitą atsinaujinantį kurą transporte // OL L 123, 2003 5 17, P. 42—46.
26. 2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 96/92/EB // OL L 176, 2003 7 15, P. 37—56.
27. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d. // OL C 306, 2007 12 17, P. 1—271.
28. 2008 m. rugpjūčio 6 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 800/2008, skelbiantis tam tikrų rūšių pagalbą suderinama su bendrąja rinka taikant Sutarties 87 ir 88 straipsnius (Bendrasis bendrosios išimties reglamentas) (Tekstas svarbus EEE), OL L 214, 2008 8, P. 3—47.
29. 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1099/2008 dėl energetikos statistikos (Tekstas svarbus EEE) // OL L 304, 2008 11 14, P. 1—62.
30. 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją, iš dalies keičianti bei vėliau panaikinanti Direktyvas 2001/77/EB ir 2003/30/EB (Tekstas svarbus EEE) // OL L 140, 2009 6 5.
31. 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB // OL L 211, 2009 8 14, P. 55—93.
32. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija // OL C 83, 2010 3 30, P. 47—403.

C. Kitų valstybių teisės aktai
33. Green Electricity Act (Austrija), nuoroda: http://www.e-control.at/portal/page/portal/medienbibliothek/recht/dokumente/pdfs/gt-liberalisation-eco-%20idF-2007-04-02.pdf [2011.10.10].
34. Act No. 309/2009 Coll. on the Promotion of Renewable Energy Sources and High-efficiency Cogeneration and on Amendments to Certain Acts (Slovakija), nuoroda: http://www.urso.gov.sk/doc/legislativa/a_309-2009_en.pdf [2011.10.10].
35. Act on Promotion of Use of Renewable Sources (Čekija), nuoroda: http://www.eru.cz/user_data/files/legislativa/english/acts/aj_180zak.pdf [2011.10.10].

36. Act on Granting Priority to Renewable Energy Sources (Renewable Energy Sources Act) (Vokietija), nuoroda : http://www.bmu.de/files/pdfs/allgemein/application/pdf/eeg_2009_en.pdf [2011.10.10].
37. Act No. 1396 of 30.12.2010 on the Promotion of Renewable Energy Generation (Suomija), nuoroda: http://www.res-legal.de/fileadmin/translations/Finland_1396_2010_EN.pdf [2011.10.10].
38. Act on the modernisation and development of public electricity supply (Prancūzija), nuoroda: http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=D6C0EE051DEA138D0FF0DC94F4D3513F.tpdjo13v_3?cidTexte=LEGITEXT000005629085&dateTexte=20110111 [2011.10.10].
39. Act No. LXXXVI of 2007 on Electric Energy as amended by Act No. XXIX of 2011 on Changes to the Legislation on Energy (Vengrija), nuoroda: http://www.eh.gov.hu/gcpdocs/200801/a0700086count.doc [2011.10.10].
40. Electricity Regulation Act 1999 (ERA) (Airija), nuoroda: http://www.irishstatutebook.ie/1999/en/act/pub/0023/index.html [2011.10.10].
41. Law no. 220/2008 Establishing a System for the Promotion of Electricity Generation from Renewable Sources (Rumunija), nuoroda:
42. http://www.dreptonline.ro/legislatie/lege_sistem_promovare_producere_energie_surse_regenerabila_energie_220_2008.php [2011.10.10].
43. Resolution to Stimulate Sustainable Energy Generation (Nyderlandai), nuoroda: http://www.res-legal.de/fileadmin/translations/Niederlande_SDE.pdf [2011.10.10].
44. The Finance Act 2000, c.17 (Jungtinė Karalystė), nuoroda: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/17/contents [2011.10.11].
45. The Planning Act 2008 (Commencement No. 1) (England) Order 2009 (Jungtinė Karalystė), nuoroda: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2009/1303/contents/made [2011.10.15].
46. Legislative Decree no. 28 of 3 March 2011, n. 28. Implementation of Ddirective 2009/28/CEC on the promotion of use of energy from renewable energy sources and amendingmodifying and subsequently repealing Ddirectives 2001/77/CEC and 2003/30/CEC (Italija), nuoroda: http://www.governo.it/Governo/Provvedimenti/testo_int.asp?d=62612 [2011.10.15].
47. Law of 29 April 1999 on the Organisation of the Electricity Market (Belgija), nuoroda: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=fr&la=F&cn=1999042942&table_name=loi&&caller=list&F&fromtab=loi&tri=dd+AS+RANK&rech=1&numero=1&sql=(text+contains+('')) [2011.10.16].
48. Law Establishing General Conditions for Energy Policy - Energy Law of 8 May 2009 Law Establishing General Conditions for Energy Policy - Energy Law of 8 May 2009 (Belgija), nuoroda: http://codex.vandenbroele.be/ALLESNL/wet/detailframe.vwp?SID=1&WetID=1018092 [2011.10.16].
49. Ordinance on Generation of Electricity from Biomass (Vokietija), nuoroda: http://www.gesetze-im-internet.de/biomassev/BJNR123400001.html [2011.10.16].
50. Act on Granting Priority to Renewable Energy Sources (Renewable Energy Sources Act) (Vokietija), nuoroda: http://www.bmu.de/files/pdfs/allgemein/application/pdf/eeg_2009_en.pdf [2011.10.16].
51. Regulation on the Categorisation of Sustainable Energy Generation (Nyderlandai), nuoroda: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2011-9424.pdf [2011.10.16].
52. Law No. 54/1997 of 27 November on the Electricity Sector (Ispanija), nuoroda:
53. http://www.boe.es/aeboe/consultas/bases_datos/act.php?id=BOE-A-1997-25340 [2011.10.18].

54. Royal Decree No. 1578/2008 of 26 September on the Payment for Electricity Generated by Photovoltaic Systems that were Registered after the Deadline for Eligibility for Payment under Royal Decree No. 661/2007 of 25 May (Ispanija), nuoroda: http://www.boe.es/aeboe/consultas/bases_datos/doc.php?coleccion=iberlex&id=2008/15595 [2011.10.18].
55. Law on the Promotion of Renewable Energy, Act no. 1392 of 27 December 2008 (Danija), nuoroda: http://www.ens.dk/en-US/Info/Legislation/Energy_Supply/Documents/Promotion%20of%20Renewable%20Energy%20Act%20-%20extract.pdf [2011.10.28].
56. The Renewables Obligation Order 2009 (Jungtinė Karalystė), nuoroda: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2009/785/contents/made [2011.11.10].
57. Electricity Tax Act (Vokietija), nuoroda: http://www.gesetze-im-internet.de/stromstg/__9.html [2011.11.10].
58. Regulation No. 1313/2007 - Regulation on General Conditions for the Allocation of Subsidies for Energy Use (Suomija), nuoroda: http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20071313 [2011.11.16].
59. The Town and Country Planning (General Permitted Development) (Amendment) (England) Order 2008 (Jungtinė Karalsytė - Anglija), nuoroda: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2008/675/article/2/made?view=plain [2011.11.18].

D. Specialioji literatūra

60. Quigley C. European State Aid Law and Policy. Hart Publishing, 2009.
61. Jones C., Ladefoged N., Howes T. ir kt. EU Energy Law: Volume III - Book One, Renewable Energy Law and Policy in the European Union, Claeys & Casteels Publishing BV, 2010.
62. Red. Fouquet D., Jones Ch., EU Energy Law: Volume III - Book Two Renewable Energy in the Member States of the European Union, Claeys & Casteels Publishing BV, 2010.
63. M. Schöpe, D. Fouquet, Ch. Jones ir kt. EU Energy Law: Volume III - Book Three The European Renewable Energy Yearbook, Claeys & Casteels Publishing BV, 2010.
64. Atwood P., Encouraging Renewable Energy Development: A Handbook For International Regulators, NARUC, 2011.
65. Red. Çakmak M., dr. Ergün Ç. E., Global Renewable Energy Guide 2011, Çakmak Yayınevi ve Medya Limited Şirketi, Piyade Sokak, No. 18/9 06650 Çankaya, Ankara, Turkija, 2011.

E. Periodiniai leidiniai

66. Prof. habil. dr. P. Punys, doc. dr. B. Ruplys, habil. dr. J. Jablonskis. Užtvenktos upės:nauda ar netektys? // Mokslas ir gyvenimas, 2006 Nr. 12.
67. Prof. J. Vilemas. Atsinaujiantys energijos ištekliai. Naujos sąlygos, naujos galimybės // Mokslas ir gyvenimas. 2008, Nr. 11.
68. E. Žilinskas. Komentarai esamai energetikos sektoriaus situacijai Lietuvoje // Ozonas. 2011/1, Nr. 33.
69. A. Šimkus. Kovos laukas – žalioji energetika // Veidas. 2011 spalio 10 (Nr. 41).

F. Teismų praktika

70. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 1994 m. balanžio 27 d. sprendimas byloje Commune d'Almelo ir kiti prieš NV Energiebedrijf Ijsselmij.
71. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2001 m. kovo 13 d. sprendimas byloje Preussen Elektra AG v. Schleswag AG, Nr. C-379/98.
72. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2003 m. liepos 24 d. sprendimas byloje Altmark Trans ir Regierungspräsidium Magdeburg // OL C 226 - 20.09.2003, P. 1.

73. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2011 m. balandžio mėn. 11 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-1206-142/2011.

G. Internetiniai šaltiniai

74. http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=39003883 [2011.06.20].
75. http://www.manoenergija.lt/index.php/naujienos/naujienos-vejo-energija/331-seimo-narys-a-burba-atsinaujinanciu-istekliu-energetikos-istatyme-pavojus-visuomenei.html [2011.06.20].
76. http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=44641219 [2011.06.20].
77. http://www.veidas.lt/nutrauks-dviguba-finansavima-elektros-gamybai [2011.08.02].
78. http://www.wind-energy-the-facts.org/en/part-3-economics-of-wind-power/chapter-4-prices-and-support-mechanisms/introduction--types-of-res-e-support-mechanisms.html [2011.08.24].
79. http://www.euractiv.com/energy/supporting-renewable-energies-transition-schemes-linksdossier-287374?display=normal [2011.08.31].
80. http://ec.europa.eu/clima/policies/package/index_en.htm [2011.09.05].
81. http://www.lzinios.lt/Ekonomika/Zalioji-energetika-pazabota-istatymu [2011.09.09].
82. http://www.saeima.lv/en/news/saeima-news/18617-saeima-supports-renewable-energy-law-in-first-reading [2011.09.14].
83. http://verslas.delfi.lt/energetics/atsinaujinanciu-istekliu-energetikos-istatymas-seimo-brokas-bado-akis.d?id=45020257 [2011.10.10].
84. http://ec.europa.eu/energy/renewables/transparency_platform/doc/national_renewable_energy_action_plan_germany_en.pdf [2011.10.12].
85. http://www.res-legal.de/en/search-for-countries/netherlands/single/land/niederlande/instrument/preisregelung-sde/ueberblick/foerderung.html?bmu%5BlastPid%5D=46&bmu%5BlastShow%5D=1&cHash=499e9d4c214b7169926a8b08db943af5 [2011.10.10].
86. http://www.res-legal.de/en/search-for-countries/netherlands/single/land/niederlande/instrument/preisregelung-sde/ueberblick/foerderung.html?bmu%5BlastPid%5D=46&bmu%5BlastShow%5D=1&cHash=499e9d4c214b7169926a8b08db943af5 [2011.10.11].
87. http://www.res-legal.de/en/search-for-countries/denmark/single/land/daenemark/instrument/net-metering-1/ueberblick/foerderung.html?bmu%5BlastPid%5D=123&bmu%5BlastShow%5D=1&cHash=e2cadbf2732be33784edbb1feab06736 [2011.11.15]
88. http://www.futurepolicy.org/fileadmin/user_upload/PDF/Feed_in_Tariff/IFIC_FiT_Design_2006.pdf [2011.10.16].
89. http://ec.europa.eu/energy/renewables/studies/doc/renewables/2011_financing_renewable.pdf [2011.10.16].
90. http://www.enmin.lt/lt/activity/veiklos_kryptys/atsinaujantys_energijos_saltiniai/ [2011.10.19].
91. http://www.bis.gov.uk/policies/business-sectors/low-carbon-business-opportunities/gib [2011.10.19].
92. http://bis.gov.uk/news/topstories/2011/May/green-investment-bank [2011.10.19].
93. http://lt.wikipedia.org/wiki/Pramon%C4%97s_perversmas [2011.11.15].
94. http://www.veidas.lt/septyni-milijardai-%E2%80%93-ne-riba [2011.11.15].
95. http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1446&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en [2011.11.24.].
96. http://www.legislation.gov.uk/uksi/2009/785/pdfs/uksiem_20090785_en.pdf [2011.11.10].

H. Kiti šaltiniai

97. Communication from the Commission - Energy for the Future: Renewable Sources of Energy - Green paper for a Community Strategy, COM/96/0576 FINAL.
98. Communication from the Commission - Energy for the future: renewable sources of energy - White Paper for a Community strategy and action plan /* COM/97/0599 final */.
99. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui - Atsinaujinančiųjų energijos išteklių planas - Atsinaujinančių išteklių energija 21 amžiuje: tvaresnės ateities kūrimas {SEK(2006) 1719} {SEK(2006) 1720} {SEK(2007) 12}, /* KOM/2006/0848 galutinis */.
100. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui - Tolesnė veikla paskelbus žaliąją knygą - Pažangos ataskaita atsinaujinančių išteklių elektros energijos srityje {SEK(2007) 12}/* KOM/2006/0849 galutinis */.
101. Komisijos Komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui - Pažangos, pasiektos naudojant atsinaujinančiųjų išteklių energiją, ataskaita Komisijos ataskaita remiantis direktyvos 2001/77/EB 3 straipsniu, direktyvos 2003/30/EB 4 straipsnio 2 dalimi ir įgyvendinant ES Biomasės veiksmų planą, COM(2005)628 {SEC(2009) 503 galutinis}.
102. Komisijos komunikatas Europos Vadovų Tarybai ir Europos Parlamentui - Europos energetikos politika {SEC(2007) 12}.
103. Pasiūlymas Europos parlamento ir Tarybos direktyva dėl skatinimo naudoti energiją iš atsinaujinančių šaltinių, /* KOM/2008/0019 galutinis - COD 2008/0016 */.
104. Commission staff working document - The support of electricity from renewable energy sources - Accompanying document to the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the promotion of the use of energy from renewable sources {COM(2008) 19 final} /* SEC/2008/0057 final */.
105. Komisijos komunikatas Europos parlamentui ir Tarybai Atsinaujinančioji energija. Siekiant 2020 m. Tikslo, /* KOM/2011/0031 galutinis */.
106. Sedrisovaitė I., „Atsinaujinančių energetikos išteklių skatinimo priemonės Europos Sąjungos teisėje“, Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2011-01-06.
107. 2010-08-13 Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo projekto aiškinamasis raštas, Nr. 10-3372-01.

ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ SKATINIMO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMAS EUROPOS SĄJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ NACIONALINĖJE TEISĖJE: LYGINAMIEJI ASPEKTAI

SANTRAUKA

Pagrindinės sąvokos: atsinaujinantys energijos ištekliai, paramos schema, skatinimo priemonė, fiksuotas supirkimo tarifas, priemokų mokėjimai, žalieji sertifikatai.

Šiame darbe analizuojamas atsinaujinančių energijos išteklių skatinimo priemonių įgyvendinimas Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėje teisėje. Darbu siekiama nustatyti bei palyginti skirtingas skatimo priemones, taikomas elektros energijai iš atsinaujinančių energijos išteklių gaminti. Nustatyta, jog ES valstybėse narėse taikomas platus spektras skatinimo priemonių, tačiau pagrindinė taikoma priemonė – fiksuoti supirkimo tarifai.

Šio darbo pagrindinis tikslas - nustatyti bei palyginti ES valstybių narių nacionalinėje teisėje taikomas skatinimo priemones elektros energijai iš atsinaujinančių energijos išteklių gaminti. ES sukūrė tvirtą teisinį pagrindą atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo skatinimui, kartu valstybėms narėms nustato teisinį įpareigojimą – pasiekti, kiekvienai atskirai nurodytą, energijos iš atsinaujinančių išteklių suvartojimo dalį bendrame galutiniame energijos suvartojime iki 2020 m., kuris bendrai ES mastu sudarytų 20 %.

ES suteikia plačią veiksmų laisvę valstybėms narėms pačioms nuspręsti, kokias skatinimo priemones pasirinkti ir taikyti. Todėl šiame tyrime formuojamas probleminis klausimas: kokiomis priemonėmis ES valstybės narės įgyvendina savo diskreciją Direktyvos 2009/28/EB iškeltam tikslui pasiekti? Nustatyta, jog ES valstybėse narėse taikomas platus spektras skatinimo priemonių, viena pagrindinių taikomų priemonių – fiksuoti supirkimo tarifai. Kartu, dėl ES reguliavimo, pastebima AEI skatinimo schemų konvergencija.

Darbe nemažas dėmesys skiriamas Lietuvos teisėje įtvirtintoms atsinaujinančių išteklių skatinimo priemonėms. Nustatyta, kad paramos schema remiasi aukcionų mechanizmu, kuriuo paskirstomos remtinos galios kvotos bei energijos supirkimo kaina, kuri mokama „rinkos plius“ modelio pagrindu. Nedidelės galios gamintojams (iki 30 kW), taikoma diferencijuota fiksuotų supirkimo tarifų sistema. Schema stipriai kritikuojama, kadangi aukcionų modelis nėra plačiai naudojamas kitose valstybėse kaip pagrindinė priemonė skatinimui teikti, tačiau ji padeda suderinti verslo bei visuomenes interesus, apsaugant vartotojus nuo per didelės finansinės naštos.

IMPLEMENTATION OF MEASURES ON PROMOTION OF THE USE OF RENEWABLE ENERGY SOURCES IN THE EUROPEAN UNION MEMBER STATES NATIONAL LAW: COMPARATIVE ASPECTS

SUMMARY

Keywords: renewable energy sources, support scheme, promotion measures (incentives), feed-in tariff, premium payment**,** green certificates.

The implementation of measures on promotion of the use of renewable energy sources in the European Union member states national law is analysed in this paper work. By this master thesis it is aimed to identify and compare different promotion measures for producing electricity from renewable energy sources. It is found that number of promotion measures is used in EU member states, but mostly feed-in tariffs are being used.

The objective of this master thesis – is to determine and compare promotion measures (incentives) on generating electricity from renewable energy sources which are used in EU member states national law. EU has established a strong legal framework for renewable energy promotion. Member States are obligated to reach energy mandatory target of a 20% share of renewable energies in the EU's energy mix by 2020, the share is divided individually to each member state.

EU gives wide discretion to Member States to decide what promotion measures should be taken and applied. Therefore, this paper work is based on the problem, formed on question: what are promotion measures on which EU Member States exercise its discretion to achieve the aim of Directive 2009/28/EC? It was found that the EU Member States use a wide range of incentives, one of the main measures - feed-in tariffs. At the same time, because of the EU regulation, the convergence of RES promotion schemes is seen.

The paper work devotes considerable space to renewable energy sources promotion measures established in Lithuanian law. It was found that the support scheme is based on an auction mechanism by which power quotas eligible for support and energy purchase price to be paid under "market plus" model are allocated. Small power producers (up to 30 kW) are able for variable feed-in tariff system. The scheme is heavily criticized because auction mechanism is not widely used in other countries as the main instrument for promotion; on the other hand it helps to align business and the public interest by protecting consumers from excessive financial burdens.